

**T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YETİŞTİRME TEORİSİ BAĞLAMINDA TELEVİZYON
PROGRAMLARININ SUÇ MAĞDURİYET KORKUSUNA ETKİSİ :
GAZİANTEP ÖRNEĞİ**

ÇİĞDEM CİCE

SOSYOLOJİ

**Şanlıurfa
2025**

**T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YETİŞTİRME TEORİSİ BAĞLAMINDA TELEVİZYON
PROGRAMLARININ SUÇ MAĞDURİYET KORKUSUNA ETKİSİ :
GAZİANTEP ÖRNEĞİ**

ÇİĞDEM CİCE

SOSYOLOJİ

**Şanlıurfa
2025**

TEŐEKKÖR

Yetiştirme teorisi bağlamında televizyon programlarının suç mağduriyeti korkusuna etkisini araştırdığım bu çalışmada, değerli katkı ve desteklerinden dolayı danışmanım ve kıymetli hocam Doç. Dr. Hatice şahin' e en içten teőekkÖrlerimi sunarım. Ayrıca değerli katkıları, Önerileri ve destekleriyle çalışmama anlam katan Doç. Dr. Bekir Geçit'e ve Doç. Dr. Ruken Macit'e çok teőekkÖr ederim.

Araştırma sürecinde, araştırmanın en iyi şekilde ilerleyebilmesi için çaba sarf eden bÖtÖn katılımcılara ve katılımcılara ulaşmam konusunda desteklerini esirgemeyen arkadaşlarıma ve bÖtÖn hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen aileme teőekkÖrlerimi ve sevgilerimi sunarım.

Çiğdem Cice

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÇİZELGELER DİZİNİ	iii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi	2
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.3. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve	5
1.3.1. Medya Kavramı Medyanın İşlevleri	5
1.3.2. Kitle İletişim Araçlarının (Medya) Gelişim Sürecinde Temel Teoriler	6
1.3.2.1. Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi	6
1.3.2.2. Gündem Kurma Teorisi	6
1.3.2.3. Eşik Bekçiliği Teorisi	7
1.3.2.4. Kültürel Göstergeler Teorisi	7
1.3.2.5. Sessizlik- Suskunluk Sarmalı Teorisi	7
1.3.3. Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyon ve Topluma Etkileri	8
1.3.4. Gerbner'in Kültürel Göstergeler ve Ekme-Yetiştirme Kuramı	9
1.3.4.1. Kurumsal Süreç Analizi	12
1.3.4.2. Mesaj Sistem Çözümlemesi	13
1.3.4.3. Yetiştirme Çözümlemesi	14
1.3.5. Suç Mağduriyet Korkusu ve Acımasız Dünya Sendromu	16
1.3.5.1. Suç Mağduriyet Korkusu	16
1.3.5.2. Suç Mağduriyet Korkusuna Yönelik Görüşler	19
1.3.5.2.1. Savunmasızlık Teorisi	19
1.3.5.2.2. Mağduriyet Teorisi	20
1.3.5.2.3. Sosyal Kontrol Teorisi	20
1.3.5.2.4. Düzensizlik Teorisi	21
1.3.5.3. Suç Mağduriyet Korkusunun Belirleyenleri	21
1.3.5.3.1. Suç Mağduriyet Korkusu -Yaş ilişkisi	22
1.3.5.3.2. Suç Mağduriyet Korkusu - Cinsiyet İlişkisi	23
1.3.5.3.3. Suç Mağduriyet Korkusu – Sosyo-Ekonomik Durum	24
1.3.5.3.4. Suç Mağduriyet Korkusu – Geçmiş Mağduriyet Durumu	24
1.3.5.3.5. Suç Mağduriyet Korkusu – Sosyal ve Fiziksel Koşullar	25
1.3.5.3.6. Suç Mağduriyet Korkusu - Medya İlişkisi	26
1.3.5.4. Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Suç Mağduriyet Korkusuna Etkileri	29
1.3.5.5. Televizyon Şiddeti Gösterimi ve Etkileri	30
1.3.5.5.1. Duyarsızlaşma	30
1.3.5.5.2. Korku	31
1.3.5.5.3. Acımasız Dünya Sendromu	32
1.3.5.5.4. Televizyon Şiddeti ve Yetiştirme Kuramı	32
1.3.5.6. Televizyonda Program Türleri ve Suç Programları	34
1.3.5.7. Türkiye’de Suç Programlarının Gelişimi	35
1.3.5.8. Güncel Suç Programları: “Müge Anlı İle Tatlı Sert” ve “Esra Erol’da” Programları Örneği	37
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	40
3. GEREÇ VE YÖNTEM	46
3.1. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği	46
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	47
3.3. Veri Toplama Tekniği ve Süreci	47
3.4. Araştırmanın Veri Analizi	48
3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	49
3.6. Katılımcıların Sosyo-Demografik Bilgileri	49
3.6.1. Katılımcıların Televizyon izleme Süreleri ve Gerçeklik Algıları	52

4. BULGULAR	54
4.1. Televizyon Programlarının Toplumsal Algı ve Güven Üzerindeki Etkisi	54
4.1.1. Programların İzlenme Nedenleri	54
4.1.2. Programları Faydalı veya Eğitici Bulma	56
4.1.3. Sunuculara Güvenme Durumu	60
4.1.4. Adaleti Sağlama / Kurumların Üstünde Yer Alma	63
4.1.5. Sosyal Destek ve Yardımlaşmayı Arttırma	65
4.1.6. Karizmatik Liderlik/ Rol Model Alma	67
4.2. Suç Mağduriyet Korkusu ve Televizyonun Yetiştirme Etkisi	70
4.2.1. Acımasız Ve Tehlikeli Bir Dünyada Yaşama Algısı	72
4.2.2. Çocuklar İçin Korku	74
4.2.3. Televizyonun Yetiştirme Etkisi	76
5. TARTIŞMA	80
6. SONUÇLAR	87
7. ÖNERİLER	91
KAYNAKLAR	94
ÖZGEÇMİŞ	100
EKLER	101

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YETİŞTİRME TEORİSİ BAĞLAMINDA TELEVİZYON PROGRAMLARININ SUÇ MAĞDURİYET KORKUSUNA ETKİSİ : GAZİANTEP ÖRNEĞİ

ÇİĞDEM CİCE

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ

Yıl: 2025, Sayfa : -1

Korku, bireylerin tehlike unsuru taşıyan durumlarda hissettiği bir duyguyken suç mağduru olma korkusu, suç oranlarındaki artışla beraber bireylerin suç veya suçla bağdaştırdıkları sembollere yönelik hissettikleri duygu olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin hissettiğin suç mağduriyet korkusu, modern toplumlarda özellikle kitlesel medyanın yaygın olarak kullanılması ile birlikte suç ve şiddet içerikli görsellerin aktif olarak sunulmasıyla daha fazla artmaktadır. Bireylerin hissettikleri korkunun bireysel olmaktan çıkıp toplumsal bir alana yayılmasına toplumda güvensizlik ortamı oluşmasına sebep olmaktadır. Bu durum, hissedilen korkuyu arttırdığı gibi toplumda bireyler arasındaki etkileşimin azalmasına, bireylerin birbirlerine yabancılaşmasına ve toplumsal refahın bozulmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla araştırılması ve çalışılması önem arz etmektedir. Bu bağlamda bu çalışma, yetiştirme teorisi çerçevesinde, televizyonda yayınlanan kriminal reality/suç programlarının suç mağduriyet korkusuna etkisini konu edinmektedir. Çalışma, Türkiye’de televizyonda yayınlanan kriminal reality/suç programlarının, suç mağduriyet korkusuna etkisini, bireylerin toplumsal gerçeklik ve riske ilişkin algı biçimlerini, George Gerbner’in Kültürel Göstergeler ve Yetiştirme (Kültüvasyon) teorisi ile incelenmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda Gaziantep’te, yürütülen bu saha araştırmasında, amaçlı örneklem tekniği ile “Müge Anlı ile Tatlı Sert” ve “Esra Erol’da” programlarını izleyen 18-30 yaş arası ile 50 yaş ve üstü 20 kadınla yarı yapılandırılmış soru araçları kullanılarak nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine yüz yüz görüşme yapılmıştır. Toplanan verilerin analizi sonucunda televizyon programlarının, suç mağduriyet korkusunu etkilediği ve bireylerde yetiştirme etkisinin olduğu gözlemlenmiştir. Bu çerçevede katılımcıların, programlara maruziyet düzeyi arttıkça, korku düzeylerinde artış olduğuna ve kendilerini acımasız ve tehlikeli bir dünyada görme eğilimi gösterdiklerine; 50 yaş ve üzeri gruptaki katılımcıların kendilerinden çok, gençler ve çocuklar için korku duyduklarına dair bulgulara ulaşılmıştır. Bu çerçevede, elde edilen bulguların literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

ANAHTAR KELİMELE: Suç Mağduriyeti Korkusu, Yetiştirme Teorisi, George Gerbner, Müge Anlı, Esra Erol, Televizyon Programları

ABSTRACT

MASTER THESIS

THE EFFECT OF TELEVISION PROGRAMS ON FEAR OF CRIME VICTIMIZATION IN THE CONTEXT OF CULTIVATION THEORY: GAZİANTEP EXAMPLE

ÇİĞDEM CİCE

**HARRAN UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIOLOGY**

Year: 2025, Page : -1

Fear is an emotion that individuals feel in situations that carry elements of danger, while the fear of being a crime victim is defined as the emotion that individuals feel towards crime or symbols that they associate with crime, along with the increase in crime rates. The fear of being a crime victim that individuals feel increases in modern societies, especially with the widespread use of mass media and the active presentation of images containing crime and violence. The fear that individuals feel ceases to be individual and spreads to a social area, creating an environment of insecurity in society. This situation increases the fear felt, as well as causing a decrease in interaction between individuals in society, alienation of individuals from each other and deterioration of social welfare. Therefore, it is important to research and study it. In this context, this study examines the effect of criminal reality/crime programs broadcast on television on the fear of being a crime victim within the framework of cultivation theory. The study aims to examine the effect of criminal reality/crime programs broadcast on television in Turkey on the fear of being a crime victim, individuals' perceptions of social reality and risk, using George Gerbner's Cultural Indicators and Cultivation theory. In line with this purpose, in this field study conducted in Gaziantep, in-depth face-to-face interviews were conducted using semi-structured question tools with 20 women aged 18-30 and 50 and above who watched the programs “Müge Anlı ile Tatlı Sert” and “Esra Erol'da” using the purposeful sampling technique and qualitative research methods. As a result of the analysis of the collected data, it was observed that television programs affected the fear of crime victimization and had a nurturing effect on individuals. In this context, it was found that as the participants' level of exposure to the programs increased, their fear levels increased and they tended to see themselves in a cruel and dangerous world; and that participants in the 50 and above age group feared young people and children more than themselves. In this context, it is thought that the findings obtained will contribute to the literature.

KEYWORDS: Fear of Crime Victimization, Cultivation Theory, George Gerbner, Müge Anlı, Esra Erol, Television Programs

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1.	Görüşme Yapılan Kadınların Medeni Halleri	51
Çizelge 3.2.	Görüşme Yapılan Kadınların Eğitim Düzeyleri	51
Çizelge 3.3.	Görüşme Yapılan Kadınların Aylık Hane Geliri	52
Çizelge 3.4.	Görüşme Yapılan Kadınların TV İzleme Süreleri	53

1. GİRİŞ

Kitle iletişim araçlarının modern toplumlarda yaygın olarak kullanılması sonucu insanlar dünyada gerçekleşen neredeyse çoğu olay ya da durumdan çok kısa süre içerisinde haberdar olmaktadır. Dolayısıyla kitle iletişim araçları bireylerin dış dünya ile ilgili algılarını şekillendirmekte ve toplumsallaşma sürecinde önemli rol oynamaktadır. Kitle iletişim araçları içerisinde özellikle televizyonun hala çok yaygın olarak kullanılması, sunulan görsel içeriklerin de etkisiyle ve geniş kitlelere yayılması nedeniyle bireylerin algılarını şekillendirebilmektedir. Televizyonda gösterilen suç ve şiddet içeriklerine ilgi çekici olmalarının da etkisiyle daha fazla yer vermektedir (Çardak, 2012, s. 33).

Televizyon, toplumda gerçekleşen suç ve şiddet olaylarını yansıtırken kullanılan dil ve görüntüler nedeniyle izleyiciler, dış dünyada var olan suç ve suçlulara dair gerçek verileri tam olarak bilmemekte, bu verilerin doğruluk değerini denetleyememekte ve gerçeklik algıları sunulan bu içerikler ekseninde biçimlenebilmektedir. Bu bağlamda George Gerbner (2014), Kültürel Göstergeler ve Yetiştirme yaklaşımında, bireylerin televizyon izleme sürelerinin ve bu içeriklere maruz kalma düzeylerinin artması ile acımasız bir dünyada yaşadıklarına yönelik algı ve suç mağduriyet korkusu yaşama düzeylerindeki artışın doğru orantılı olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle televizyonun bireyler üzerindeki etkisi pek çok dönemde çeşitli çalışmalar için inceleme konusu olmuştur.

Çalışma yetiştirme teorisi bağlamında, televizyonda yayınlanan kriminal reality/suç programlarının suç mağduriyet korkusuna etkisini konu edinmektedir. Bu bağlamda çalışma Türkiye’de televizyonda yayınlanan suç programlarının toplumsal algıları şekillendirmesini ve suç mağduriyet korkusu üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, Türkiye’de televizyonda yayınlanan kriminal reality/suç programlarının içeriğini, toplumsal gerçeklik ve riske ilişkin algılamalar üzerine etkisini Gerbner’in Kültürel Göstergeler ve Yetiştirme (Kültüvasyon) yaklaşımı ile incelenmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmada Türkiye’de yayınlanan kriminal reality/suç programlarının kurumsal analizi ile mesaj sistem çözümlemesi teorik olarak incelenip daha sonra ekme-yetiştirme çözümlemesi için saha araştırması yapılmıştır. Yapılan saha araştırmasıyla amaçlı örneklem tekniği ile seçilen, Gaziantep ilinin Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinde yaşamakta olup “Müge Anlı ile Tatlı Sert” ve “Esra Erol’da” programlarını izleyen 18-30 yaş ve 50 yaş üstü iki ayrı kuşakta yer alan kadından

oluşan 20 katılımcı ile derinlemesine görüşme yapılarak bu programların bireyler üzerindeki ekme-yetiştirme etkisi analiz edilmiştir. Araştırma, katılımcıların korku ve dünyayı algılama biçimlerine yönelik suç programlarının etkisini, suç programlarının suç mağduriyet korkusunu ne derecede etkilediğini tespit etmek amaçlamaktadır. Bu bağlamda toplanan bütün veriler analiz edilerek, Türkiye’de yayınlanan Müge Anlı ile Tatlı Sert ve Esra Erol’da programlarının suç mağduriyeti korkusunu yetiştirme etkisi değerlendirilmiştir.

Üç bölümden oluşan bu tez çalışmasında; birinci bölümde medya kavramı ve tezin kuramsal çerçevesini oluşturan yetiştirme teorisi incelenmiştir. İkinci bölümde, suç mağduriyeti korkusu, nedenleri, etkenleri, suç mağduriyetine yönelik görüşler, televizyon programları ayrıntılı olarak aktarılmıştır. Üçüncü bölümde ise Gaziantep’te yürütülen saha çalışmasında, televizyon programlarının suç mağduriyeti korkusundaki yetiştirme etkisi ile ilgili elde edilen bulgular literatür ile birlikte değerlendirilerek detaylı olarak incelenmiştir.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Korku, beklenmeyen ve öngörülemeyen durumlar karşısında bireylerin zihninin bu konuya yoğunlaşmasına sebep olan bir yapıda olduğu ve en rahatsız edici neticelerinden biri olarak insan ilişkilerinin askıya alınması veya insanların birbirine yabancılaşması olarak ifade edilmektedir (Furedi, 2017). Korkunun bireysel olmaktan çıkıp artarak daha geniş bir toplumsal alana yayılması ise daha büyük sorunlara sebep olmaktadır. Bu bağlamda özellikle geniş kitlelere ulaşabilmesi nedeniyle kitlesel medya özellikle televizyon bireylerin korku ve endişe duymasını önemli ölçüde etkilemektedir. Özellikle suç mağduru olma korkusu yaşayan insanlarda meydana gelen anksiyete, kaygı, endişe gibi problemlerin yanı sıra bu durum geniş alanlara yayıldığında toplumsal birlik ve beraberliğine gölge düşürmektedir. Bu durumun toplumdaki gayri resmi kontrol mekanizmasını zayıflatarak, insanların birbirlerine karşı güvensizlik hissetmesine ve bireylerini birbirlerine yabancılaşmasına (Hamzaoglu & Türk, 2020) neden olması ve de toplumsal refahın sağlanmasının zorlaşmasına neden olduğundan çalışılması önem arz eden bir konudur.

Bu çalışmanın konusu, yetiştirme teorisi çerçevesinde, televizyon da yayınlanan kriminal reality/ suç programların izlemenin insanların suç mağduriyeti korkusuna hangi biçimlerde etki ettiği. Bu bağlamda medyada korku söylemi, korku ve kültür arasındaki ilişkiyi inceleyen Aşkın (2017) da dahil, Ekmekçioğlu

(2019), Taylan (2011), ve Özer (2021) gibi televizyon programlarının bireylerde neden olduğu korkuya yönelik incelemeleri barındıran benzer çalışmalarından hareketle literatürdeki verileri desteklemek, eksik noktalarına değinmek ya da eleştirmekle bilime katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Suç mağduriyet korkusunun neden olduğu, toplumda bireyler arasındaki etkileşimin azalması, bireylerin birbirlerine yabancılaşması ve toplumsal refahın bozulması gibi toplumsal sorunların anlaşılabilmesi toplumsal önem arz etmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın temel problemi, televizyonda yayınlanan Müge Anlı ile Tatlı Sert ve Esra Erol'da programlarının izleyiciler üzerindeki suç mağduriyeti korkusundaki yetiştirme etkisini tespit etmektir. Bu çerçevede çalışmada cevap aranan sorular şunlardır?

Katılımcıların televizyon programlarının içeriklerine maruz kalma düzeyi ile suç mağduriyeti korkusu arasında ilişki var mıdır?

Katılımcıların suç mağduriyet korkusu, televizyon programlarının örnek alınma ve davranış değiştirme özelliğine veya yetiştirme etkisine yönelik tutumları, özellikle yaşa, cinsiyete, medeni duruma, gelir durumuna, televizyon izleme süresine, program karakterlerinden ve içeriklerinden etkilenmelerine göre değişmekte midir?

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışma yetiştirme teorisi bağlamında, televizyonda yayınlanan kriminal reality/suç programlarının suç mağduriyeti korkusuna etkisini konu edinmektedir. Gerbner'e göre (2014, s. 23) televizyon, şiddete maruz kalan kurbanları şiddeti uygulayanlardan daha çok göstererek bireylerde korku, panik ve güvensizliği yerleştirmektedir. Ona göre televizyon kadınlar, yaşlılar ve dezavantajlı gruplar üzerinde toplumdaki hâkim olan algıyı bireylere ekerek özel bir iktidar ilişkisinin gerçekleşmesini sağlar. Gerbner (2014), yetiştirme analizinde, bireyin ne kadar çok televizyon izlerse o kadar çok gerçeklik algısının değiştiğini ve gündelik hayata dair daha çok korku ve güvensizlik duyduğunu ifade etmektedir. Nitekim RTÜK'ün (2020) toplam 2600 katılımcı ile yaptığı saha araştırmasında elde edilen veriler Gerbner'in tasavvurlarını doğrular niteliktedir. Bu verilere göre katılımcıların "Günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız." sorusuna katılım durumları incelendiğinde, bu ifadeye katılım oranı %90; araştırma kapsamındaki diğer sorulardan biri olan, "Günümüzde insanlara güvenilemez." ifadesine katılım oranı

%81,3'tür. Taylan (2011) ise yürüttüğü saha çalışmasında, kitlesel medyanın korku üzerinde etkili olduğunu ve televizyon izlenme oranı arttıkça bireyin dünyayı acımasız ve tehlikeli bir yer olarak görme düzeyinin arttığını ifade etmektedir. Ona göre hissedilen korku, bireysel farklılıklar gösterse de bireylerde televizyon izlenme süresi arttıkça hissedilen suç mağduriyet korkusunun düzeyi artmaktadır.

Gündelik hayatta hissedilen korku, bireylerin geçmiş deneyimleri, fiziksel ve sosyal çevreleri, yaşları ve toplumsal cinsiyetleri gibi değişkenlere dayalı olarak farklılık gösterebilmekte (Gün Çınğı, 2021) ve bunlara dayalı olarak kadınlar daha fazla korku duymaktadırlar. Bu bağlamda Sevim (2021), bu korkunun kadınların sosyalleşme sürecinde erkeklerden daha savunmasız olmasından kaynaklandığını ve kitlesel medyanın da sıklıkla bu korkuların altını çizdiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla da pekiştirilmiş bu savunmasızlık halinin, kadınların özellikle sosyal alanları kullanmasını sınırlandırdığını ve yaşam kalitesini etkilediğini belirtmektedir. Örneğin toplumdaki suç oranları ve haberlerini gündeme getirirken kitlesel medyanın kullandığı dilin insanın zihninde yer edindiğini, korku ve kaosa sürükleyerek bireylerde ve toplumda güvensizlik ortamının oluşmasına sebebiyet vererek olumsuz etki yarattığı ifade edilmektedir. Nitekim suç mağduriyeti korkusu bireysel bir problem olmaktan çıkıp toplumsal bir probleme dönüştüğünde toplumda güvensizlik, endişe oluşturarak toplumsal refahı olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda çalışma Türkiye'de televizyonda yayınlanan suç programlarının toplumsal algıları şekillendirmesini ve suç mağduriyet korkusu üzerindeki etkisini incelemeyi hedeflemektedir. Çalışma, Türkiye'de televizyonda yayınlanan kriminal reality/suç programlarının içeriğini, toplumsal gerçeklik ve riske ilişkin algılamalar üzerindeki etkisini George Gerbner'in Kültürel Göstergeler ve Yetiştirme teorisi ile incelenmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmada amaçlı örnekleme tekniği ile seçilen, Gaziantep ilinin Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinde yaşamakta olup Müge Anlı ile Tatlı Sert ve Esra Erol'da programlarını izleyen 18-30 yaş ve 50 yaş ve üstü iki ayrı kuşakta yer alan kadınlardan oluşan 20 katılımcı ile derinlemesine yüz yüze görüşme yapılarak bu programların bireyler üzerindeki ekme-yerleştirme etkisini saptamak hedeflenmiştir. Programlarını izleyen katılımcıların korku ve dünyayı algılama biçimlerine yönelik suç programlarının etkisini, suç programlarının suç mağduriyet korkusunu ne derecede etkilediğini tespit etmek amaçlanmıştır. Toplanan bütün veriler analiz edilerek, Türkiye'de yayınlanan kriminal reality/suç programlarından olan Müge Anlı ile Tatlı Sert ve Esra Erol'da programlarının suç mağduriyet korkusuna etkisinin değerlendirilmesi ve ilgili literatüre katkı sağlaması hedeflenmiştir. Bununla beraber

bu çalışma, Türkiye’de televizyonda yayınlanan suç programlarının suç mağduriyeti korkusuyla ilişkisini Gerbner’in Kültürel Göstergeler ve Yetiştirme Kuramı perspektifiyle incelenmesi ve Gaziantep’te yaşamakta olup programı izleyen katılımcılardan elde edilen özgül bulgularla yazıldığı için özgün ve önemlidir.

1.3. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

1.3.1. Medya Kavramı Medyanın İşlevleri

Medya kavramı, Latince kökenli olup “ortada bulunan” anlamına gelen “medius” Fransızca karşılığı olan kavramdır. Medya kavramsal olarak insanlar arasındaki yüz yüze alışveriş olarak nitelendirilen iletişimden farklı olarak, alıcının vericiye daha az düzeyde cevap verme yetisinin bulunduğu, daha küçük gruplarda kurumsal iletişimden farklı olarak, ilişki kurma davranışına göndermede bulunmaktadır. Bununla beraber medya anlamında kavram, tamamıyla teknolojik boyutları anlatmak için kullanılabilmekte ve önemli ölçüde kitle iletişim araçları, kitlesel medya veya salt medya olarak tanımlanabilmektedir (Maigret, 2014, s.41).

Medyanın ortaya çıkmasında insanın iletişim kurma ihtiyacının bir sonucu olarak nitelendirilmektedir. İlk çağlarda; bireylerin iletişim kurmak için ateş ve duman kullanması, mağara duvarlarına resimlerin çizilmesi ya da pek çok alet kullanarak farklı seslerin çıkarılması gibi davranışlar, insanların iletişim gereksiniminin bir sonucu olmakta ve böylece medyanın gelişmesine örnek teşkil etmektedirler. Bu çerçevede temel unsurlara indirgendiğinde medyanın insanlık tarihi kadar eskiye dayandığı belirtilmektedir (Zafer ve Vardarlıer, 2019, s.356).

Medyanın ya da bu çalışmadaki yoğun kullanımıyla kitle iletişim araçlarının, bugünkü kullanımı göz önünde bulundurulduğunda özellikle iletişim için oldukça önemli bir konumda yer aldığı söylenebilmektedir. Bununla birlikte her geçen gün daha da gelişen teknolojilerle birlikte daha geniş kitlelere ve alanlara yayılan medya yapıları gündelik yaşamın neredeyse her alanında bilgilendirici ve yönlendirici bir pozisyonda bulunmaktadır. Medya yapıları içinde teknolojinin giderek daha yaygın kullanılmasıyla birlikte, kitle iletişim araçları hemen hemen her koşulda iletişim kurma işlevine ve gücüne sahip olmaktadır (Soydan ve Alpaslan, 2014, 57).

Bu yönüyle kitle iletişim araçları, simgesel bir çevre üretmekte, geniş ve çeşitli kitleler oluşturup onlara belli fikir ve davranışlar ekmektedir, toplumsal ifade gündemini belirlemekte, geniş topluluklar için hazırlanmış canlı hakikat ve kurgusal imaj içinde diğer bütün kuruluşları temsil etmekte gücünün olduğu ifade

edilmektedir (Gerbner, 2014, s.161). Kitle iletişim araçları toplumsal kurumların denetiminden ziyade piyasaların ve endüstriyel gelişme normlarına ve otoritesine bağlıdır. (Gerbner, 2014, s.266). Bu denetim kamusal olmayıp özel bir denetim olduğunda kitle iletişim araçları, endüstriyel sistemin kültürel orduları durumuna getirilmektedir. Bu durumda kültürel metaların, geniş izleyici toplulukları için mesajları kitlesel olarak oluşturup dağıtmasıyla birlikte kolektif fikir ve davranışlarını sağlamada sistemin ihtiyaçlarına karşılık veren bir araç halini almaktadır (Gerbner, 2014, s.147).

1.3.2. Kitle İletişim Araçlarının (Medya) Gelişim Sürecinde Temel Teoriler

Kitle iletişim süreçlerini anlamak adına tarihsel süreç içerisinde çeşitli teoriler üretilmiştir. Kitle iletişim teorileri pek çok başlıkta sıralanabileceği gibi bu çalışmada temelde kullanımlar ve doyumlar, gündem belirleme, eşik bekçiliği, pekiştirme ve sessizlik sarmalı teorileri açıklanmaktadır.

1.3.2.1. Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi

Kullanımlar ve Doyumlar teorisi, Katz'ın incelemelerine ve çalışmalarına dayanmaktadır. Katz'a göre bireylerin, sosyal ve ruhsal kökenli gereksinimleri bulunmakta ve bu gereksinimler neticesinde çeşitli beklentilere girmektedirler. Bu gereksinimlerinin bir kısmını medyaya maruz kalarak giderebilmekte fakat medyanın etkisiyle çeşitli istenmeyen ya da iyi niyetli olmayan sonuçlar da meydana gelebilmektedir (Yaylagül, 2006 s.62).

Kullanımlar ve doyumlar teorisi, temelde kitle iletişim araçlarının insanlara ne yaptığını ya da bunlardan nasıl etkilendiğini sorgulamaktadır. Böylelikle bireyler yemek yiyerek bedensel ihtiyaçlarını, film veya dizi izleyerek duygusal ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Bununla birlikte bu teorinin kitle iletişim araçlarının bireyleri esir aldıkları fikrine karşı çıkmakta oldukları ifade edilmektedir (Poyraz, 2018, s.66). Onlara göre izleyiciler izledikleri içeriklerden istedikleri sonucu çıkarabilmektedirler (Yaylagül, 2006 s.62).

1.3.2.2. Gündem Kurma Teorisi

Gündem oluşturma teorisini oluşturan B. Cohen, McCombe ve Shaw'a göre, kitle iletişim araçları sundukları içeriklerde bazı olayları göz ardı ederken fazla olayların üzerinde fazla durup vurgulayarak toplumsal bir algı oluşturma eğiliminde oldukları ifade edilmektedir. Onlara göre kitle iletişim araçları, ancak farkındalığı

arttırabilmekte dolayısıyla insanlar medyanın vurguladığı gündemi kendilerinin de en önemli gündemi olarak içselleştirmektedirler (Poyraz, 2018, s.66).

1.3.2.3. Eşik Bekçiliği Teorisi

Eşik Bekçiliği teorisi D. M. White tarafından geliştirilmiştir. Kitle iletişim kurumlarında içerik oluşturulma sürecinde nelerrin haber olup olmayacağına karar vermede eşik bekçisi kavramı vurgulanmaktadır. Bu kuramın, haber ve içerik oluşturma sürecinde kapitalist toplumsal düzenin belirleyicini ya da herhangi bir reklam verenin etkisini, devletin haber kaynağı olmada veya kamu ilanlarına ulaşmada rolünü dikkate almadıklarını ifade etmektedirler. Onun yerine gündem ve haber seçimlerinin eşik bekçileri tarafından gerçekleştirildiğini dolayısıyla da haber akışının sürekli ve demokratik bir biçimde ilerlediğini belirtmektedirler (Yaylagül, 2006, 72-73).

1.3.2.4. Kültürel Göstergeler Teorisi

George Gerbner'in geliştirdiği bir teoridir. İletişim sürecini birbirini ardışığı olan algılama ve alımlama boyutları ile aktarmadan oluşan bir süreç olarak değerlendirmektedir. Bu boyutlar iletişim araçlarına ve kanallarına ulaşımı da kapsamaktadır. Ona kitle iletişim araçları otorite oluşturma ve toplumsal kontrolü sağlamanın aracı konumundadır. Otoriteler kitle iletişim araçları vasıtasıyla insanlara korku yaymakta bu sayede insanları kontrol altında tutup yetiştirmektedirler (Fiske, 2003).

Bu kuram bu çalışmanın da temel perspektifini oluşturmaktadır ve detaylı olarak açıklanmaktadır.

1.3.2.5. Sessizlik- Suskunluk Sarmalı Teorisi

Suskunluk sarmalı teorisi, E. Noelle- Neumann'ın "Kamuoyu ve Toplumsal Denetim" konusundaki çalışmalarına dayanmaktadır. Bu kurama göre bir toplumda üzerinde uzlaşılan belli başlı değer yargıları ve hedefleri bulunmaktadır. Bu uzlaşma "kamuoyu" olarak nitelendirilen uzlaşma ve anlaşma siyasetten, ekonomiye, modaya kadar yayılan genel algıyı ifade etmekte ve bu genel algıdan sapanları dışlama ile tehdit etmekte olduğu varsayılmaktadır (Poyraz, 2018, s.66).

Bu kurama göre, toplum içindeki bireyler, toplumun yaygın ve egemen fikirlerinden farklı düşündüklerinde toplumdan dışlanmaktan korkmaktadırlar. Kitle

iletişim araçlarındaki yaygın söyleme katılmayıp bunların aksi fikirleri savunmak için kendilerinde yeterli gücü bulamadıklarından fikirlerini dilegetirememektedirler (Yaylagül, 2006, s.72)

1.3.3. Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyon ve Topluma Etkileri

Televizyon, aynı görüntü ve mesajları toplumun neredeyse her alanına yayar. Televizyon, salt bir "eğlence" biçiminde değerlendirildiğinde, kendilerini öğrenmeye açık halde tutan kitleler için yeni ve belki de tek kültürdür. Eğlence, kültürlerin büyük bir çoğunluğunda en yaygın ve en geniş tesiri olan eğitim aracıdır (Gerbner, 2014, s. 339).

Televizyon insanların ilgisini, gerçek olay ve kurgu olayları sunarak, daha da önemlisi olayları gösteriye çevirerek izleyiciye aktarmakta ve böylelikle izleyiciyi, izleme davranışı kısıkacına hapsedmektedir. Bu yönüyle uyuşturma ve duyarsızlaştırma etkisi yaparak insanları gerçek yaşamlarından soyutlamakta ve algılarını biçimlendirmektedir (Gökmen, 2023, s. 714). Televizyon kanallarında çalışan ekibin uyuşturma gibi bir isteklerinin bulunmayacağı; televizyonda programların genel olarak eğlence, bilgi verme ve eğitime amacıyla oluşturulduğunu ancak eğlence unsurunun diğerler unsurlar üzerinde egemen olduğu ifade edilmektedir (Groombridge, 1976, s. 27).

Televizyon, film dizi gibi dramatik programları, reklamları, haberleri, spor müzik eğlence gibi diğer programlar ile görece ahenkli bir görüntü sunan ve hikaye anlatan, izleyenlerin çoğunluğu tarafından seçmece olmayan merkezi bir sistemdir. Bu (Gerbner, 2014, s.288). Bu yönüyle diğer medya araçlarından ayrılır. Birbirinden farklı program türlerinden çok, bu toplu sisteme maruz kalma, televizyonda yaşamının farklılaştırıcı sonuçlarını meydana getirmekle birlikte televizyon izlemekten başka hiçbir ortak yönü olmayan ayrışık topluluklara gerçekliğin kavratılmasında ortak kavramları eker (kültive eder) (Gerbner, 2014, s.282).

Televizyonda azınlık kitlelerin görece zayıflığının sürekli yayınlanması bununla birlikte baskın kitlelerin yine göreceli olarak güçlü gösterilmeleri azınlık kitlelere daha fazla bağımlılık ve güvensizlik kültive etmektedir (Gerbner, 2014, s. 323).Televizyonun kültive ettiği hayata dair fikirler, izleyicilerin demografik ve sosyal nitelikleri ile ilgili olduğu kadar, maruz kaldıkları mesaj sistemlerinin özellikleriyle de ilgilidir Gerbner, 2014, s. 326).

Televizyon izleyicisi, kablolu yayınların ve video kayıt araçlarının yaygınlaşmasına rağmen saate göre ve ne verilirse onu seyretmekle yetinmekle kalmaz aynı zamanda aynı tematik ve dramatik programları tekrar tekrar izlemekten kaçmadıkları ifade edilmektedir (Gerbner, 2014, s. 320). Kültüvasyon analizi, televizyonda tekrar tekrar seyredilen içeriklere, sembollere ve hikayelere odaklanmaktadır (Gerbner, 2014, s. 307).

Televizyon mantığının, izleyicisini edilgenleşmelerine sebep olmaktadır. Televizyon, izleyicileri, daha fazla içerik izlemeye yönlendirmekte aynı zamanda herhangi bir biçimde katılımını mümkün kılmayıp sınırlı düzeyde karşılıklı etkileşimde bulunmaya imkân tanımaktadır. Böylelikle, başı ve sonu belli olmayan nitelikte, sınırsız ve süresiz bir görüntü ırmağı içerisinde seyirci sersemleyebildiği ve kendisi için neyin değerli veya önemli olduğunu algılayamadığı ifade edilmektedir (Küçükdoğan, 2009, s. 105). Televizyonunun uzun süre izlenmesi, televizyonda sıklıkla yer alan şiddet içeriklerinden kurtulmanın mümkün olmaması sebebiyle, korkutucu ve tehlikeli bir dünyada yaşandığı imajını kültive etmektedir (Gerbner, 2014, s. 298). Televizyon mesajları, kültürün temel unsurlarını oluşturan tutarlı bir sistem oluşturmakta ve bu mesaj sistemleri yetiştirme süreci ile ilgili ipuçları sağlar (Gerbner, 2014, s. 329).

1.3.4. Gerbner'in Kültürel Göstergeler ve Ekme-Yetiştirme Kuramı

Medyanın toplumda korku kültürü oluşturduğuna ve toplumu çeşitli yönlerden etkilediğine dair birçok teori bulunmaktadır. Onlardan biri George Gerbner'e aittir ki bu teori, bu çalışmanın da temel perspektifini oluşturmaktadır. Gerbner' göre kitlesel medya, toplumda genel kanı oluşturacak fikirlerin, ortak sembollerin oluşmasını sağlamaktadır. Bu yönüyle toplumu yönlendirmektedir. Ona göre kitlesel medya araçlarından televizyon, diğerlerine nazaran kamuoyu oluşturmada ve ortak sembolleri toplumların zihnine ekmekte daha etkin rol aldığı ve genellikle otoritelerin fikir ve değerlerini empoze ettiği ifade edilmektedir (Özkan, 2017, s.130-131). Yani toplumsal tahayyüller ve ideolojiler kitlesel medya özellikle de televizyon tarafından oluşturulmaktadır.

Gerbner'e göre televizyon diğer kitlesel medya araçlarında farklı bir konumdadır çünkü toplumda aile, eğitim, din gibi kurumların parçası ve yansıması olup kültürel çevrenin ana-akımıdır olup dünya çapında pek çok insan uzun süre zarflarında televizyon izlemekte ve bu kültür içerisinde yetişip buna dâhil olmaktadır (Çığ, 2006, s.26). Dolayısıyla televizyon, , daha önceki zamanlarda dinin vasıtasıyla

tatmin edilen gerçeklik, hayatın anlamı ve ortak değerler gibi faktörleri, günümüz toplumsal gruplarında dinin yerine fikirleri ve algıları etkileyen ve yöneten kültürel güç olarak nitelendirilmektedir (Çığ, 2006, s.48). Gerbner, televizyonun toplumsal tahayyülü şekillendirdiğine yönelik fikirlerini Kültürel Göstergeler ve Ekme Kuramı teorisiyle açıklamaktadır.

Kültürel göstergeler modeli temelde, medya endüstrileri (kurumsal analiz), medya içeriği (mesaj sistemleri analizi) ve medyanın etkileri (kültivasyon analizi) olmak üzere üç ana kolda incelenmektedir. Bu incelemelerde temelde kurumsal olarak televizyondaki şiddet profilleri üzerinde durulmaktadır. Televizyondaki şiddet uygulamalarının mesaj (içerik) verileri analiz edilmiş ve televizyonda şiddeti uygulayanlardan çok şiddete uğrayanların (daha çok azınlıklar, kadınlar, yaşlılar vb.) kurban olarak sunulduğunu ve izleyenlerin şiddet sahnelerini taklit etmekten ziyade kendilerini kurbanlar ile özdeşirmekte olduklarını savunmaktadır. Gerbner televizyonun böylelikle toplumdaki geleneksel algıyı oluşturan/yetiştiren bir güç hiyerarşisine katkıda bulunduğunu ifade etmektedir. (Gerbner, 2014: 23-24). Kitle iletişimi ile ilgili çalışmalarda temel amaç insan eylemlerinin herhangi bir yanını değil kitle kültürü sürecini anlamaya çalışmaktır. Bu bağlamda kurumsal süreç ve mesaj sistemleri incelemelerinin, yetiştirme (kültivasyon) analizi için önemli işlevlerin ve normların sınırlarını çizdiği belirtilmektedir (Gerbner, 2014, s. 275).

Gerbner'in Kültürel Göster ve Ekme Kuramı' na göre televizyon bireylerde ve toplumlarda yapay kültürler oluşturmakta, bunlarla bireylerin ve toplumların duygu, düşünce, davranış ve bütünüyle hayat tarzlarını değiştirebilmekte olduğunu ifade edilmekle beraber televizyonun otoritelerin geçerliliğini ve sürekliliğini pekiştirmelerinde araç olduğu ifade edilmektedir (Bak & Altıntop & Bak, 2020, 490). Kültürel Göstergeler fikrine göre televizyonun, insanların algılama biçimlerini izledikleri şeye göre şekillendirmektedir. Televizyonda sunulan içeriği yaygın görüş haline getirmekte ve televizyonu az seyredenlerin, televizyonu çok seyredenlerle benzer kültürel yapıda yaşamaları halinde, televizyondan almadıkları yaygın görüşü veya mesajları, onu izleyenlerden dolayı yoldan da olsa edinmekte oldukları ifade edilmektedir (Özer, 2005, s.78).

Gerçek yaşamda olan ile olmayan arasında ki seçme sürecinin mesajı alan taraftan değil de aktarıcı tarafından kime ve nasıl hitap edeceğine göre belirlenmektedir. Örneğin, şiddet ve cinsellik içeren programların çocuklara sınırlamak adına akşam saat dokuzdan sonra yayınlanmasına yönelik kısıtlamanın olması, bir kontrol biçimi olarak ifade edilmektedir (Fiske, 2003, s. 48). Bunun yanı

sıra televizyonlarda şiddet, soygun, kaza, suç, intihar gibi içeriklere sahip program ve haberlerin otoritelerini çıkarlarına hizmet etmesi adına genel anlamda çok fazla yer verildiği ifade edilmektedir (Özer, 2005, s.78). Gerbner' e göre, bu gibi şiddet unsurlarının televizyonda çok fazla gösterilmesi, izleyenlere saldırgan davranışları empoze etmekten ziyade, mevcut egemen ideoloji, kamusal düzen ve kanunlar hakkında genel tahayyülü ekmeyi, insanların toplumsal adalete ve otoriteye bağlılığını attırmayı hedeflediği ifade edilmektedir. Ona göre özellikle televizyon izlenme oranı artıkça ekme etkisi de artmaktadır (Yaylagül, 2006, 64).

Yetiştirme kavramı toplumdaki egemen fikirleri medya aracılığıyla izleyicilerin zihnine yerleştirmeyi ve onların algılarını bu çerçevede şekillendirme girişimlerini tanımlamaktadır (Şimşek, 2017, s.1206). Gerbner'e göre kültivasyon yani yetiştirme, toplumda mesajlar vasıtasıyla oluşan etkileşimin, mesajların iletildiği şartları biçimlendirdiği ve geliştirdiği bir süreci tanımlamaktadır. Ona göre mesajlar, ancak toplumda etkileşimi vasıtasıyla üretildikleri bağlam içinde anlam kazanır ve görüş bildirirler (Gerbner, 2014).

Yetiştirme kuramı, Gerbner ve arkadaşları tarafından 1967'de, televizyonunun en fazla seyredildiği prime time olarak da adlandırılan akşam saatlerini ve gündüz programlarının örneklerini "etki problemi" temel alarak içerik analiziyle, televizyonun kültürel göstergeler parametrelerini belirlenmekte ve izleyicide yarattıkları etkileri saha araştırması (survey) yöntemiyle incelenmektedirler. Bu incelemeler sonucunda televizyonda şiddet, tecavüz ve suç gibi olayların çok yoğun olarak yer aldığı ve televizyonda sunulan bu şiddet olayların gerçek hayatta var olandan on kat daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşıldığı belirtilmektedir (Şimşek, 2017; Erdoğan, 1998). Gerbner'in "mutlu şiddet" olarak da tanımladığı televizyondaki bu şiddetin anlamını Gerbner' e göre, salt şiddetten ibaret olmayıp ekilmeye çalışılan hikayenin anlatım yolu olarak toplumsal rolleri, düzeni ve korku mekanizmasını denetlemek olduğu ifade edilmektedir (Çığ, 2006, s.48).

Televizyonu fazla seyredenlerin birbirinden farklı geçmiş deyimlerden ve demografik özelliklerden oluşsalar da, kapsamlı, yaygın ortak perspektiflerine ve fikirlerine odaklanmak, geleneksel medya etkileri çalışmalarından farklı, televizyonunu kendine özgü değişken yapısına uygun yöntemsel bir inceleme biçimi gerektiğinden Kültürel Göstergeler Projesi' nin geliştirildiği ifade edilmektedir (Gerbner, 2014, s. 286-287). Kültürel göstergeler analizi, şirketlerce oluşturulan, geniş topluluklarca paylaşılan ortak mesajların toplumsal konuları ve kamu politikaları için en çok önem arz eden taraflarını açığa çıkarmak için yapılmaktadır

Gerbner, 2014, s.257).

Televizyon şiddet, suç, tecavüz gibi unsurları çok fazla göstererek aslında gücü vurgulamakta “kim kime ne yaparsa yanına kalır” mesajı vermektedir. Televizyonda gösterilen imgesel tecavüz, saldırıyı değil, gücü; iyileştirmeyi değil de mağdur veya kurban etmeyi, kime karşı kimin nasıl ve hangi vasıtayla “savuşabileceğini” göstermekte ve bu defedebilme oyununda beyaz erkekler kurban edenler rolünde olduğu vurgulanırken; kadın, çocuk ve yaşlıların kurban olanlar rolünde olduğu gösterilmektedir (Erdoğan, 1998, s.6). Bu bağlamda, bu içerikteki televizyon yayınlarını seyredenlerde tehlike algısı ve güvensizlik duygusunun yükselmekte olduğu belirtilmiş, bireylerde televizyonu izleme oranı arttıkça bu duygunun daha fazla olduğu ifade edilmiştir. Bu durumu Gerbner’in “Acımasız Dünya Sendromu” olarak adlandırdığı belirtilmiştir (Özkan, 2017, s.132).

Televizyonu çok yoğun olarak izlemenin acımasız dünya sendromuna yakalanma olasılığını artmasının yanı sıra bu tip izleyicilerin; kanun, düzen, ağır cezalara gibi olgulara daha fazla destek verme eğilimleri ile beraber diğer etkisi de acıya ve mağdur olmaya karşı duyarsızlaştırması ve şiddetin normalleştirilmesini ekmesidir. Şiddetin bu denli yayınlanmasının sebebi de kamuoyu oluşturmak ve yönetmekle beraber, bu sektörde bir yere bağlı olmayan serbest piyasanın olmayışıdır (Çığ, 2006, s.51).

Kültürel Göstergeler teorisi, üç adımlı bir araştırma planı kapsamaktadır. Bunlardan ilki, kurumsal süreç analizidir ve mesajların toplumsal akışını organize eden sistemlerin şekillenmesini incelemektedir (Gerbner, 1972, 1988; akt. Gerbner, 2014, s.288). Diğer iki adım ise, televizyonun gizli kalmış en çok vurgulanan içerikleri hakkında teoriler geliştirip onları anlamakla ilgili olan mesaj sistem analizi ve kültüvasyon analizidir (Gerbner, 2014, s.288).

1.3.4.1. Kurumsal Süreç Analizi

Kitlesel medya politikaları, salt sanayi gelişiminin ve genel toplumsal ilişkilerin yapısındaki yeni bir basamağı değil tarihsel sürece özgü kurumsal ve endüstriyel otorite ve güç biçimlerini yansıtmaktadır. Kitle iletişimcilerin, farklı akımlara yol açmak ya da kendilerini sınırlandırmak için yasaları, yönetmelikleri, dernek ve meslek örgütleri ve politikaları bulunmaktadır. Her endüstriyel üretimde olduğu gibi kitle iletişimcilere, toplumsal gruplara seslenebilmeleri amacıyla sermaye, yetki ve teçhizat arz eden patronların mevcut olduğu

söylenmektedir(Gerbner, 2014, s.261).

Kurumsal süreç analizi, televizyon izlemeyle ilgili problemlerin özel firmalar tarafından kontrol edilme biçimiyle ilgili olduğunu savunmaktadır. Yayınlanan içerikler toplumsal hava yaratarak iletilmesine rağmen, toplumun televizyon içeriği üzerindeki kontrolünün çok az olduğu ifade edilmektedir (Callanan, vd., 2017,s.33).

Kültürel göstergelerin teorisinin kurumsal süreç analizi; konu ile ilgili kişilerle yapılan mülakatların, katılımcı gözlemlerin, kayıt ve arşivlerin araştırılmasının temelinde iktidar ilişkilerinin, işlevlerinin hiyerarşilerin iletişimde karar verme sistemlerinde nasıl kullanıldığını incelemek üzere yapıldığı ifade edilmektedir (Akt. Gerbner, 2014, s.266).

Kurumsal süreç analizi, otoritelerin kitle iletişim araçlarında yayınlanan mesajların akışını kontrol etmek için nasıl biçimlendiğini incelemektedir. Gerbner, televizyon mesajlarında, bireye, programa televizyon türlerine göre olan tercihlere bağlı olarak değişiklik gösterebildiğini ifade etmektedir (Callanan, vd., 2017,s.33).Toplum ya da hedef kitleler, kitle iletişim araçları tarafından üretilen gruplar mesajlar, vasıtasıyla incelenmekte, sunulan içeriklerle beslenerek yetiştirilmektedir. Kitle iletişim araçlarınca oluşturulan sembollerle de kitlelerin diğer tüm farklılıklarına rağmen ortak anlam ve yaklaşım cemaati biçiminde yetiştirildiği belirtilmektedir (Gerbner, 2014, s.264).

1.3.4.2. Mesaj Sistem Çözümlemesi

İçerik analizinin geliştirdiği varsayımlar, kültür endüstrindeki egemen yönelimlerin fark edilmesinden kaynaklanmaktadır (Gerbner, 2014, s.116).Analitik şemanın ikinci basamağı olan mesaj sistem çözümlemesi, kitle iletişim araçlarında yayınlanan yaygın kalıpları incelenmektedir. Bu inceleme sonucunda en çok yaygın olarak kullanılan kalıbın şiddet olduğu belirlenmiştir(Valerie vd., 2017, s.33)

" İçerik analistlerin birinci görevi, bilimsel öz-bilinç ve eleştirel değer yönelimi aracılığıyla hipotezler geliştirmek ise, 2 görevi de nesnel bir metot ve özeleştirel bir bilim heyecanı ile çıkarımlarını test etmektir. Bu noktada, eleştirel, biçimsel ve idari araştırmacılar, farklı örneklerin fonksiyonel ilişkilerine duyarlı bir metodoloji ve araştırma tasarımı yetiştirme yönünde ortak bir noktada buluşurlar." (Gerbner, 2014, s.112).

Kültürün mesaj sistemleri, ortak sembollerin habercisi olmakla beraber bu sembollerini inşa etmekte ve biçimlendirmektedir. (Gerbner, 2014, s. 272). Kültür, bireylerin toplumsallaşması için gerekli olan kalıcı kavramsal ve davranışsal kalıpları kültüre etmeye eğilimli imgesel bir süreçtir Gerbner, 2014, s. 328). Bu çerçevede kültür aktarılan hikâye ile bütünleşmektedir. Hikâye gerçek dünyaya ne kadar benzer ya da yaklaşırsa içselleştirilmesi kolaylaşır ve daha geniş alana yayılması mümkün olabilmektedir. Pek çok hikâye ve mesaj, geçmişten bugüne bir şekilde aktarılsa da mesajın algılanışı günün koşulları içerisinde değerlendirilebilmektedir (Buselle ve Blandzic, s.174).

Mesaj sistem analizi, mesajların farklılıklarındaki ve geniş toplulukları hedef olarak kitlesel ölçüde üretilmiş olan kurumsal eylemlerin kayıtlarını incelemektedir. Bu kurumsal eylem kayıtlarının güvenilir analizi, toplumsal imaj şekillenmesinin ve yetiştirilmesinin bireysel ve özgün özelliklerini değil kitlesel ve ortak özelliklerini ortaya çıkarmaktadır (Gerbner, 2014, s. 269). Mesaj sistem analizinde, analiz için gerekli olan veri ve bulgular, heterojen izler, toplum ve özellikle ulusal seyirciler için kitlesel medya tarafından oluşturulmuş, sürekli olarak her gün her zaman akan imgelerden elde edilmektedir (Gerbner, 2014, s. 266).

1.3.4.3. Yetiştirme Çözümlemesi

Yetiştirme çözümlemesi, ideolojiler, teoriler, inanç ve değerler, sembol ve bakış açılarından oluşan tüm fikir sistemlerinin televizyon tarafından formüle edildiğini belirtmektedir. Televizyonun toplumsal olarak neyin doğru veya yanlış olarak tanımlandığını, hangi durum ile olayların uygun ve önemli olduğuna dair gizli ve yaygın değer ve normları görünmez bir biçimde topluma aktarmaktadır (Moşarafa, 2015).

Yetiştirme analizi, kitle iletişim araçlarının ve onların ürettikleri mesaj sistemlerinin imgesel işlevlerinin yaşama ve dünyaya yönelik varsayımlarının yetiştirme etkisine olan katkı düzeyini bulmaya çalışır (Gerbner, 2014, s. 272). Yetiştirme analizi, toplumsal mesaj sistemleri dünyasında yer alan örüntülerle başlamakta ve bu dünyayı organize eden ortak yapılar yaşam ve topluma dair imgeleri yansıtmaktadır Yetiştirme araştırmalarında, projektif metotlar, derinlemesine görüşme ve örneklem taramalarında bazı dönemlerde kullanılan anketler, kullanılan temel teknik yöntemlerdir. Bunlardan projektif teknikler, deneklerin bilinçsiz oldukları durumlarda ya da doğrudan yöneltildiğinde dile

getiremeyecekleri fikir, beklenti ve değer yargılarını ortaya çıkarmak amacıyla dolaylı vaziyetler oluşturmaktadır. Derinlemesine görüşme tekniği ise, bireylerin fikir, beklenti ve değer yargılarının üzerinde durmak ya da yanıltmak, onları medya kullanma ve tüketme biçimleriyle, demografik ve diğer ayırıştırıcı nitelikler ile karşılaştırma yapmak için kullanılmaktadır. Her iki teknikten elde edilen sorular, bazı dönemlerde sürekli olarak toplumdaki yetişkin ve çocuk örneklemelerine araştırma yapmak amacıyla anket formunda düzenlenmektedir (Gerbner, 2014, s. 278).

Medya ya da kitle iletişim araçları, uzman fikirlerini (görece doğru bilgiyi) meydana yerleştirmektense onların fikirlerinden farklı ya da uzmanlara karşıt kavramaları (kültive etmekte) ekmektedir. Bütün sosyal bağlamından uzaklaştırıldığında "iletişim başarısızlığı" olarak değerlendirilecek bu biçimdeki bir durum, aslında popüler örüntüleri uzman fikirlerinden uzaklaştıran güçlü bir medya yetiştirmesi (kültivasyonu) yapmakta olduğu belirtilmektedir (Gerbner, 2014, s. 277).

Yetiştirme analizi, televizyon içeriklerinde sürekli olarak tekrar eden değişime uğramayan ve her şeyi kapsayan örüntüleri tespit eden mesaj sistemleri analizi ile başlamaktadır. Bu örüntüler, yayınlanan programların çoğunda sürekli gösterilen imgeler, portreler, değerler ve (özellikle de fazla) televizyon izleyenlerin seyretmekten kaçınamayacağı, televizyona sistemli bir biçimde yerleştirilmiş toplu mesajlar olduğu belirtilmektedir (Gerbner, 2014, s.290).

Yetiştirme unsurlarının kökeni televizyonla başlamadığı gibi televizyonun toplumsal, bireysel ve kültürel bağlam katmanları, olası katkılarının türlerini, kapsamını ve düzeyini belirlediği gibi bu unsurların anlamları yetiştirmenin/kültivasyonun parçalarını oluşturmaktadır (Gerbner, 2014, s.288). Diğer bir ifadeyle, izleyiciler yaş, cinsiyet gibi sosyo-demografik ve kişisel görüş bağlamında farklılık gösterse de, televizyon izlemek, miktarına göre birbirine benzer ve bütünleştirici bir etkileşim yaratmaktadır (Gerbner, 2014, s.289).

Yetiştirme analizi, televizyonun tarihsel süreç içinde geniş alana yayılmasıyla birlikte heterojen toplumsal kitlelerin düşünce ve davranışlarına yaptığı katkılar üzerinde durmaktadır (Gerbner, 2014, s. 325). Yetiştirme analizinde olay örgüsü kurguları ve yapılandırılması ile resmi çeşitlilik ifadeleri estetik ve ahlaki olarak tatmin edici olabilir; fakat yüzeysel özgünlükler adı altında etkileşim biçimleri, toplumun farklı tiplerine dağıtılmış kader (şiddet, kurbanlaştırma gibi davranışların kimlere atfedildiği) gibi televizyon dünyasının temel unsurlarını oluşturan tektipliği

gizleyebilmektedir. Bu unsurların sorgulanması ve araştırılması yetiştirme analizinin temel hedefidir (Gerbner, 2014, s. 322).

1.3.5. Suç Mağduriyet Korkusu ve Acımasız Dünya Sendromu

Çalışmada yetiştirme teorisi perspektifiyle ele alınarak televizyon izlemenin, özellikle de yayınlanan programların, kadınlardaki suç korkusunu ne ölçüde ve hangi değişkenler ekseninde etkilediği açıklanmıştır. Bu bağlamda bu bölümde öncelikle suç korkusu kavramı ile ilişkili olarak suç ve suç korkusu kavramları, bu kavramlara yönelik kuramsal görüşler ve suç korkusunu etkileyen faktörler gibi unsurlar ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Çalışmanın bu bölümünün devamında suç korkusunu etkileyen önemli faktörlerden olan kitle iletişim araçlarının özellikle de televizyonunun, suç korkusuyla ilişkisi incelenmiştir. Bu bağlamda, televizyonda yayınlanan programlar ve özellikle araştırmanın örneklemi olan ‘Müge Anlı İle Tatlı Sert’ ve ‘Esra Erol’da” gibi suç programlarının, içeriklerinin incelenmesinin yanı sıra izleyenlerin davranışlarına ve suç korkularına etkileri yetiştirme teorisi bağlamında detaylı olarak değerlendirilmiştir.

1.3.5.1. Suç Mağduriyet Korkusu

Korku, bir tehdit, tehlike, risk veya kaygı gibi uyaranların etkisiyle var olan güvensizlik hissi olarak ifade edilirken suç korkusu, bir suça maruz kalma veya mağdurun olma algısıyla ortaya çıkan korku olarak ifade edilmektedir. Suç mağduriyet korkusu ile ilgili öncül çalışmaların Kenneth Ferraro’ ya ait olduğu belirtilmektedir. Ferraro’ya (1995, s. 23) göre suç mağduriyet korkusu, bir suç unsuruna veya suçla ilişkilendirilebilen semboller karşı hissedilen bu yönde gelişen kaygı ya da dehşet duygusu olarak tanımlanmaktadır.

Suç mağduriyeti korkusu bir toplumda hali hazırda zaten mevcut olan, önyargı ve belirli davranış tipolojileri tarafından pekiştirilen kaygı ve güvensizlik duygusundan beslenmektedir (Garofalo, 1981, 841). Birey çeşitli nedenlerle suç mağduriyeti korkusunun artmasıyla birlikte kendini toplumdan soyutlamaya başlamakta, herhangi bir suçun mağduru olabileceği korkusuyla kendisini gündelik yaşamından ve toplumdan ötekileştirerek toplumsal ve kültürel faaliyetlerde bulunmamaktadır. Suç mağduriyeti korkusu, bireysel düzeyde; aşırı kaygı, gerginlik, güvensizlik ve çaresizlik gibi duyguların artmasına neden olurken bununla doğru orantılı olarak toplumsal düzeyde, dayanışmanın ve toplumsal birlikteliğin

zayıflamasına, toplumsal denetimde yetersizliklere, çözümlerin meydana gelmesine ve toplum içerisinde bireylerin birbirlerine güvenlerinin azalmasına neden olabildiği belirtilmektedir (Ferraro ve LaGrange, 2000:281)

Bununla birlikte suç korkusu, suçla yakından ilgili olmakla beraber suçtan bağımsız bir olgu olarak nitelendirilmektedir. (Çelik ve Mirza, 2020, s. 2). Nitekim suç, bireysel alanı aşmış kamusal alanı ilgilendiren yasak olan kurallar ya da bu kuralların ihlalleri halinde kamusal bir otorite (devlet ya da yerel bir kuruluş) tarafından meşru cezaların ve yaptırımların uygulanmasını gerektiren fiil ya da davranışlardır (Marshall, 2021, s. 702). Suç teşkil eden fiillerin mevcudiyeti, kamusal alanda olumsuz sonuçlar yaratmakla beraber toplumsal alanda bireylerde birçok maddi ve manevi sorunlara neden olmakta ve suç teşkil eden eylemler gerçekleşip bitse bile meydana getirdiği olumsuz durumların etkileri devam etmektedir. Bu etkilerin başında da suçtan kaygı duyma, ya da suç korkusu hissetme gelmektedir (Çardak, 2012, s. 24).

Suçun nereden, nasıl ve ne zaman geleceğini bilmemek bireylerin kendilerini daima tetikte hissetmesine yol açmakla beraber ve bu durum günümüzde insanların hem fiziksel hem de psikolojik açıdan yıpranmasına, bu kaygıdan derinden etkilenmesine ve suç mağduriyeti korkusunun topluma yayılmasına sebebiyet vermektedir (Öztürk vd., 2016, s.1490). Toplumda suç korkusunun mevcudiyeti ve yaygınlığı insanların yaşam kalitesini etkilemekte, topluma, ekonomiye, toplumsal düzene ve barış ortamına zarar verebilmektedir. Bunun yanı sıra suç korkusu bireyler arasındaki etkileşimin azalmasına ve bağların zayıflamasına, bireylerin geri çekilme, içine kapanma davranışı sergilemesine ve topluma yabancılaşmasına sebebiyet verebilecek ciddi bir problem olarak nitelendirilmektedir (Dolu vd., 2010).

Günümüzde hızlı nüfus artışları ve kentleşmelerle birlikte suç oranlarında önemli derecede artışlar gözlenmekle birlikte bu artış toplumsal hayatta daha çok sorunun yaşanmasına neden olabilmektedir ve suç korkusu da bu sorunlardan biridir. Suç oranlarındaki bu artışla beraber güvensizlik ve kaygı artmakta dolayısıyla da suç korkusu artmaktadır. Kriminoloji alanında yapılan birçok çalışma ve suç istatistiklerindeki artışa paralel olarak suç korkusunun da arttığı fakat suç oranlarını düşmesiyle beraber suç korkusu ve endişe düzeyinin düşmediği ifade edilmektedir (Çelik ve Mirza, 2020, s.2). Toplumda var olan bu endişeyi gidermeye yönelik en başta devlet olmak üzere hem güvenlik güçleri hem de insanların bizzat kendileri, birtakım önlemler alma eğilimleri göstermişlerdir (Çardak, 2012, s.24). Nitekim suç korkusu, suçun önlenmesi ve denetim altına alınabilmesi adına en çok gereksinim

duyulan toplumdaki dayanışmayı ve güveni zedelediğinden suçla mücadeleyi güçleştiren bir yapıya sahip olduğu ifade edilmektedir (Dolu vd., 2010).

Suçun suç olarak nitelendirilebilmesi için, idari bir otorite veya tatbik edici kuruluş tarafından gözetlenmesi ve olaya müdahale edilip meşru sistemce prosedürlerin yerine getirilmesi gerekmektedir (Marshall, 2021, s.702). Nitekim suç, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olmasına karşın suç korkusu kavramı, ilk defa 1930’larda Amerikan dergilerinde yer almış ve suç teşkil eden fiillere karşı toplum tepkisi anlaşılmaya ve açıklanmaya yönelik çalışmalara yer verilmiştir. Avrupa da ise suç korkusu kavramı ancak 1960’larda önem kazanmaya başlamış ve Türkiye’de de suç korkusuna yönelik çalışmalar oldukça azdır dolayısıyla da bu kavramın akademik çalışmalarda yeteri kadar incelenmediği ifade edilmektedir. (Çardak, 2012, s.25).

Suç korkusu kavramına ilişkin ilk incelemeler sonrasında birçok araştırmacı risk, kaygı ve korku arasında farkların olduğunu ifade etmektedir. Bu araştırmacıların başlıca isimlerinden olan Ferraro ve LaGrange 1987 yılına ait araştırmalarında algılanan suç mağduriyeti riski ve suç mağduriyeti korkusu durumlarının sık sık karıştırıldığına dikkat çekmiştir (Gaziarifoğlu, 2009, s.11). Suç mağduriyeti riski suç oranlarıyla eş değer bir durum iken suç mağduriyeti korkusu bu oranlardan daha fazla hissedilmektedir. Suç korkusu hissedilmesine neden olan pek çok faktör vardır. Bunlar bireysel özellikler, bireyin geçmiş suç mağduriyeti deneyimi, çevresel özellikler, medya gibi tesir alanı daha geniş etkenler bu unsurlar arasında yer almakla beraber yaş, etnisite, eğitim, cinsiyet, coğrafi konum gibi bireysel değişkenler de suç mağduriyeti korkusuna etki eden unsurlar olarak ifade edilmektedir (Köseoğlu, 2017, s.35). Örneğin toplumsal cinsiyet ekseninde kadınlar daha fazla suç korkusu yaşamakta, ekonomik ve toplumsal bağlamda dezavantajlı konumda olan kadınlar toplumdaki ikincil konumları mağduriyet ve suç korkusu etkisiyle tekrar inşa edilmekte ve kadınların hayatları denetim altında tutulmaktadır (Ünal-Reşitoğlu, 2017, s.38).

Sonuç itibariyle suç korkusunun toplumdaki suç oranlarıyla paralel olarak düzeyi artmakta ancak suç oranlarındaki azalmayla beraber etkisini yitirmemektedir. Bu bakımdan korkunun ve endişenin mevcudiyeti toplumsal ve bireysel yaşamı olumsuz etkilemekte ve bireyleri çeşitli korunma ve kaçınma davranışı göstermesine etki etmektedir. Nitekim kaçınma davranışı olarak korkuya sebebiyet veren belirli yerlerden ve insanlardan uzak dururken yaşadığı şehirde tehlikeli bulunduğu fiziksel düzensizliklerin görüldüğü muhitlerden, otopark ve durak gibi suç için uygun “sıcak

bölgelerden” geri durmayı tercih edebilmektedir. (Öztürk vd., 2016, s. 1490). Dolayısıyla suç korkusuna bağlı olarak insanların gösterdiği korunma ve kaçınma davranışları gibi fiillerin olması toplumsal güveni ve ilişkileri zedeleyen, bireye ve topluma zarar veren durumlar yaratmaktadır ve bu nedenle incelenmesi önem arz etmektedir. Bu noktada suç korkusunu açıklamaya yönelik çeşitli görüşler öne sürülmüş ve suç korkusu kavramının etkisi çeşitli faktörler ekseninde incelenmiştir.

1.3.5.2. Suç Mağduriyet Korkusuna Yönelik Görüşler

Bu bölümde suç korkusunun temelini oluşturan kuramsal görüşler yer almaktadır. Bu görüşlerin açıklanması suç korkusuna daha iyi açıklanabilmesi ve analiz edilmesi adına önem arz etmektedir. Nitekim bu görüşler korkuyu etkileyen unsurlar olarak temelde bireysel ve çevresel faktörler olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan Savunmasızlık (incinebilirlik) ve Mağduriyet Teorileri suça maruz kalma konusunda daha çok bireysel faktörlere vurgu yaparken, kontrol ve düzensizlik teorileri sosyal çevrenin korku üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir (Öztürk vd., 2016, s.1491).

Bu bağlamda bu bölümde sırasıyla Savunmasızlık Teorisi, Mağduriyet Teorisi, Kontrol teorisi ve Düzensizlik Teorisi olarak dört ana teori detaylı bir biçimde açıklanmaktadır.

1.3.5.2.1. Savunmasızlık Teorisi

“Savunmasızlık” veya “incinebilirlik perspektifi” olarak tanımlanan yaklaşıma göre, bireyler kendilerini potansiyel suçlulara karşı kendilerini koruyamayacak ve direnemeyecek kadar zayıf olmaları nedeniyle, birçok suçun potansiyel mağduru olarak görmektedirler. Bu grupta yer alan en zayıf ve savunmasız kişilerin kadınlar ve yaşlılar gibi fiziksel özellikleri bakımından daha zayıf olanların yer aldığı ifade edilmektedir (Dolu vd., 2010, s.66). Bununla birlikte kadınların suça erkeklerden daha az maruz kalmalarına karşın suç korkusunu erkeklerden daha çok yaşıyor olmaları, kadınların fiziksel özelliklerine bağlı olarak yetersiz hissetmelerinden dolayı savunmasızlık duygusu ile ilişkilendirilen savunmasızlık ya da incinebilirlik teorisiyle açıklandığı belirtilmektedir (Sipahi, 2021, s.292).

Savunmasızlık modeli, bireylerin kendini fiziksel ve sosyal olarak bir suç mağduru olma potansiyelinin olmasını ve kendini koruyamayacağı hissetmesi nedeniyle mağduriyet riskini arttırmaktadır (Çoklar ve Solak 2017, s.318). Bu teoriye

göre birey fiziksel saldırıya ve tehlikeye karşı açık ve savunmasızdır (Sipahi, 2021:292) ve fiziksel incine bilirlilik hissedilen fiziksel tehlike riski ile alakalı olmakla beraber kısıtlı hareket etme yetisi veya muhtemel bir saldırıya karşı kendini müdafaa etme yetersizliği ile nitelendirilmektedir (Çoklar ve Solak 2017, s.318). Öte yandan algılanan suç korkusu ile gerçekten suç mağduru olma arasında negatif bir bağlantı vardır ve istatistiksel verilere göre kadınlar erkeklerden, yaşlılar da gençlerden daha az suç mağduriyeti yaşamalarına rağmen savunmasız hissetmeleri sebebiyle çok daha fazla suç mağduru olma korkusu yaşamakta oldukları belirtilmektedir (Dolu vd., 2010, 66).

1.3.5.2.2. Mağduriyet Teorisi

Mağduriyet teorisi, suç korkusunun bireylerin geçmiş deneyimleriyle doğrudan ya da dolaylı olarak yaşamış oldukları deneyimlerle ilgili olduğunu belirtmektedir (Köseoğlu, 2017, s.63). Bu görüşlere göre insanların herhangi bir suçtan mağdur olması, onlarda aynı suça tekrar maruz kalmaya yönelik önemli bir korku ve endişe algısı yaratmaktadır ve bu korkunun etkisiyle gündelik hayatlarındaki rutin aktivitelerini eskisi gibi yerine getirememekte oldukları, örneğin karanlık ve ıssız yerlerde, ara sokaklarda bulunmamaya dikkat etmekte ve geceleri dışarı çıkmaya çekinebildikleri belirtilmektedir (Dolu vd.,2010 , s.65).

Mağduriyet teorisinde özellikle geçmiş dönemdeki araştırmalar, suç mağduru olmak ile suç mağduriyeti korkusu yaşamak arasında pozitif bir bağlantı olduğunu ifade ederken, güncel araştırmalar bununla ilgili karmaşık bulgulara rastlamıştır (Köseoğlu, 2017, s.63). Bu yaklaşıma göre daha önce herhangi bir suçtan mağduriyet yaşamış olan kişiler mağduriyetin etkisiyle paralel olarak bir korku geliştirmekte ve diğer bu konuda deneyim yaşamamış bireylere göre daha fazla korku yaşayacakları ve gündelik yaşamlarına etki edeceği belirtilmektedir (Hamzaoglu ve Türk, 2020, s. 125).

1.3.5.2.3. Sosyal Kontrol Teorisi

Sosyal kontrol teorisine göre suç korkusu, toplumdaki sosyal mekanizmaların bozulması ve bu durum sonucunda toplumdaki bireylerin birbirlerine karşı sert, saygısız ve rahatsızlık verici eylemlerde bulunmalarından dolayı meydana gelen ya da korkuyu arttıran ve de beklenen bir olgudur (Dolu vd., 2010, s. 65; Yavuz, 2019, s.78).

Sosyal kontrol teorisi toplumsal bütünleşmeye ve aidiyet hissine vurgu

yapmaktadır. Yani bireylerin ekonomik durumlarının ve sosyal konumlarının, etnik çeşitlilikleri, demografik değişkenleri gibi faktörlerin toplumdaki bireyler arasında birliktelik ve güven duygusu, toplumsal dayanışma ve yardımlaşma gibi durumların biçimlendirdiği belirtilmektedir (Hamzaoglu ve Türk, 2020, s.127). Toplumdaki yoksulluk durumu, etnik çeşitlilik gibi unsurlar o toplumdaki bireyler arasındaki ilişkilerin ve düzenin bozulmasına, suç teşkil eden fiillerin gerçekleştirilmesinde artış yaşanmasına neden olmakla birlikte, kolektif bilinçte çözümlerin ve toplumsal normların etkilerini yitirmelerine neden olduğu savunulmaktadır (Yavuz, 2019, s.78). Dolayısıyla sosyal kontrol teorisi, bireylerin, sosyal denetim organizasyonlarının bozulmalarına ve düzensizliklerine, özellikle de ekonomik durumuna bağlı olarak ortaya çıkan ya da artan suçların ve olumsuz davranışların suç korkusu yaşamalarında etkili olduğunu belirtmektedir.

1.3.5.2.4. Düzensizlik Teorisi

Düzensizlik, yurttaşlara bir alandaki, toplumsal kontrolün eksildiği ve kolektif değer ve fikirlerin zayıfladığını temsil eden sosyal ve fiziksel çevrenin bir göstergesi olarak tanımlanmakta yerleşilen alanın bozulması ve sosyal kontrolün yıkılmasının orada yaşayan bireylerin suç risk algısını etkilediği ifade edilmektedir (Köseoglu, 2017, s.58). Suç risk algısının yüksek olması da suç korkusunu etkilemektedir.

Düzensizlik teorisine göre, bir kentin çöküntü bölgeleri ve göçler, sanayileşme, şehrin heterojen yapısı doğrudan veya dolaylı yollarla suçluluk üzerinde etkilidir. Nitekim hızlı nüfus hareketlilikleri, vandallık, , yoksulluk, grafiti, terk edilmiş alanlar, dar ve karanlık sokaklar, suç mahalleleri gibi sosyal ve fiziksel düzensizliklerin var olması suç işleme eğilimleri olan bireyler için elverişli bir ortam sunmaktadır. Bu durum davranış kurallarının ve o alandaki toplumsal denetimin yıkıldığını ifade etmektedir (Sipahi, 2021, s. 293). Dolayısıyla fiziksel ve toplumsal düzensizliklerin fazla olduğu bu alanlarda, insanlar her an suç mağduru olabileceklerine inandıklarından ötürü bu bölgelerde suç korkusu yaşamakta oldukları ve bu durumun yaşam kalitelerini olumsuz bir biçimde etkilediği belirtilmektedir (Köseoglu, 2017, 60).

1.3.5.3. Suç Mağduriyet Korkusunun Belirleyenleri

Suç mağduriyet korkusu insanlar arasındaki iletişim ve etkileşimi, sosyalleşmeyi engelleyen, toplumda yabancılaşma problemi yaratabilme potansiyeli olduğundan araştırılması gereken bir alandır ve en az suç olgusu kadar önemlidir

(Yavuz, 2019b, s.32). Bu bağlamda toplumda suç mağduriyeti korkusunu belirleyen veya suç mağduriyet korkusuna neden olan pek çok etken bulunmaktadır. Bu etkenler, toplumdan etkilendiği gibi toplumu da pek çok noktada etkilemekte; sosyal yapıya, değişim ve dönüşüm süreçlerine, dönemsel farklılıklara göre biçimlenebildiği ifade edilebilmektedir (Yavuz, 2019a).

Çalışmanın bu bölümünde suç korkusuna etki eden temel belirleyenler yer almaktadır. Bu belirleyenler yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, sosyal ve fiziksel çevre, bireyin geçmiş mağduriyet durumu ve medya olmak üzere altı başlıkta incelenmektedir.

1.3.5.3.1. Suç Mağduriyet Korkusu -Yaş ilişkisi

Suç korkusu araştırmalarında yaş faktörü üzerinde durulmaktadır. Korku, hayatın bebeklik, çocukluk orta- ileri gibi yaş döneminde her zaman çeşitli biçimlerde var olmuş olmakla beraber yaşlılık dönemlerinde bireylerin bedensel ve ruhsal özellikleriyle ve gereksinimleriyle ilişkilendirilerek açıklanmaktadır (Şenol ve Gülver, 2020, s. 31). Bu bağlamda suç korkusuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; kültürel ayrımlara bağlı olarak, bireyin faile karşı kendini müdafaa kapasitesinin suç korkusunu etkilediği ve yaşlı bireylerin genç bireylere nazaran daha az suç mağduru olmalarına karşın daha yüksek düzeyde suç mağduriyet korkusu yaşadıkları tespit edilmiştir (Hamzaoglu ve Türk, 2020, s. 123).

Toplumsallaşma sürecinde çocuklara nelerden ve niçin korkmaları ya da korkmamaları öğretilir. Örneğin gençlere çocukluktan başlayarak çeşitli değerler ekseninde suç korkusu aşılırken aynı zamanda bu duruma karşı genç olmanın avantajları dile getirilir ve “delikanlı olmak”, “kanın deli akması” gibi nosyonlarla aşılana özgüvenle, gençlerin bir yandan mağdur olmalarının önünü açarken öte yandan daha az korkmalarına sağlayabilmektedirler (Şenol ve Gülver, 2020, s.33). Bu noktada toplumsallaşma sürecindeki edinimleri ve savunmasızlık durumlarına bağlı olarak yaşlı bireyler, gençlere oranla daha az suç mağduru olmalarına karşı toplumdaki suçlara karşı daha fazla korku hissetmektedirler. Toplumsallaşma sürecinde çocuklukta aşılana suç korkusunda cinsiyet önemli bir unsur olmakta kız çocukları erkek çocuklarına göre özellikle cinsel saldırı suçlarına maruz kalmaktan daha çok korku duymaktadır (Şenol ve Gülver, 2020, s.33). Bu noktada savunmasızlık temelinde değerlendirmelerde yaşlılar gençlerden daha çok korku duymalarına karşın cinsel saldırı suçlarına maruz kalmaktan daha az korku duydıkları belirtilmektedir (Çoklar & Solak, 2017, s. 319).

Suç korkusu incelemelerinde, suç oranlarının düzeyi önem teşkil etmektedir. Şehirlerde nüfusun daha kalabalık olması, toplumsal düzenlikler gibi birçok unsurun da etkisiyle kırsaldan daha çok suç görülmekte ve bu durumda kentlerde yaşayan yaşlıların kırsal alanlarda yaşayan yaşlılardan daha yüksek düzeyde mağduriyet görülmesine neden olduğu ifade edilmektedir (Gaziarifoğlu, 2009, s. 18-19). Nitekim yaşlıların evleri dışında aktif faaliyet yürüttüğü sürenin gençlerden daha az olmasının onları suç mağduriyetinden korumasına karşın, suç mağduru olma korkularının daha fazla düzeyde çıktığı belirtilmektedir. Bu durumun eski güçlerini kaybetmiş olduklarının farkında olmaları nedeniyle kendilerini koruyamayacaklarını ve çevrelerinin de bunun farkında olduklarını düşünmeleriyle savunmasız hissettikleri ve mağduriyet korkusu yaşamakta olmalarına neden olmaktadır. (Şenol ve Gülver, 2020, s. 33). Bu noktada toplumsal ve kültürel farklılıklara bağlı olarak toplumsal roller ve desteklerin, maskülinite vb. gibi faktörlerle yaşlı bireylerin hissettikleri savunmasızlık duygusunu daha az seviyede hissetmelerini sağlayabildiği nitelendirilmektedir (Hamzaoğlu ve Türk, 2020, s.123).

1.3.5.3.2. Suç Mağduriyet Korkusu - Cinsiyet İlişkisi

Suç korkusuna etki eden en temel etkenlerden biri de cinsiyettir. Kadınlar kendilerini fiziksel olarak erkeklere nazaran daha zayıf görmekte, karşılaştıkları tehlikeleri bertaraf etme olasılıklarının düşük ve kendilerini incinebilir olarak, erkekleri de potansiyel şiddet uygulayıcısı olarak görmektedirler (Ünal Reşitoğlu, 2017: 42). Bununla birlikte kadınlar erkeklere göre daha az düzeyde suça maruz kalma tehlikesinde olmalarına rağmen özellikle cinsel suçlara maruz kalma konusunda erkelerden daha fazla korku yaşamaktadırlar (Hamzaoğlu ve Türk, 2020, s.124).

Kadınların hemen hepsi için cinsel saldırılar, en temel korkutucu suçlardan olmakta ve bu korku kadınların hayatlarını kısıtlamakla kalmayıp tecavüze maruz kalmamak için yaşamlarında özellikle fiziksel görünüşlerinde değişikliğe giderek kendileri için tehlikeyi en aza indirmeye çalıştıkları belirtilmektedir (Çardak, 2012, s.32). Kadınların bu gibi değişikliklerinin yanı sıra riskli ve güvensiz buldukları yerlere gitmemek, evlerine ekstra kilitli kapılar taktırmak ya da silah taşımak gibi korunma stratejileri de uygulayabilmektedirler (Ünal-Reşitoğlu, 2017, s.42).

Kadınlar yaşamlarının hemen hemen her evresinde onları tedirgin eden çeşitli uyarılara maruz kalmakta, hangi yaşta olursa olsunlar dış görünümlerine dikkat

etmek, gece geç saatlerde eve dönmemek ve yabancılarla konuşmamak gibi yasak ve yanlışlarla toplumda kontrol altına alınmaya, ataerkil sosyal düzenlerde kadına biçilen rollerle, kadını pasif ve itaatkar hale getirdiği belirtilmektedir (Çardak, 2012, s.31). Buna karşın toplum, erkeklerde güç ve kontrol aramakta, bu durumda erkeklerin aciz görünmemek ve toplumsal dışlanma endişesi ile hissettikleri korkuyu dışa vurmalarına ve gerçeklikten uzak cevaplar vermelerine sebep olduğu ifade edilmektedir (Öztürk vd., 2016, s. 1493). Nitekim erkekler suç türlerinden hırsızlığa kadınlardan iki kat daha fazla maruz kalırken kadınlar erkeklere oranla altı kat daha fazla cinsel suçlar, aile içi şiddete maruz kalmaktadırlar (Köseoğlu, 2017, s. 57). Bu noktada kadın mağduriyetleri belki de en önemli noktasının, kadınların genellikle tanıdıkları tarafından mağdur edildiği ve 1998 ve 2000 yılları arasında yürütülen The National Violence Against Women Survey çalışmasının sonuçlarının da bu tezi desteklemekte olduğu ifade edilmektedir (Köseoğlu, 2017, s. 56).

1.3.5.3.3. Suç Mağduriyet Korkusu – Sosyo-Ekonomik Durum

Suç korkusuyla ilgili bir diğer belirleyen sosyo-ekonomik durumdur. Bireylerin sosyo-ekonomik durumları, hayat şartlarını ve yaşam alanlarını biçimlendiren bir faktördür (Hamzaoglu ve Türk, 2020:124). İnsanların sosyoekonomik seviyelerinin düşük olması, suç oranlarının daha fazla düzeyde olduğu ve güvenliğin nispeten daha az seviyede olduğu yerlerde yaşamlarına neden olmaktadır (Çardak, 2012, s. 32).

Nitekim sosyo-ekonomik durum yetersizliği olarak nitelendirilebilen yoksulluk, her türlü imkana ulaşmada sorun yaşanmasına ve mağduriyetin giderilmesi için ihtiyaç duyulan hizmetlere ulaşılmasını engelleyen bir durumu ortaya çıkardığından yoksulluğun mağduriyeti mağduriyetin de yoksulluğu inşa ettiği kısır bir döngüyü oluşturduğu ifade edilmektedir (Şenol ve Gülver, 2020, s. 34). Örneğin sosyo-ekonomik seviyeleri daha düşük olan kesimler ve Afro Amerikalılar gibi grupların toplumsal açıdan kendilerini daha hassas olarak algıladıkları için suç mağduriyeti korkusunu da daha fazla hissettikleri belirtilmektedir (Köseoğlu, 2017, s.65). Bu noktada sosyo- ekonomik refah oluşturula bilinmesi halinde, suç oranları düzeylerinin önemli ölçüde azalabileceği ve dolayısıyla da suç mağduriyeti korkularının azalacağı söylenmektedir (Şenol ve Gülver, 2020, s.34).

1.3.5.3.4. Suç Mağduriyet Korkusu – Geçmiş Mağduriyet Durumu

İnsanların bir suçtan doğrudan zarar görmesi fark etmeksizin suç korkusu yaşayabildiği ancak yaşamlarının bir döneminde suç mağduriyeti yaşamaları suç

korkusu düzeyini arttırdığı belirtilmektedir (Çardak, 2012, s. 32). Daha önce bireylerin kendisi ve tanıdıklarından birinin suça maruz kalma durumu ya da suçla alakalı gerçekte yaşanmış ya da yaşanmış gibi aktarılan olaylar bireyde, belirgin bir suç korkusu duygusu yaşanmasına neden olmaktadır (Sipahi, 2021, s. 291; Çelik & Mirza, 2020, s. 3). Bu noktada dolaylı ve doğrudan mağduriyet durumu söz konudur. Doğrudan mağduriyette, kişilerin geçmişte yaşamış oldukları mağduriyet deneyimleri onların “Benim başıma gelmez” gibi inançlarını zedelediğinden, olayları riskli olarak tanımlamakta, bunlara karşı hassasiyet oluşturmakta ve kendilerini açık hedef gibi görmeleri olarak nitelendirilmektedir. Dolaylı mağduriyette ise doğrudan kendisinin değil aynı zamanda aile, arkadaş ya da çevresinden birinin mağduriyet yaşaması ve bunların aktarılması halinde diğer bireylerin de bu vaziyetten etkilenmesi, anlamına geldiği ifade edilmektedir (Köseoğlu, 2017, s. 64-66).

Suç mağduriyet korkusunda geçmiş deneyimlerin etkisi incelendiğinde, kişilerin herhangi bir suçun mağduru olması, onlarda aynı suça tekrar maruz kalacağına dair önemli ölçüde bir korku ve kaygı oluşturmaktadır. Hissedilen bu korku ve kaygının etkisiyle kişiler günlük aktivitelerini eskisi gibi yerine getirememekte, örneğin bazı kişiler, karanlık ve ıssız ara sokaklarda bulunmamaya özen gösterirken bazıları da yaşadıkları alanları terk ettikleri belirtilmektedir (Dolu vd., 2010, 65).

1.3.5.3.5. Suç Mağduriyet Korkusu – Sosyal ve Fiziksel Koşullar

Suç korkusu belirleyenleri incelendiğinde, yaşanan çevrenin fiziki durumunun bireylerini kendilerini güvende hissetme duygusunu ve suç mağduriyeti korkusunu etkilediği ifade edilmektedir. (Hamzaoglu ve Türk, 2020, s.124; Çardak, 2012, s. 29). Çünkü toplanmayan çöpler, terk edilmiş evler, akşamları çalışmayan sokak lambaları gibi fiziksel ve çevresel bozulmalar bir alanda kamu hizmetlerinin yetersizliğini göstermekte ve sosyal düzenin bozulduğuna yönelik maddi görünümüleri nitelemektedir (Gökulu, 2018, s. 589). Bu durumunda kişilerin kendilerini güvensiz gördükleri alanlarda risk altında olduklarını düşünmelerine neden olduğu belirtilmektedir (Çardak, 2012, s. 29). Dolayısıyla kamu hizmetlerinin niteliğinin artması ve görevini etkin bir şekilde yetine getiren bir güvenlik teşkilatının varlığı gibi düzenlemelerin suç mağduriyeti korkusu düzeyinin düşürülmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu ifade edilmektedir (Dolu vd., 2010, s. 67).

Suç korkusunda çevresel faktörler göz önünde bulundurulduğunda özellikle

şehirleşme sonrasında kentlerde yaşanan yoğun göç dalgalarıyla birlikte nüfus yoğunluklarının artması, gecekondulaşma ve çarpık kentleşme gibi durumların ortaya çıkması, şehirlerde çeşitli toplumsal sınıflara tabii bireylerin bir arada yaşamasına neden olmuştur. Bu durumun kuralsızlık ve kaos yaşanmasına neden olduğu dolayısıyla da bireylerde suç korkusunu arttırdığı belirtilmektedir (Çardak, 2012, s. 29).

1.3.5.3.6. Suç Mağduriyet Korkusu - Medya İlişkisi

Modern toplumlarda medyada geçirilen zamanın bireylerin yaşantısında önemli bir zaman diliminde yer edinmesi dikkate alındığında günümüz toplumları “medya toplumu” ifadesi ile karakterize edilmektedir. Bu ifade medyanın toplum üzerinde aktif rol oynamakta olduğunu; televizyon, radyo, gazete, internet ve dergiler gibi birçok yayın organı aracılığıyla kitlelerin algılarını etkilemede ve kanaat oluşturma konusunda etkili rol oynadıkları belirtilmektedir (Şenol ve Gülver, 2020, s. 36).

Kitle iletişim araçlarının yaygın kullanılması ile insanlar dünyada olup biten her olaydan kısa süre içerisinde haberdar olmakta özellikle de televizyon ve gazete haberlerinde suç unsurlarının yaygın gösterimi ile de suç mağduriyetinin hissedilen tehlike ve korku durumları üzerindeki etkisinin düzeyini arttırmaktadırlar (Dolu vd., 2010, s. 71). Bu noktada belirleyici olduğu düşünülen unsurun, insanların suç ve suçluların istatistiksel özelliklerini bilmemeleriyle beraber, medyanın suç olaylarını yansıtırken kullandığı dil ve sunulan görüntülerin toplumun zihninde yer edindiğini ve suç mağduriyet korkusunu arttırdığıdır (Çardak, 2012, s.34).

Kitle iletişim araçlarında yer alan haberlerde suç olgusunun gündelik hayat içerisinde sürekli ele alınmasıyla suçun her an her alanda olduğu fikri insanlara sürekli empoze edilmekte ve dolayısıyla da insanlar, suç ve suçlularla ilgili konular hakkında bilgi ve fikre medya aracılığıyla gördükleri veya duydukları kadarıyla vakıf olmaktadır (Köseoğlu,2017, s. 67). Medyada spesifik bir suçun, sansasyonel bir cinayet olayı veya şiddet, gasp olayının ya da suç olgusunu sürekli olarak ve gerçekte olduğundan çok daha yoğun bir şekilde gündeme getirerek bireylerde bu suçların gerçekleşme algısını değiştirebileceği ve hissettiği suç mağduriyet korkusunu arttırabileceği belirtilmektedir (Gökulu, 2018, s. 591).

Medya, kitle iletişim araçları ile halka aktardığı olayların haber değerinin ve izlenme düzeylerinin atması için haberleri dramatize ederek sunmaktadır. Sunulan

içeriklerden örneğin şiddet haberlerinin hem okuyucu hem de izleyicilerin ilgisini daha fazla çekmesinden ötürü medya, haberlerde onlara daha fazla yer vermekte ve izleyicilerde derin etkiler bırakılmasına sebep olmaktadır (Yavuz, 2019, s. 44; Hamzaoglu ve Türk, 2020, s.125). Medyanın suçları özellikle de şiddet suçlarını, gerçekte olduğundan çok daha fazla biçimde haber yapması, toplumda panik, korku ve kaygı durumlarının yayılmasına neden olabilmektedir ve dolayısıyla da toplumda bireylerin bu içeriklerden korku hissedip kendilerini güvende hissetmemelerine neden olabildiği belirtilmektedir (Gökulu, 2018, s. 590).

Medya içeriklerinde sürekli olarak suç ve suç mağduriyeti yaşayan birey profillerinin yansıtılması, internette olayların detaylı bir biçimde ayrıntılarıyla yer alması, bu haberleri izleyen/duyan/okuyan bireylerin “bu benim de başıma gelebilir” fikrine kapılmasına ve de süreç içerisinde suç mağduriyeti korkusu düzeyini arttırabilmektedir (Köseoglu, 2017, s. 65).

Medyada toplumun genelini etkileyebilme potansiyeli olan olumsuz durumların; cinsel suçların, çocuk kaçırma olaylarının, terörün vd. yansıtıldığı haber içeriklerinin olması ve hatta kurgu ürünü olan film ve dizilerde bile bu olayların türevlerinin yer alması izleyicinin suç korkularının artmasına sebebiyet verebilmektedir. Bununla birlikte bu tür olaylara çok sık yer verilmesi, model etkisi yaratıp, benzer durumların yaşanmasına da yol açabileceği ifade edilmektedir (Şenol ve Gülver, 2020, s. 37). Bu bağlamda işlenen suçun toplum nezdinde yaratacağı etki düzeyi ne kadar büyük ise medyanın da o suç eylemlerini haber yapma düzeyinin de o ölçüde fazla olduğu ifade edilmektedir (Öztürk, 2015, s. 257).

İnsanların televizyonda izledikleri, gazetede okudukları ve özellikle de 21. Yüzyılda artarak kullanılmaya başlanan internet ile beraber, toplumsal değişimin yansımalarını somut bir şekilde görmekte ve giderek daha da artan suç oranlarının da yer aldığı ahlaki yozlaşmaya tanıklık etmektedirler (Köseoglu, 2017, s. 68). Medyada yer alan bu suçla ilgili içerikler özellikle incinebilirlik açısından toplumsal cinsiyet ve sosyoekonomik durum zayıflığı olanlar gibi hassas grupların dikkatini daha çok çekmekte ve dolayısıyla suç korkularının artmasına sebebiyet verebilmektedir (Şenol ve Gülver, 2020, s.37).

Medyanın korku ve suç mağduriyeti korkusu incelemelerinin en önemlilerinden biri Gerbner ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (Öztürk, 2015, s.257). Gerbner ve arkadaşlarının geliştirdiği “kültürel göstergeler” ve “ekme” hipotezi, medyanın en önemli araçlarından olan televizyonun, bireylerin algılama

biçimini şekillendirdiği ve deformasyona neden olduğunu savunmaktadır. Bununla birlikte televizyon izleme süresi arttıkça insanların kendilerini acımasız ve bencil bir dünyada yaşadıklarını ve yüksek düzeyde suç korkusu yaşamalarına neden olduğunu belirtmektedir (Gaziarifoğlu, 2009, s.227). Kendilerini acımasız bir dünyada görmelerine neden olan mesajlara sürekli maruz kalan bireylere süreç içerisinde tehlike altında oldukları fikri giderek daha fazla yerleşmektedir. Bununla birlikte bireylerin hem kendilerinin hem de medya her zaman kırılgan ve hassas olarak nitelendirilip kurban gibi yansıtılmasından rahatsızlık duydukları çocukları için korku ve panik halinde yaşamakta oldukları ifade edilmektedir (Köseoğlu, 2017, s. 68).

Gerbner ve arkadaşlarının 1960’larda başlayan ve devam eden “kültürel göstergeler projesi” üç adımdan oluşmaktadır. Bunlardan ilki kurumsal çözümleme adımı, medyanın yansıttığı algının kitlesel akışını organize eden oluşumunu göstermeyi; televizyon dünyasının izleyenlerine aktardığı nitelik ve eğilimleri betimlemeyi mesaj sistem çözümlemesi adımıyla oluşturur. Üçüncü ve son olarak yetiştirme çözümlemesi de bireylerin televizyon izlediklerinde toplumsal gerçeklikle ilgili algılarının şekillenme biçimleri üzerine etkisini inceledikleri belirtilmektedir (Öztürk, 2015, s. 257). Fakat Gerbner ve arkadaşlarının bu incelemelerini izleyen bir dizi araştırma bu yetiştirme etkisinin diğer demografik kontrollerin varlığında kaybolduğunu ileri sürmektedirler (Gaziarifoğlu, 2009, s. 227).

Medyanın algı belirlemedeki etkisi temelinde 1970 ve 1980’lerde suç olgusunun boyutunun değişerek gündelik hayatın bir paçası haline gelmiştir. Dolayısıyla, bireylerin yaşadıkları doğrudan ya da dolaylı tecrübeler, medyanın suç teşkil eden içeriklere oldukça fazla yer vermesine bağlı olarak toplumsal kaygının normalleştirilerek yayılması, vandallık gibi eylemlerde bulunan başıboş gençlerin çokça gösterilemesi gibi uygarlıktan uzak durumların varlığının suça yönelik işaretlerin giderek daha fazla görünür olmasına neden olduğu ifade edilmektedir (Köseoğlu, 2017:67). Nitekim, düşük sosyo-ekonomik gurupların mensubu olan kişilerde maddi ve sosyal kaynak yetersizliği, kişisel düzeyde mağduriyetle başa çıkmakta zorlanmaları, sosyal düzeyde de daha yüksek sosyo-ekonomik statülü çevrelerde bağlantılarının zayıf olmasına ve politik ağlara erişmekte zorlanmaları gibi unsurlar nedeniyle, televizyondaki suç ve şiddet gibi içeriklerden daha fazla etkilenmelerine ve korku duymalarına neden olabildiği de belirtilmektedir (Gaziarifoğlu, 2009, s.28).

En etkili medya araçlarından olan televizyonda suç ve şiddet gibi olayların

sıklıkla yayınlanması hem suç oranlarını hem de suç korkusu düzeyini arttırabilmektedir. Özellikle büyük şehirlerde ve nüfus yoğunluğunun fazla olduğu yerlerde yaşanan terör ve şiddet olaylarının ardından insanlar uzun süre kalabalık yerlerde bulunmaktan, metro gibi toplu taşımalara binmekten uzak durmaya çalışmasında, televizyon ve sosyal medyadan paylaşılan içeriklerin ve yayınların etkisi bulunmakta ve anlatılan ile görünen arasındaki ayrımın tesirinin, suç mağduriyeti korkusunun gelişmesinde ve yayılmasında önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir (Şenol ve Gülver, 2020, s.37).

Kitle iletişim araçlarının tüketimi ile suç mağduriyet korkusu arasında doğrudan ilişki olup olmadığı yayınlanan program türlerine ve seyirci özelliklerine göre değişkenlik gösterebilmektedir. Ancak suç içerikli bir program izlemek ile suçların denetim altına alınması ve bununla ilgili gerçekleştirilen adalet politikalarına desteklemek arsında anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmektedir (Newton ve Deth, 2005, 195; Kort-Butler ve Hartshorn, 2011, 38).

1.3.5.4. Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Suç Mağduriyet Korkusuna Etkileri

Modern toplumlarda kitle iletişim araçları, insanların yaşamlarında önemli noktadadır ve sosyal değişimlerin yaşanmasında da etkin rol oynamaktadır. Kitle iletişim araçları vasıtasıyla farklı biçimlerdeki kültürel ürünler, fikirler ve bilgiler kısa sürede çok geniş kitlelere ulaşabilmekte ve insanlara farklı yaşam tarzlarına dair biçimler sunarak süreç içerisinde inanç ve davranışların inşa edilmesine katkı sağlamaktadır (Utma, 2020, s. 505). Bu süreçte, bilişim sistemlerindeki ve teknolojiye ki gelişmelerle beraber internet kullanımının yaygınlaşması, sosyal medya aracılığıyla insanların interaktif iletişim imkânlarının artması gibi unsurlar interneti ön plana çıkarsa da televizyon günümüzde hala önemli bir kitle iletişim aracıdır (Gökulu, 2018, s.590).

Televizyon günümüzde yaygın olarak kullanılan, kolay ulaşılabilen ve en etkili görsel ve işitsel araç olmakla beraber yaşam biçimlerini ve algıları belirleyen önemli bir güç olarak nitelendirilmektedir. Bu noktada televizyon programları eğlence, haber ve bilgi verme gibi içeriklere sahip olduğu kadar suç ve şiddet içerikli programlara da sıklıkla yer vermektedir. Nitekim televizyon izlemenin, maruz kalınan suç ve şiddet içerikli programlardan kaynaklı olarak izleyenlerin, suç korkusunu arttırdığını ve televizyon izleme süresi özellikle de şiddet içerikli programların izlenme oranı arttıkça, insanlarda tehlikelerle dolu acımasız bir dünyada

yaşadıklarına yönelik bir algı oluşmasına ve dolayısıyla mağduriyet korkusu yaşamalarına sebebiyet verdiği belirtilmektedir. Bununla birlikte şiddet içerikli televizyon programlarını izleyenlerin, özellikle de gençlerin, problemlerin çözümünde şiddeti önemli bir araç olarak nitelendirdikleri, toplumdaki halihazırda ki şiddet ve suç oranlarını ve de suçlu oranlarını, o toplumda var olan gerçek oranlardan daha yüksek düzeyde algıladıkları da belirtilmektedir (Utma, 2020, s.506).

1.3.5.5. Televizyon Şiddeti Gösterimi ve Etkileri

Televizyon, 20. Yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte insanların yaşamına girdiği günden beri, insanların farklı ölçülerde algılarını etkileyen, yönlendiren, düşünce ve eylemleri üzerinde önemli bir noktada bulunan, enformasyona ulaşmada en kolay görsel –işitsel kitle iletişim aracı olarak etkisini devam ettirmektedir (Demiray, 2018, s.17).

Televizyon, tarihsel süreç içerisinde gelişimi ve yaygınlaşmasından beri etkilerine yönelik yapılan çalışmaların odağında şiddet bulunmakta ve nitekim bu çalışmalarda, televizyon programlarında şiddet sahnelerinin çok fazla olduğu tespitinde bulunulduğu vurgulanmaktadır (Taylan, 2011, s.356). Bununla birlikte televizyonda yayınlanan programlarla bazı kriminal şiddet unsurlarının benzerlik gösterdiği, hatta bunların örnek alındığı durumlarda bireyleri saldırılara, tecavüzlere, şiddete ve cinayete yönlendirdiği durumların yaşandığı belirtilmektedir (Utma, 2020, s. 505).

Televizyonda yayınlanan şiddet içerikli programların etkileri duyuşsal, bilişsel ve davranışsal etkiler çerçevesinde açıklanabilmektedir. Bu noktada bu etkiler bireylerde, çevresinde ya da ekranda gördüğü şiddete karşı duyarsızlaşmaya, şiddet ve saldırganlık eğilimine, asosyallik ve sapma eyleminde bulunmaya yönlendirebilmektedir. Bunlarla birlikte bireyde sürekli olarak suç ve şiddete maruz kalma korkusu duyma dolayısıyla da acımasız ve tehlikeli dünyada yaşıyor olma algısına sahip olma halinin bulunması bireyin, topluma karşı güvensizlik duygusu hissetmesine neden olabildiği ifade edilmektedir (Taylan, 2011, s.356).

1.3.5.5.1. Duyarsızlaşma

Televizyon görsel ve işitsel etkisi en yüksek kitle iletişim araçlarının başlarında geldiğinden bireyler üzerindeki etkisi de yüksektir. Dolayısıyla televizyonda yayınlanan programların, özellikle de suç ve şiddet içerikli yayınların, bireylerin tutum ve davranışlarına etki etme düzeyleri de yüksektir. Bu etkiler

sonucunda bireylerin sosyalleşme süreçlerinde, toplumsal eylem, olay ve süreçleri algılama biçimlerinde farklı etkilerin görüldüğü belirtilmektedir (Kırtepe, 2014, s. 65). Suç ve şiddet içeriklerinin neden olduğu bu etkilerden birinin, insanlarda gerçek yaşamlarındaki sanal şiddet deneyimleriyle, suç ve şiddet olayları karşısında duyarsızlaşması ve bu şiddeti normalleştirmesi olduğu ifade edilmektedir. (Demiray, 2018, 17).

Televizyon, gazete gibi kitle iletişim araçlarında sürekli suç, şiddet ve gözyaşına maruz kalan insanların gerçek yaşamda olan olay ve olguları bir film gibi algılanmasına sebep olduğu, bir süre sonra bireyin kendi çevrelerindeki olaylara karşı da duyarsızlaştığı belirtilmektedir (Utma, 2020, s.506). İzleyenlerin bu içeriklere sürekli maruz kalması şiddetin meşrulaşmasına ve şiddeti kanıksanmasına neden olmaktadır. Şiddetin kanıksanması ve insanlarda gerçeklik algısındaki zayıflık sebebiyle birey, toplumdaki diğer bireylerin yaşadığı acılara da rahatlıkla kayıtsız olabilmektedir. Nitekim şiddet olaylarını sürekli görmek izleyicilerin gerçek hayatta yaşanan şiddete daha az tepki göstermesine neden olduğu gibi o toplumdaki bazı bireylerin ekranda gördükleri şiddetin benzerini gerçek hayatında da eyleme geçirmesine ya da bu eylemlerin kendi başlarına da gelebileceği kaygısını yaşamalarına neden olabildiği ifade edilmektedir (Kırtepe, 2014, s. 65).

1.3.5.5.2. Korku

Kitle iletişim araçları özellikle de görsel ve işitsel açıdan insanları etkileme gücü olan televizyon, suç ve şiddet olayların gündeme taşırken bu olayları sadece çok fazla sayıda göstermekle kalmaz aynı zamanda okunma ve izlenme oranların artması için sansasyonel üslup takınıp, çok fazla şiddet içeren görüntü ve resimlerle harmanlayıp sunarak insanların suç ve bireysel güvenliğine ilişkin algılarını etkilemektedir (Gökulu, 2018, s. 591). Kitle iletişim araçlarındaki bu yayınlar aynı zamanda o toplumda korku kültürünün oluşmasına ve hatta korkunun küresel boyutlara ulaşmasına da neden olabilmektedir (Demiray, 2018, s.17).

İnsanlar, başlarda yoğun suç ve şiddet içeren bu yayınların doğruluk değerini düşünmeden yansıtılanları değerlendirmeye almakta ve bu duruma bağlı olarak da kaygı ve korku duyabilmekte oldukları belirtilmektedir (Utma, 2020: 505). Örneğin yayınlanan sansasyonel bir cinayet vakası veya şiddet, hırsızlık gibi olayların gerçekte var olandan daha fazla bir şekilde televizyonda ve diğer kitle iletişim araçlarında yer alması, bireylerde önce bu suçlara karşı gerçeklik algılarının değişmesine daha sonra bu suçla maruz kalarak mağdur olabilmelerine yönelik

bireylere tehlikeli bir dünya algısı aşılıyarak bireylerin suç korkularını attırabilmektedir (Gökulu, 2018, s.591).

1.3.5.5.3. Acımasız Dünya Sendromu

Televizyon şiddet, suç, tecavüz gibi unsurları çok fazla göstererek aslında gücü vurgulamakta “kim kime ne yaparsa yanına kalır” mesajı vermektedir. Televizyonda gösterilen imgesel tecavüz, saldırıyı değil, gücü; iyileştirmeyi değil de mağdur veya kurban etmeyi, kime karşı kimin nasıl ve hangi vasıtaıyla “savuşabileceğini” göstermekte ve bu defedebilme oyununda beyaz erkeklerin kurban edenler rolünde olduğunu vurgulanırken; kadın, çocuk ve yaşlıların kurban olanlar rolünde olduğu gösterilmektedir (Erdoğan, 1998, s.5-6). Bu bağlamda bu içerikteki televizyon yayınlarını seyredenlerde tehlike algısı ve güvensizlik duygusunun yükselmekte olduğu belirtilmiştir, bireylerde televizyonu izleme oranı arttıkça bu duygunun daha fazla olduğu ifade edilmiştir. Bu durumu Gerbner’ in “Acımasız ya da Kötü Dünya Sendromu” olarak adlandırdığı belirtilmiştir (Özkan, 2017, s. 132). Televizyonu çok yoğun olarak izlemenin acımasız dünya sendromuna yakalanma olasılığını artmasının yanı sıra bu tip izleyicilerin; kanun, düzen, ağır cezalara gibi olgulara daha fazla destek verme eğilimleri ile beraber diğer etkisi de acıya ve mağdur olmaya karşı duyarsızlaştırması ve şiddetin normalleştirilmesini bireylere ekmesidir. Şiddetin bu denli yayınlanmasının sebebi de kamuoyu oluşturmak ve yönetmekle beraber, bu sektörde bir yere bağlı olmayan serbest piyasanın olmayışıdır (Çığ, 2006, s.51-57).

1.3.5.5.4. Televizyon Şiddeti ve Yetiştirme Kuramı

Medyanın toplumda korku kültürü oluşturduğuna ve toplumu çeşitli yönlerden etkilediğine dair birçok teori bulunmaktadır. Onlardan biri George Gerbner’e aittir. Gerbner’ göre kitlesel medya, toplumda genel kanı oluşturacak fikirlerin, ortak sembollerin oluşmasını sağlamaktadır. Bu etkisiyle de toplumu yönlendirmektedir. Ona göre kitle iletişim araçlarından televizyon, diğerlerine nazaran kamuoyu oluşturmada ve ortak sembolleri toplumların zihnine ekmekte daha etkin rol almakta ve genellikle otoritelerin fikir ve değerlerini empoze ettiği ifade edilmektedir (Özkan, 2017, s.131). Gerbner’e göre televizyon diğer kitlesel medya araçlarından farklı bir konumdadır çünkü toplumda aile, eğitim, din gibi kurumların parçası ve yansımasıdır. Dolayısıyla kültürel çevrenin ana-akımı olup dünya çapında pek çok insan uzun süre zarflarında televizyon izlemekte ve bu kültür içerisinde yetişip bu sürece dahil olmaktadır (Çığ, 2006).

Gerbner, televizyonun böylelikle toplumdaki geleneksel algıyı eken/kültive eden bir güç hiyerarşisine katkıda bulunduğunu ifade etmektedir. (Gerbner, 2014, s. 23-24). Gerbner' in, Kültürel Göster ve Ekme Kuramı göre, televizyon bireylerde ve toplumlarda yapay kültürler oluşturmakta, bunlarla bireylerin ve toplumların duygu, düşünce, davranış ve bütünüyle hayat tarzlarını değiştirebilmekle birlikte televizyonun otoritelerin geçerliğini ve sürekliliğini pekiştirmelerinde bir araç konumunda olduğu ifade edilmektedir (Bak & Altıntop & Bak, 2020, s.490). Kültürel Göstergeler fikrine göre televizyonun, insanların algılama biçimlerini izledikleri şeye göre şekillendirmektedir. Sunulan içeriği yaygın görüş haline getirmekte ve televizyonu az seyredenlerin, televizyonu çok seyredenlerle benzer kültürel yapıda yaşamaları halinde, televizyondan almadıkları yaygın görüşü veya mesajları, onu izleyenlerden dolaylı yoldan da olsa edinmekte oldukları ifade edilmektedir (Özer, 2005, s.77). Televizyonun otoritelerin konumların korumak amacıyla da gündeme getirdiği ve özellikle tekrar ettiği bu mesajların; insanların zihinlerine ekildiğini böylelikle de onların gerçek olay ve durumlara yönelik tasavvurlarını; eğer gerçek yaşamda tecrübe ettiği bir durumsa bireyin mesajı seçtiği, mesajın ona hitap ettiği ve bireyin mesajdan daha fazla ve kolay etkilendiği ifade edilmekte olup, bu durum rezonans/yankı olarak adlandırılmaktadır (Gündüz, Akyüz, Büyükşahin, 2020, s.335).

Gerçek yaşamda olan ile olmayan arasındaki seçme sürecinin mesajı alan taraftan değil de aktarıcı tarafından kime ve nasıl hitap edeceğine göre belirlenmekte olduğu örneğin, şiddet ve cinsellik içeren programların çocuklara sınırlamak adına akşam saat dokuzdan sonra yayınlanmasına yönelik kısıtlamanın olması, bir kontrol biçimi olarak ifade edilmektedir (Fiske, 2003, 48). Bunun yanı sıra televizyonlarda şiddet, soygun, kaza, suç, intihar gibi içeriklere sahip program ve haberlerin, otoritelerin çıkarlarına hizmet etmesi adına genel anlamda çok fazla yer verildiğini ve bunun egemen kesimin çıkarlarına hizmet ettiği ifade edilmektedir (Özer, 2005, 105). Gerbner' e göre, bu gibi şiddet unsurlarının televizyonda çok fazla gösterilmesi, izleyenlere saldırgan davranışları empoze etmekten ziyade, mevcut egemen ideoloji, kamusal düzen ve kanunlar hakkında genel tahayyülü ekmeyi, insanların toplumsal adalete ve otoriteye bağlılığını attırmayı hedeflediği ifade edilmektedir. Ona göre özellikle televizyon izlenme oranı artıkça ekme etkisi de artmaktadır (Yaylagül, 2006, s.65).

Ekme kavramı toplumdaki egemen fikirleri medya aracılığıyla izleyicilerin zihnine yerleştirmeyi ve onların algılarını bu çerçevede şekillendirme girişimlerini tanımlamaktadır (Şimşek, 2017, s.1209). Gerbner'e göre yetiştirme, toplumda

mesajlar vasıtasıyla oluşan etkileşimin, mesajların iletildiği şartları biçimlendirdiği ve geliştirdiği bir süreci tanımlamaktadır. Ona göre mesajlar, ancak toplumda etkileşimi vasıtasıyla üretildikleri bağlam içinde anlam kazanır ve görüş bildirirler (Gerbner, 2014 s.17).

1.3.5.6. Televizyonda Program Türleri ve Suç Programları

Tarihsel süreç içerisinde yaşanan ekonomik ve toplumsal değişimler televizyon yayıncılığında da değişimlerin yaşanması neden olmuş bu yayınlara her geçen gün yeni içerikler eklenmiştir. Televizyon yayınlarına bakıldığında eğlence, haber, yemek, moda pek çok farklı program formatının olduğu söylenebilmektedir. Bu programlar arasında ana haber bültenleri izlenme açısından önemli bir noktada olmakla beraber, bu haberlerde en çok politik, suç ve şiddet içerikli haberlerin ön plana çıktığı söylenebilmektedir (Benli, 2018, s. 203). Suç ve şiddet içerikli yayınların nerdeyse tüm programlarda yoğun olarak işlenmesi, temelde bu iki konunun izlenme oranlarının artmasını sağlaması nedeniyle medyayı, kâr amacı güderek suç ve şiddet içeren olayların haber bültenleri, diziler, filmler ve reality showlarda izleyenlere daha fazla sunmasına teşvik ettiği ifade edilmektedir. (Uluç Küçükcan, 2019, s.166).

Özel televizyonların 2000’li yıllarda kâr etme politikasıyla kamu yayıncılığı fikrini azaltarak program formatlarında değişiklik yaptığı söylenebilmektedir. Bu noktada özellikle günün büyük bir çoğunluğunu evde geçiren kadınlara yönelik programların, kadın izleyicilerin dikkatini çekebilmek ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına reality Showlar formatlarında çok fazla değişiklik yapmadıkları ve bu programların kendi içlerinde yemek, moda, suç, yaşam gibi alt türlere ayrılmış ve çeşitlenmiş oldukları belirtilmektedir (Dursun & İlhan, 2021, s.1207). Gerçek yaşantıların, olay veya olguların bulunduğu içerikleri sundukları iddiasını temel alan bu programlar, suç içerikli olayları anlatımını sunarken gerçeklik ve kurgu arasında hassas bir denge üzerinden inşa edilir. Böylelikle izleyiciyi gerilim içeren hikayelere sürükleyerek, o suçun içine çekmekte ve izleyicileri suçun çözülme sürecine ortak etme amacı güttükleri ifade edilmektedir (Öztürk, 2023, s. 220).

Türkiye’de yakın döneme kadar daha çok şöhret sahibi olanların özel hayatları, televizyon aracılığıyla çok fazla topluma yansıtılmakta olmasına rağmen son dönemlerde suç ve şiddet içerikli programların, özellikle realty showların, ortalama bir yurttaşın sorunlarını ekrana taşıyarak izleyiciler üzerinde empati/objektif yakınlık duygusu yaratmakta olduğu ve olayın toplumsallaştırıldığı

söylenmektedir (Uluç Küçükcan, 2019, s.171). Reality show'lar gibi programlarda olay öykülerinin canlı izlenmesi ve hemen ardından televizyonda acting yapılmasıyla, hayata dair gerçeğin ve gösterilenin içi içe girdiği, ikisi arasında bir ayrım ya da uzaklaşma olmadan birinin hayatına girilir gibi ekranın, sanal görüntünün içine girilmektedir. Böylelikle insanların kendi hayatlarını dijital bir kombinezon gibi üzerlerine geçirdikleri ifade edilmektedir (Baudrillard, 2002, s. 163). Bu programlara katılan konukların düşüncelerini, mahrem konularını rahat bir şekilde ifade edebilmesi, programa konuk ve sanatçıların davet edilmesi, bazen yayınlarda kavgaların görülmesi ve sunucuların tepkileri gibi pek çok durum ve sunum biçimlerinin yabancı ülkelerdeki yayınlarla da benzerlik gösterdiği ifade edilmektedir (Dursun & İlhan, 2021, s.1207).

Son dönemlerde hem yerel hem yabancı ülkelerde yoğun olarak ekrana yansıtılan suç ve şiddet olaylarının televizyonda yayınlanan programlarla yoğun olarak gösterilmesinin suçun meşrulaşmasına neden olabildiği söylenebilmektedir. Suç ve şiddet içeren yayınlar, özellikle de kadın programları olarak da adlandırılan, kurgu olmayan reality showlarda yayınlanan evlenme vaadiyle dolandırıcılık, cinayet ve istismar, gasp gibi olayların, bireylerin konulara dair farkındalık düzeyinin artmasını sağlamakla kalmayıp o olayların ya da suçun kamusallaşmasına neden olmaktadır. Suçun kamusallaşmasının da hem adaletin gerçekleşmesi ve kolluk gücünün sorgulanmasına hem de sorunların toplumun istekleri çerçevesinde siyasi alana taşınmasına neden olabileceği belirtilmektedir (Uluç Küçükcan, 2019, s.171). Bununla birlikte son dönemlerde bu programlar, çok fazla eleştiri almasına rağmen hali hazırdaki değerleri devam ettirmekte kültür endüstrisinin bir oluşumu olarak bir hayli izlenme oranlarına da sahip olmaktadır (Dursun & İlhan, 2021, s.1207).

1.3.5.7. Türkiye’de Suç Programlarının Gelişimi

Türkiye’de 1990’lı yıllardan itibaren 1980 askeri darbesinin etkilerinin azalması, sansürlerin kalkması gibi durumların da etkisiyle ulusal kanal sayısı atmaya başlamış ve medyada farklı formatlarda içerikler sunan programlar ortaya çıkmıştır (Gedik, 2022, s. 48). 2000’li yıllarla beraber de özellikle zamanının büyük bir çoğunluğunu evde geçiren kadınları hedef alan kadın programları, gündüz kuşağı ya da reality show olarak adlandırılan bu programların önemli bir artış gösterdiği söylenebilmektedir.

Gündüz kuşağı olarak da nitelendirilen reality show programlarının genel itibariyle hedef kitlesi kadınlardan oluşmaktadır çünkü programların yayınlandığı

saatlerde ev hanımları televizyon ile zaman geçirmekte olmalarıyla birlikte bu programlarda kadınların ilgisin çekebilecek konular işlenmekte ve sunucuları kadınlardan oluşmaktadır (Çetinkaya, 2022, s. 38). Bu program formatının ilk örneklerinden olan program, Amerika Birleşik Devletleri'nde, Oprah Gail Winfrey'in kendi adıyla 1986'da yayınlamaya başlanan ve 2011'e kadar devam eden program olan The Oprah Winfrey Show adlı programdır. Oprah Winfrey'in programı, röportajlar yoluyla halkı, insanın savunmasızlığının ve hayatlarına dair tehdit ve risklerinin, zenginliğe engel olamayacağı konusunda eğitmekte birlikte insanları nedenini sorgulamaksızın dinlemeye istekli oldukları bir ses durumundadır. Bu bağlamda Oprah Winfrey Gösterisi, önemli bir güç temsil etmektedir. Yalnızca yakınlarındaki ve uzaktaki insanlara değil, dünya çapında 140 ülkede izlenmesiyle, insanlığa ilham veren ve umuda en çok ihtiyaç duyulan yerlerde bir ışık olarak nitelendirilip insanlık tarihinde bir değişim hareketi yarattığı ifade edilmektedir (Okun, 2016).

Türkiye'de ise bu programların ilk örneklerinden 2005'te Kanal D'de yayınlanan Yasemin Bozkurt'un sunduğu "Kadının Sesi" programı kadınların, mahrem alan olarak hane içinde yaşamakta oldukları şiddetin mağduriyetinin anlatılması, mağdurların konuk olarak katılıp olayların tartışılmasını sağladığı bir alan oluşturmuş fakat programın çok fazla eleştiri alması sebebiyle yayından kaldırıldığı ifade edilmektedir. Daha sonra 2007 yılında bu programın tekrar yayına girmesi, benzer içerikteki TGRT' de yayınlanan İnci Ertuğrul'un sunduğu "Sizin Sesiniz" programının da yayınlanmasıyla beraber gündüz kuşağı kadın programlarının, televizyon serüveninin başladığı söylenmektedir (Gedik, 2022, s. 49).

Yayınlandığı ilk dönemlerinden bu yana gündüz kuşağı kadın programlarının formatlarında değişiklikler meydana geldiği, ilk dönemlerinde izdivaç gibi konular yaygın olarak sunulmaktayken özellikle son dönemlerde bu programların temel konusunu adam öldürme, aldatma, şiddet, boşanma gibi konuların çoğunlukla oluşturduğu belirtilmektedir (Çetinkaya, 2022, s. 38). Bu duruma RTÜK'ün 2016 yılında izdivaç programlarının, yayın saatleri nedeniyle çocukların bunları izleme olasılıklarının yüksek olması ve mahrem durumların umumi bir biçimde televizyonda tartışılmasına tanıklık etmenin çocuk ve toplum psikolojisinin olumsuz etkilenmesi gerekçesiyle izdivaç programlarını yayından kaldırmasının etkisi olduğu söylenebilmektedir. Nitekim bu programların kaldırılmasıyla da kadın programlarının, magazin, kadın sağlığı gibi konuların işlendiği eğlence amaçlı kadın programları ve suç konulu kadın programları olarak iki kategoriye ayrılarak

yayınlanmaya devam ettiği söylenmektedir (Gedik, 2022, s.50).

Suç konulu kadın programlarında suçun irdelenmesi, suçluların bulunması ve cezalandırılması aşamaları yansıtıldığı için süreç sorgulanır hale gelmekte, toplumun değer ve normlarına uygun olmayan durumları kamunun gündemine taşımakta, suç olgusunun kapsamının yeniden değerlendirilmesine ortam hazırlamaktadır (Uluç Küçükcan, 2019, s.167). Bu çerçevede bu programlara ilişkin kurgu yayınlar suç ve suçluya dair olayları suçun işlendiği andan suçlunun yakalanıp cezalandırıldığı ana kadar bir akış sunmaktadır. Kurgu olmayan reality showlarda ise yayınlar gerçek yaşamda kimi zaman bitmemiş olayların sürecini, mağdur veya yakınlarının açıklamaları üzerinden tekrar irdelleyip sunmakta ve izleyicilerin, hem kendi güvenlikleri ile ilgili hem de adalet sistemindeki işleyişle ilgili şüphe duymalarına neden olduğundan izleyicilerde, mağduriyet korkusuna yol açtığı belirtilmektedir (Uluç Küçükcan, 2019, s.167). Reality showların normal programlardan ya da dramalardan farklı kılan unsur, oyuncuların değil, seyircilerin ve toplumun dikkatini çekebilecek, sansasyonel bir biçimde tamamen sıradan bireylerin mahremiyetinin sunulması ve “pazarlanmasına” dayanmasıdır (Arık ve Arık, 2021, 21). . Böylelikle izleyici sunulan karakterlerinden “kendileri gibi” sıradan insanlar olduğuna dair inanç geliştirmekte ve bu programları daha fazla izleyebilmekte dolayısıyla da gerçekliğe yönelik algıları bu yönde biçimlenmektedir.

1.3.5.8. Güncel Suç Programları: “Müge Anlı İle Tatlı Sert” ve “Esra Erol’da” Programları Örneği

Suç programları, Türkiye’de gündüz kuşağının en çok izlenen programları olarak belirtilmektedir. Televizyon dizileri ve haber bültenleri ile beraber, kriminal reality showların da yer aldığı suç ve şiddet içerikli yayınlarla toplumdaki suç oranları arasında bir ilişki olduğu ifade edilmektedir (Uluç Küçükcan, 2019, s.172). Genel olarak gündüz kuşağının en çok izlenen ve bir o kadar da içerikleri nedeniyle şikayet edilen programları olarak nitelendirilmektedir (İlhan & Usta, 2018). Bunlardan en çok izlenen gündüz kuşağı programları güncel olarak ‘Müge Anlı İle Tatlı Sert’ ve ‘Esra Erol’da” dır (Sabah, 2024). Programları her ikisinin de sunucuları kadın olmakla birlikte genel izleyici kitlesi olarak yayınlandıkları saatler itibarıyla özellikle günün büyük bir bölümünü evde geçiren kadınları hedef almakta, onların ilgisini çekebilecek suç, aile içi şiddet, aldatma, kayıp gibi olayların işlendiği içerikleri sunmaktadır.

Suç konulu kadın programlarının ilki ‘Müge Anlı İle Tatlı Sert’tir ve

reytingleri en yüksek suç temalı gündüz kuşağı kadın programlarında biridir (Sabah, 2024). Programın sunucusu televizyon hayatına bir magazin muhabiri olarak başlayan Müge Anlı' dır. Yayıncılık hayatında bir dizi magazin programının ardından 1995-1997 yılları arasında Kanal 6' da yaptığı magazin programının çok tutulması ile televizyon yayıncılığı süreci başlamıştır. Daha sonra Kanal D'de yayınlanan "Dobra Dobra" adlı programda Şenay Düdek ve Pakize Suda ile beraber sunuculuk yapmıştır. Son olarak da günümüzde en çok fazla tanınmasını sağlayan, hem yapımcısı hem de sunuculuğunu yaptığı suç konulu yayın olan "Müge Anlı ile Tatlı Sert" adlı gündüz kuşağı kadın programını sunmaktadır (Gedik, 2022, s. 67).

"Müge Anlı ile Tatlı Sert" programı 2008 yılından günümüze kadar düzenli olarak hafta içi her gün saat 10.00 ile 13.00 arasında ATV kanalında canlı olarak yayınlanmaktadır. Müge Anlı programın sunucusu olup program genel olarak, kayıpları ya da kaçırılan çocukları bulma, cinayetleri çözme gibi durumların gerçekleştiği bir formata sahiptir. Programda Müge Anlı hem sunucu hem de olayları sorgulama ve çözümlemede rol alırken onunla beraber bu kriminolojik çözümlemelerde ve sorgulamalarda yer alan, hukuk danışmanı avukat Prof. Dr. Rahmi Özkan ve adli tıp uzmanı Prof. Dr. Şevki Sözen gibi alanında otorite sayılabilecek ekip bulunmaktadır. Bunun yanı sıra program canlı yayınlanıp yayın esnasında gösterilen konuyla ilgili, hem stüdyodaki hem de programa telefonla bağlanan seyirciler, görüş ve fikirlerini ifade etmekte ve bilgi verebilmektedirler.

Suç konulu yani kriminal/reality show olarak da tanımlan "Müge Anlı ile Tatlı Sert" programı, adam öldürme veya kaçırma, dolandırıcılık gibi çözümlenememiş suç vakalarına odaklanmaktadır. Bu bağlamda program başkalarının davranışlarından dolayı mağdur olan insanlara hizmet eden bir platform olarak kendisini izleyiciye sunmaktadır. Programda bazı zamanlarda insanların ağlamasına izin verilmekte, davanın işlenmesine sürecine itiraz eden katılımcılara öfkesini yansıtmakta ve hatta mağdurların finansal işlemleri gibi özel bilgileri ifşa edilerek kamuoyunu bilgilendirmek için çeşitli yöntemlerin kullanılmaktadır. Bu süreçte yayınlanan olayın tanığı olduğunu iddia eden bireylerin davanın çözümüne yardımcı olmaya davet edilmektedir. Bu tür programlar temelde, 'kendin için harekete geç', 'tedbirli ol' ve 'kimseye güvenme' gibi tutumları teşvik etme ve yüceltme biçimleri çeşitli siyasi projelerin, otoritelerin olumuna hizmet etmektedirler. Kurban, kötü adam ve kahraman rollerinin açık bir şekilde tanımladığı, özenle işlenmiş ve programlanmış melodramatik metinlerde kodlanmıştır (Erol Işık & Yaman Akyar, 2024, 148-151).

“Esra Erol’da” programı ise, 2011 yılının eylül ayından 2017 yılına kadar sunucu Esra Erol’un birçok farklı isimlerle sunduğu izdivaç programlarından sonuncusu olan “Esra Erol’da Evlen Benimle” adlı izdivaç programının isim ve format değişikliğiyle yayınlanmış realty show türündeki programdır. Esra Erol ilk olarak Flash TV’de yayınlanan “Dest’i İzdivaç” isimli program daha sonra Star TV’ye transfer olmuş daha sonra da ATV’ye transfer olarak “Esra Erol’da Evlen Benimle” ismiyle yayınlanmış ve geniş izleyici kitlesiyle Esra Erol bu formattaki programla özdeşleşmiştir (Kanipek, 2021, s.144). Esra Erol’un daha önce sunduğu bu izdivaç programları süreciyle, geleneksel medyanın gerektirdiği teknolojik donanımlar ve insan dinamiği ile birlikte gün geçtikçe artan program katılımcısı ve stüdyo izleyicisini televizyona taşıyan network ile realty show formatındaki “Esra Erol’da” programını oluşturduğu belirtilmektedir (İlhan & Usta, 2018, s.574). Program hâlihazırda hafta içi her gün 16: 00’da yayınlanmakta ve gündelik hayattan olaylar sunmaktadır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Kitlesel medyanın, özellikle televizyon programlarının, suç mağduriyet korkusuna etkisini inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. İncelenen literatürde televizyon programlarının bireylerin suç mağduriyeti korkusuna etkisi ve Gerbner'in Kültürel göstergeler ve yetiştirme teorisi farklı biçimlerde çalışma konusu olduğu belirlenmiştir. Bu alanlarda yapılan çalışmalar aşağıda açıklanmıştır.

Gaziarifoğlu (2009), Suç Mağduriyeti Korkusu ve Algılanan Suç Mağduriyeti Riskinin Değerlendirilmesi adlı yüksek lisans tez çalışmasında suç korkusunun, maddi ve şahsa karşı işlenen suçlarda kadınların ve yaşlıların literatürde gösterildiği kadar ciddi bir sorun olmadığını göstermeyi amaçlamamıştır. Bu amaç doğrultusunda İstanbul'un Kadıköy ilçesinde anket yapılarak 18-90 yaş aralığında 200 kişi ile yüz yüze görüşülmüş ve verilerin analizinde çoklu regresyon analizinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda; diğer kontrol değişkenlerinin mevcudiyetinde yaş değişkeninin mala ve şahsa karşı suç mağduriyeti korkusu söz konusu olduğunda istatistiksel olarak anlamlı tahmin değişkeni olarak belirlenmemiştir. Başka bir ifadeyle literatürdeki yaş faktörü hissedilen suç mağduriyet korkusunu arttıran faktörler olarak nitelendirilirken bu çalışmada mala ve şahsa karşı suç mağduriyeti korkusu değerlendirildiğinde yaş faktörlerinin algılanan risk ve hissedilen tehlike ve savunmasızlık arasında güçlü bir ilişki olmayabileceği ifade edilmiştir. Hissedilen savunmasızlık noktasında kişinin geçmiş mağduriyet deneyimi özellikle mala karşı hissedilen mağduriyet korkusu üzerinde anlamlı ve güçlü bir ilişki olduğunu yani geçmiş mağduriyet deneyiminin suç mağduriyet korkusunu arttırdığı belirtilmiştir. Bununla birlikte, çalışmada yaştan bağımsız olarak cinsiyet faktörünün şahsa karşı mağduriyet korkusuyla anlamlı ve güçlü bir ilişki olarak saptanmış ve bu durumun kadınların fiziksel ve toplumsal korunmasızlık ve savunmasızlık duygusuyla açıklanmıştır.

Köseoğlu (2017) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşayan kadınların suç mağduriyet korkusuna yönelik yazdığı doktora tezinde, 18 yaş üstü 366 kişiyle yaptığı görüşmelerle, kadınların suç mağduriyet korku düzeylerini saptamaya ve suç mağduriyet korkusuna etki eden faktörleri incelemiştir. Çalışmada mağduriyet, düzensizlik, sosyal kontrol modelleri ve medyanın etkileri çerçevesinde değerlendirmiştir. Elde ettiği sonuçlara göre Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde Yaşayan kadınların suç mağduriyeti korkusu genel olarak orta düzeyde olup, en fazla suç mağduriyet korkusu, fiziksel ve toplumsal düzensizlikler nedeniyle Lefkoşa ve Gazi Mağusa olduğunu, yaş, doğrudan veya dolaylı mağduriyet ve medya

faktörlerinin örneklem grubunun suç mağduriyet korkusunda etkili olmadığını gözlemlemiştir.

Benli (2018), Türk televizyon kanalları ana haber bültenlerinde suç ve şiddet olgusunun görünürlüğü konusunu kasıtlı örneklem ile Mayıs 2017’de yayınlanan ana haber bültenlerinde gösterilen haber türlerinin kanallara göre dağılımını incelemiştir. Yaptığı inceleme neticesinde en çok sunulan haber türünün politik haberler olduğu, ikinci olarak vandalizm, suç, şiddet, cinayet gibi içerikler yar almakta, spor, sanat, kültür gibi pozitif güdüleyici içeriklerin daha seyrek sunulduğunu gözlemlemiştir. Benli’ ye (2018) göre, suç ve şiddet içeriklerinin politik haberlerden sonra sayısal üstünlüğü toplumda yer alan suç ve şiddet eksenli yaşamın bir yansımasıdır.

George Gerbner’e göre (2014, s. 23) televizyon, şiddete maruz kalan kurbanları şiddeti uygulayanlardan daha çok göstererek bireylerde korku, panik ve güvensizliği yerleştirmektedir. Ona göre televizyon kadınlar, yaşlılar ve dezavantajlı gruplar üzerinde toplumdaki hâkim olan algıyı bireylere ekerek özel bir iktidar ilişkisinin gerçekleşmesini sağlar. Gerbner (2014), yetiştirme analizinde, ne kadar çok televizyon izlerse bireyin o kadar çok gerçeklik algısının değiştiğini ve gündelik yaşama dair daha çok korku ve güvensizlik duyduğunu ifade etmektedir.

Özer (2004), doktora tezinde televizyonun kültürel işlevlerini, Gerbner’in yetiştirme teorisi bağlamında incelemektedir. Bu incelemede Özer (2004), Kültürel Göstergeler ve Yetiştirme Teorisinin üç temel bileşeni olan “kurumsal sistem çözümlemesi”, “mesaj sistem çözümlemesi” ve “yetiştirme çözümlemesi” ni detaylı olarak incelemiş ve televizyonun kültürel işlevlerinin ortaya çıkarılması için bu üç bileşenin bir arada incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Nitekim RTÜK’ün (2020) toplam 2600 katılımcı ile yaptığı alan araştırmasında elde edilen veriler Gerbner’in tasavvurlarını doğrular niteliktedir. Bu verilere göre katılımcıların “Günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız.” sorusuna katılım durumları incelendiğinde, bu ifadeye katılım oranı %90; araştırma kapsamındaki diğer sorulardan biri olan, “Günümüzde insanlara güvenilemez.” ifadesine katılım oranı %81,3’tür. Taylan (2011) ise yürüttüğü saha çalışmasında, kitlesel medyanın korku üzerinde etkili olduğunu ve televizyon izlenme oranı arttıkça bireyin dünyayı acımasız ve tehlikeli bir yer olarak görme düzeyinin arttığını ifade etmektedir. Diğer çalışmalara göre de hissedilen korku, bireysel farklılıklar gösterse de bireylerde televizyon izlenme süresi arttıkça hissedilen suç korkusunun düzeyi arttırmakta dolayısıyla televizyon toplumsal algının biçimlenmesinde önemli

rol oynamaktadır (Ekmekçioğlu, 2019; Yavuz, 2019a; Öztürk, 2015; Özer, 2005).

Uluç Küçükcan (2019) çalışmasında şiddet eğilimi ve içerikli, suç teşkil eden davranışlar ile özellikle kurgu olmayan reality showları seyretmek ile arasındaki ilişki analiz etmeye çalışmıştır. Çalışmayı Gerbner'in yetiştirme teorisi ve Frank Furedi'nin korku kültürü teorisiyle birlikte yorumlamıştır. Çalışma, çok yönlü bir olgu olarak şiddetin, fiziksel olduğu kadar ruhsal olarak da zarar veren bir olgu olduğunu ve gerek bireysel gerek toplumsal yaşama önemli ölçüde etkilediğini belirtmektedir. Bu çerçevede kitle iletişim araçlarının, kurgu olmayan reality showların şiddet ve suça ilişkin tutumları etkilediği ancak onları üretmediğini saldırganlıkların temelinin duygu ve kontrol bozukluğu olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte suç ve şiddet içerikli bu programların, suçu görünür kılıp normalleştirerek izleyenlerde hâlihazırda zaten var olan eğilimlerin açığı çıkmasına ve uzun süre izlenilmesinin mağduriyet korkusuna neden olabileceğini vurgulamaktadır.

Gökmen (2023), televizyonda yayınlanan gündüz kuşağında yayınlanmakta olan gerçeklik iddiasındaki realty showların kadın izleyiciler üzerindeki etkisin, bu tür programların neden izlendiğini incelediği çalışmasında amaçlı örneklem tekniği kullanılarak programları izleyen 10 kadın ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirmiş ve amaca yönelik bulgular elde etmiştir. Elde edilen bulgulara göre kadınlar bazen bu programlardan olumlu dersler çıkarsalar da genel olarak olumsuz olarak değerlendirmekte ve bu programların toplumdaki bireylere olumsuz yönde örnek teşkil ettiğini ve onlara zarar verdiğini düşünmektedirler. Fakat aynı zamanda bu farkındalığın bu programları izlemeyi sonlandırmaya ya da izlemeye engel bir düzeyde olmadığı ve bireyleri programları izlemeye devam ettikleri belirlenmiştir.

Şahin Kaya (2011), reality showlardan olan “Müge Anlı ile Tatlı Sert” programı aracılığıyla medya ve kadın ilişkisini incelemiş, bu programın kadınlara ne tür mesajlar verdiğini sorgulamıştır. Yaptığı inceleme sonucunda, bu programın sunduğu suç ve şiddet içeren yayınlarıyla erkeklerin değil kadınların korkutulan özne olarak inşa edildiğini, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretimine neden olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte televizyondaki şiddet gösteriminin nicel olarak çokluğunun şiddet ve saldırgan davranışların normalleşmesine ve bireylerin özellikle kadınların kendilerini daha fazla tehdit altında hissetmelerine, en yakınları dahil kimseye güvenmemelerine neden olduğunu vurgulamaktadır. Öte yandan Şahin Kaya (2011), Müge Anlı' nın programında incelenen cinayet yaralama ve kaçırma gibi çok sık rastlanmayan örneklerle aslında izleyiciye hangi durumlardan korkmaları

gerektiği mesajları verildiğini bununla da toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden inşa edildiğini ifade etmektedir.

Karaman (2016), yüksek lisans tez çalışmasında, gündüz kuşağında yüksek oranda bir izlenme payına sahip olan ve reality program türleri içinde yer alan “Esra Erol’la” adlı program özelinde, Kullanım ve Doyumlar Yaklaşımı çerçevesinde bir saha araştırması gerçekleştirmiş ve kolayda örneklem ile ulaşılmış 319 izleyiciye anket uygulanmıştır. Katılımcılar gelir ve eğitim grubuna göre sınıflandırılmış ve hangi doyumları elde etmek üzere programı izledikleri incelenmiştir. Katılımcılar neredeyse eşit cinsiyet dağılımına sahip, orta gelir grubundan bireylerden oluşmaktadır. Bu durum kadın reality programlarının aslında heterojen bir yapıda olduğunu belirtmektedir. İncelenen cevaplar Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı bağlamında değerlendirilmiş; katılımcıların eğlence, aidiyet, geliştirme, stres atma, temas ve sosyal destek başlıklarında toplandığı belirlenmiştir. Bu bağlamda çalışmada izleyicilerin eğitim seviyesi düştükçe programdan elde ettikleri eğlence ve sosyal destek doyumunun arttığı çıkarımında bulunulmuştur.

“Esra Erol’da” programını söylem analizi tekniği ile inceleyen İlhan & Usta (2018) çalışmasında 5 program çözümlemeye dahil ederek programın ideolojisini ve dönüşümünü ele almıştır. İlhan & Usta (2018) realty showların, hem en çok izlenen hem de en çok şikayet edilen programlar olduğunu ifade etmiştir. Şikâyetler neticesinde “Esra Erol’da” format değişikliğine gidilip evlilik programından reality show-tartışma programı özelliği gösteren bir formata dönüştüğü ifade edilmiştir. Ancak yeni formatta da her ne kadar toplumsal sorunlara çözüm arama söylemini üretse de önceki formatta var olan hakaret, suçlama, yargılama, magazinleştirme ve olayların içi boşaltılmakta, katılımcıların mahrem konuları en ince ayrıntısına kadar yansıtılarak mağduriyetlerini pekiştirildiği belirtilmiştir.

Gedik (2022) ise, çalışmasında kriminal reality/ suç temalı kadın porgramı olarak nitelendirilen “Müge Anlı ile Tatlı Sert” programının toplumsal cinsiyet rejimini nasıl yeniden inşa ürettiği ya da hangi yönleriyle bu rejimlere meydan okuduğunu ve genel olarak program içerikleri üzerinden programda yer alan iktidar ilişkilerini incelemiştir. Yapılan incelemede eleştirel söylem analizi tekniğinden faydalanmış ve Raewyn W. Connell’in “erkek hegemonyası” ile açıkladığı “toplumsal cinsiyet rejimi” tanımlarından faydalanarak konuya dair sosyal antropolojik bir eleştiri ortaya koymuştur. Programda incelenen adli vakaların genellikle aile içi bir cinayet ya da yüz kızartıcı suç olması; sunulan “yanlış” aile ve “doğru” aile kavramlarının vurgulandığı belirtilmektedir. Çalışmada, programda

sunulan bu suçluların aileden “içeriden” biri çıkmasına yönelik hissedilen korkunun ve mağdurların cinsiyetlerine göre takınması gereken tavırların aktarılmasıyla, medyanın toplumsal cinsiyet rejimini yeniden inşa ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ünal Reşitoğlu (2017), diğerleri için duyulan suç korkusu, adli çalışmasında bireylerin başkaları için duydukları suç mağduriyeti korkusunu açıklamayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Ankara ilinde anket tekniğiyle 1242 katılımcıyla yapılan görüşmeler analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda erkeklerin hem eşleri hem de çocukları için endişe be korku duyduklarını, kadınların ise daha çok çocuklar için korku hissettiklerini tespit etmiştir. Bununla birlikte medeni durum değişkeni temelinde bekâr bireylerin evli olan bireylere göre çoğunlukla anne-baba ve kardeşleri için suç mağduriyet korkusu hissettiklerini ve ebeveynlerin daha çok çocuklarının herhangi bir suçun veya şiddetin mağduru olmasından korku ve kaygı hissettikleri sonucuna ulaşmıştır.

Çocukların mağduriyetine yönelik duyulan korku ile ilgili yapılan Astam ve Pınarbaşı (2017) ait bir diğer çalışma olan, çocuklara yönelik cinsel istismar konusunda toplumun tepkisini Müge Anlı ile Tatlı Sert programı üzerinden ele aldığı, özellikle 'Irmak Kupal Örneği' üzerinden ölçmeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada, çocukların medyada sunuluş biçimleri veya görmezden gelişinin toplumun çocuklara yönelik algı ve tutumlarında belirleyici bir rol oynadığı ifade edilmektedir. Astam ve Pınarbaşı'na (2017) göre, medya toplum yapısına bağlı olarak konuşulamayan konuların, dile getirilemeyen yıkıcı nitelikte olayların gündeme gelmesine aracılık etmektedir. Aynı zamanda çocukların cinsel istismar açısından en korunmasız grubu oluşturduğu, pedofili/ çocuk istismarı gibi yaşanan olumsuz olayların tekrar yaşanmaması için mesajlar verildiği, bu tür olaylara kayıtsız kalınmaması yönelik önemli bir konumda olduğu ve buna yönelik farkındalık oluşturduğu bu yönüyle bireyleri eğitici bir rolünün olduğu ifade edilmektedir.

Sonuç itibariyle, gündelik yaşamdan hissedilen korku, bireylerin geçmiş deneyimleri, fiziksel ve sosyal çevreleri, yaşları ve toplumsal cinsiyetleri gibi değişkenlere dayalı olarak farklılık gösterebilmekte (Gün Çıngı, 2021) ve bunlara dayalı olarak kadınlar daha fazla korku duymaktadırlar. Bu bağlamda Sevim (2021), bu korkunun kadınların sosyalleşme sürecinde erkeklerden daha savunmasız olmasından kaynaklandığını, kitlesel medyanın da sıklıkla bu korkuların altını çizdiğini dolayısıyla da özellikle kadınların sosyal alanları kullanmasını sınırlandırdığını ve yaşam kalitesini etkilediğini belirtmektedir. (Gökulu, 2018), Örneğin toplumdaki suç oranları ve haberlerini gündeme getirirken kitlesel medyanın

kullandığı dilin insanın zihninde yer edindiğini, korku ve kaosa sürükleyerek bireylerde ve toplumda güvensizlik ortamının oluşmasına sebebiyet vererek olumsuz etki yarattığı ifade edilmektedir. Nitekim suç mağduriyeti korkusu bireysel bir problem olmaktan çıkıp toplumsal bir probleme dönüştüğünde toplumda güvensizlik, endişe oluşturarak toplumsal refahı olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu bağlamda “Müge Anlı ile Tatlı Sert” ve “Esra Erol’da” programları üzerine çalışmalar genellikle reality show bağlamında değerlendirilmiştir. Ancak doğrudan suç mağduriyeti korkusuna yönelik bir değerlendirme yapılmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma, bu iki program üzerinden suç mağduriyet korkusunu Gerbner’in yetiştirme teorisi bağlamında incelediği için özgün bir nitelik taşımaktadır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği

Televizyonda yayınlanan kriminal reality/suç programlarını izleyen kişilerin, suç mağduriyet korkusu düzeyleri, toplumsal alana dair deneyimleri ve bu deneyimleri anlamlandırma biçimlerini anlamak hem bireysel hem de toplumsal refah için önemlidir. Bu bağlamda çalışmada öncelikle konuyla ilgili literatür incelenerek kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Çalışma Gerbner' in kültürel göstergeler ve yetiştirme perspektifi ile ele alınıp nitel araştırma yönteminin derinlemesine yüz yüze görüşme tekniğinden yararlanılmıştır.

Çalışmada, derinlemesine görüşme ile birlikte konuyla bağlantılı olarak, Türkiye'de yayınlanan kriminal reality/suç programları arasında en çok izlenen programlardan olan (Medyajans, 2023) Müge Anlı ile Tatlı Sert ve Esra Erol'da programlarını izleyenlerin bu içeriklerden nasıl etkilendiğini çözümlemek adına "ekme-yetiştirme çözümü" yapılarak perspektifin temel noktaları (Gerbner, 2014) detaylı olarak irdelenmiştir.

Yücel (2009), suç mağduriyeti korkusuyla ilgili yapılan çalışmalarda niceliksel ve niteliksel araştırma yaklaşımlarının kullanılabileceğini açıklamaktadır. Ona göre suç korkusuyla ilgili yapılan niceliksel araştırmaların, ülkede suç mağduriyet korkusundan etkilenen kişi sayısını saptama ve seçilen örneklemin niteliğiyle de birlikte toplam nüfus için genelleme yapılmasına olanak verme gibi yararlarını sıralamaktadır. Yararlarının yanı sıra nicel yöntemle yapılan araştırmaların suç mağduriyet korkusu ve güvensizliğin nedenlerini açıklama konusunda yetersiz kaldığını, bunun saptanabilmesi için nitel araştırma yöntemlerinin kullanılmasının gerektiğini de ifade etmektedir.

Çelik vd. (2020) ise nitel veri analizinin temel amacının ham veriden anlam çıkarmak olduğunu bu nedenle de araştırmacıyı okuduklarını, gözlemlediklerini ve katılımcılardan elde ettiği bulguları yorumlaması ve anlamsal derinliği sağlamlaştırması gerektiğini ifade etmektedir. Bununla birlikte özellikle eğitim ve sosyal bilimler alanında çalışan araştırmacıların en sık kullandığı veri toplama tekniklerinden birinin nitel araştırma tekniklerinden yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşme olduğu belirtilmektedir. Nitekim nitel araştırma yöntemlerinde ölçütler özel olarak oluşturulmakta ve çoğunlukla tek bir ortama ya da araştırmacıya özgü olduğu da belirtilmektedir (Neuman, 2014, s. 232). Dolayısıyla çalışmada nitel araştırma, kişilerin yaşam koşullarını, deneyimlerini, duygu ve

düşüncelerini toplumsal bağlamda derinlemesine anlamlandırma ve açıklama yönünden güçlü olması nedeniyle tercih edilmektedir. Bu bağlamda çalışmada, temel olarak bireylerin izledikleri programlar üzerinden toplumsal hayatı anlamlandırma biçimleri ortaya konmaya çalışıldığı için nitel araştırma deseni olarak fenomenolojik yaklaşım tercih edilmiştir. Fenomenolojik araştırma desenin, en önemli noktasının bireylerin yaşamlarındaki deneyimlere yükledikleri anlamların onların bakış açısıyla irdelemek ve ortaya koymak olduğu ifade edilmektedir (Yılmaz & Şahin, 2016). Fenomenolojik yaklaşımla yürütülen araştırmada, programı izleyen katılımcıların suç programları ve suç mağduriyet korkusu etki düzeyini anlamlandırma ve açıklama adına nitel araştırma yöntemlerinden yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanılmaktadır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın saha çalışma grubunu amaçlı örnekleme tekniği ile seçilen, Gaziantep ilinin merkez ilçeleri olan Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinde yaşamakta olup programları izleyen 18-30 yaş ile 50 yaş ve üstü kadınlarla görüşmeler yapılmıştır. Çalışma 18-30 ya ve 50 yaş ve üstü yaş aralığında olmayan katılımcıların araştırmaya dahil edilmemesinin temel sebebi, birbirinden pek çok yönüyle ayrılan iki ayrı yaş aralığındaki bireylerin düşüncelerini karşılaştırmaktır. Bir diğer sebep ise bu alanda yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğun yaş faktörü fark etmeksizin genel izleyici kitlesini hedef almasıdır. Dolayısıyla çalışmada iki kuşak arasındaki suç mağduriyeti korkusuna yönelik görüş farklılıklarını incelemek amacıyla amaçlı örneklem tekniği ile seçilmiş ve “Müge Anlı ile Tatlı Sert” ve “Esra Erol’da” programlarını izleyen 20 katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır. Gaziantep’te yaşamakta olup programı izleyen katılımcılardan elde edilen bulguların literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

3.3. Veri Toplama Tekniği ve Süreci

Bu çalışmada yarı yapılandırılmış form üzerinden derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme formu başlıkları; kadınların “sosyo-demografik bilgileri, program ve izleyici düşünceleri ile ilgili bilgiler ve suç korkusu ve televizyonun yetiştirme etkisi” olarak temelde üç başlık altında yer alan sorular çerçevesinde oluşturulmuştur.

Araştırma verilerin toplanması, Harran Üniversitesi yönetiminde 2023 yılında araştırmanın yürütülebileceğine dair Etik Kurul Raporu alındığı andan itibaren başlamıştır (Ek-1 Etik Kurul Raporu). Araştırmacının katılımcıların amaçlı

örneklem tekniği kullanılarak ulaşılmıştır. Katılımcılar, çalışmanın amacına uygun olarak, 18- 30 yaş aralığında ile 50 yaş ve üzeri “Müge Anlı İle Tatlı Sert ve Esra Erol’da programlarını izleyen kadınlar seçilmiştir. Bu bağlamda veri toplama sürecinde karşılaşılan en önemli zorluk bu yaş aralığında olan kadın katılımcılara ulaşmak ve onları görüşmeye ikna etmektir. Katılımcılara ulaşmak ve onları görüşmeye ikna etmede, katılımcıların görüşmeci ile ortak tanıdıklar aracılığıyla görüşmeleri etkili olmuştur. Katılımcılarla onların talepleri doğrultusunda, dışarda parkta, kafede ve katılımcıların evinde görüşme gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süreci yaklaşık 1 yılda tamamlanmıştır,

Görüşmelerde katılımcılara, Türkiye’de televizyonda yayınlanıp en çok izlenen kriminal reality/ suç programlarından olan “Müge Anlı ile Tatlı Sert” ve “Esra Erol’da” programlarının insanlardaki suç mağduriyeti korkusuna etkisini ortaya çıkarmaya yönelik açık uçlu sorular sorulmuştur. Görüşme formu hazırlanırken soruların konunun amacına uygun, açık ve anlaşılabilir olmasına özen gösterilmiştir. Yarı yapılandırılmış form üzerinden veri toplama tekniğinde araştırmacı, araştırmanın problemi çerçevesinde konuyla ilgili literatür inceleyerek önceden hazırladığı konu ve sorulara sadık kalarak bu sorular hakkında daha fazla bilgi almak için ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir (Yıldırım & Şimşek, 2008). Bu bağlamda katılımcıların verdikleri cevaplara göre sondaj soruları sorularak cevaplar irdelenmiştir. Yapılan görüşmeler sırasında etik ilkeler doğrultusunda gönüllük esasına dayalı olarak, çalışmanın kapsamına ve gizlilik ilkesine yönelik gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra, katılımcılardan izin alınarak ses kaydı alınmış ve ses kayıtları ortalama 35 dakika sürmüştür. Ses kaydına müsaade etmeyen katılımcının da görüşme notları, ses kaydı alınmadan, araştırmacı tarafından not tutularak alınmıştır. Çalışmada katılımcıların anonimliğini korumak amacıyla kimlik bilgileri etik ilkeler ve mahremiyetlerin önemsenmesi doğrultusunda gizlenmiş; araştırmada yer alan 20 katılımcı, görüşmelerin yapıldığı sıraya göre, K1, K2, K3...K20 biçiminde kodlanmıştır. Çalışma içerisinde katılımcıların kendi cümlelerinden alıntılara yer verilmiştir.

3.4. Araştırmanın Veri Analizi

Bu çalışmada toplanan verilerin analizi için gerekli olan görüşme transkriptleri öncelikle araştırmacı tarafından transkript edilmiş ve katılımcı kadınların isimleri alınmadan K1- K20 sıralama kod isimleri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sahası için hazırlanan görüşme sorularında çalışma ile ilgili sorular yer aldığı gibi sosyo-demografik (yaş, eğitim durumu, medeni durum, vb.) sorular da yer

almaktadır. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinde yaşı, katılımcının sıralama kodunun yanında rakamla, örneğin “K1, 53” biçiminde; medeni durumları belirten evli E, bekar B, ile kodlanmıştır. Çalışmada elde edilen verilerin analizi betimsel analiz türünde gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi için öncelikle görüşmelerdeki kayıt ve transkriptler kodlanmıştır. Elde edilen veriler ile kategoriler ve alt kategoriler oluşturulmuştur. Temel kategoriler; programlara dair izleyici-katılımcı düşünceleri ile ilgili bilgiler, suç korkusu ve televizyonun yetiştirme etkisi. Alt kategoriler; Yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, aylık hane geliri, günlük televizyon izleme süreleri, “Müge Anlı ile Tatlı Sert” ve “Esra Erol’da” programlarını faydalı ya da eğitici bulma, Müge Anlı ve Esra Erol’a güvenme, adaleti sağlama/kurumların üstünde yer alma, sosyal destek ve yardımlaşmayı arttırma, karizmatik liderlik / rol model alma, acımasız ve tehlikeli bir dünyada yaşama algısı, çocuklar için korku, televizyonun yetiştirme etkisi, konuyla ilgili alan literatürü ve oluşturulan kategoriler dikkate alınarak analizi yapılan veriler alt başlıklarla kodlanmıştır. Verilerin kodlaması ve analizi Maxqda programı kullanılarak araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Analiz kodlaması, cümle ve paragraf temelli oluşturulmuştur.

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Televizyon programlarının suç mağduriyeti korkusuna etkisini yetiştirme teorisi perspektifi ile incelemeyi amaçlayan bu çalışma, televizyonda yayınlanan “Müge Anlı ile Tatlı Sert” ve “Esra Erol’da” programları ve bu programların izleyicileri arasından amaçlı örneklem ile; Gaziantep ilinin merkez ilçeleri olan, Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinde yaşayan 18-30 yaş ve 50 yaş ve üstü kadınlar arasından seçilen, 20 katılımcının ifade ettiği düşünce ve değerlendirmelerle sınırlıdır. Çalışmada ulaşılan sonuçlar, çalışma dönemi, çalışma döneminde yer alan “Müge Anlı ile Tatlı Sert” ve “Esra Erol’da” programlarıyla ilgili katılımcıların verdikleri cevaplardan ortaya çıkan bulgularla sınırlıdır.

3.6. Katılımcıların Sosyo-Demografik Bilgileri

Bu bölümde “ Müge Anlı ile Tatlı Sert” ile “Esra Erol’da” programlarını izleyen kadın katılımcıların sosyo-demografik bilgileri yer almaktadır. Katılımcıların sosyo-demografik bilgileri yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, aylık hane geliri ve günlük televizyon izleme süresi çerçevesinde analiz edilmiştir. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin analizi şu şekilde açıklanmıştır:

Çalışmada programları izleyen, toplam 20 kadın katılımcı ile görüşülmüştür.

Çalışmada amaç iki farklı yaş aralığındaki bireylerin, suç mağduriyeti korkusu ve programların yetiştirme etkisi arasındaki farkları incelemek olduğundan 20 katılımcının yarısı (10 kişi) 18-30 yaş aralığında, diğer yarısı da 50 yaş ve üzeri yaş aralığındadır. Dolayısıyla örneklemin yarısı 18-30 yaş aralığında, diğer %50'si de 50 yaş ve üzeri, yaş aralığı içerisinde ve yaş aralığı dilimleri eşittir. Bu bağlamda her iki yaş aralığı suç mağduriyeti korkusunun ve televizyon programların yetiştirme etkisinin olduğunu göstermektedir. Ancak suç mağduriyeti korkusu düzeyi ve yetiştirme etkisi biçimleri birbirinden farklılık göstermektedir. 18-30 yaş aralığındaki katılımcıların suç mağduriyeti korkusu düzeylerinin, 50 yaş ve üzeri yaş aralığında olan katılımcılardan yüksek olduğu, kendilerinin başına olumsuz olayların gelmesi ihtimalinin daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. 50 yaş ve üzeri yaş aralığında ise daha çok gençler ve çocuklar için endişelendiklerini, bu programları izledikten sonra bu korkularının daha da arttığı belirtilmiştir. Dolayısıyla, suç mağduriyeti korkusu ve programların yetiştirme etkisi her iki yaş grubunda görülmekle beraber 18-30 yaş aralığında olan bireylerde daha fazla görüldüğü gözlemlenmiştir.

Çalışmaya katılanların 20 katılımcının hepsi kadındır. Bunun en temel nedeni “Müge Anlı ile Tatlı Sert” ve “Esra Erol'da” programlarının gündüz kuşağı olarak nitelendirilen programların, aynı zamanda içerikleri nedeniyle kriminal reality/ suç programları olarak da nitelendirilmektedir, genel izleyici kitlesinin kadın olmasıdır. Gündüz kuşağı, 10.00-18.00 saatleri arasında yer alan geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır. Dolayısıyla izleyici kitleleri de günün büyük bir kısmında evde bulunan ev kadınları, çocuklar ve emekliler oluşturmaktadır (Dursun & İlhan, 2021, s.1207). Son dönemlerde izleyici talepleri doğrultusunda sayıları artmakta olan gündüz kuşağı, kriminal reality/ suç programları, kadınlara yönelik yeni bir anlatı tarzıyla yaygınlaşarak yerleşiklik kazanmıştır (Köker, 2007, s.124). Dolayısıyla, çalışmalardan kriminal reality / gündüz kuşağı programlarının çoğunlukla kadınlar tarafından izlendiği ifade edilmektedir.

Çizelge 3.1. Görüşme Yapılan Kadınların Medeni Halleri

Kadınların Medeni Halleri	18-30 yaş arası görüşülen kişi sayısı	50 yaş ve üzeri görüşülen kişi sayısı
Evli	4	8
<u>Bekar</u>	6	-
Boşanmış/ Eşini Kaybetmiş	-	2

Çizelge3.1’de katılımcılardan, 18-30 yaş aralığında olan 10 katılımcıdan, 4 kişi evli ve 6 kişi bekârken; 50 yaş ve üzeri 10 katılımcıdan 8 kişi evli, 2 kişi de eşini kaybetmiştir. Bu bulgular doğrultusunda katılımcıların birçoğunun evli olduğu söylenebilmektedir. Özellikle 50 yaş ve üzeri yaş aralığındaki kadınların hem evli olma düzeyleri hem evde geçirdikleri zaman ve programları izleme süreleri göz önünde bulundurulduğunda katılımcılardan elde edilen bulgular doğrultusunda; evli kadınların çocuklar için daha çok korktuğu ve endişelendiği, dışarıdaki dünyanın acımasız, tehlikeli ve güvenilmez olduğu algısının yüksek olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Çizelge 3.2. Görüşme Yapılan Kadınların Eğitim Düzeyleri

Eğitim Düzeyi	18-30 yaş arası görüşülen kişi sayısı	50 yaş ve üzeri görüşülen kişi sayısı
Okur-yazar Değil	-	6
İlkokul/Ortaokul	1	3
Lise	6	1
Üniversite	3	-

Çizelge 3.2.’ de 50 yaş ve üzeri katılımcıların eğitim düzeyine bakıldığında, 10 katılımcıdan 6’sı okur- yazar değil, 1’i lise, 3’ü de ilkokul/ortaokul mezunudur. 18-30 yaş aralığındaki 10 katılımcıdan ise ilkokul/ortaokul düzeyinde 1 kişi, lise düzeyinde 6 kişi, üniversite düzeyinde 2 kişi yer almaktadır. TÜİK, (2024) verilerine

göre, Gaziantep ilinde okuma yazma bilmeyen kadınların oranı % 4,6'dır. Eğitim durumu il genelinde incelendiğinde; ilkokul düzeyinde olan kadınların oranı %14,3, ortaokul düzeyinde, % 20, lise düzeyinde % 20, 37 ve üniversite mezunu kadınların oranı %14, 05'dir. Bölgede eğitim olanaklarının yetersizliği, bölgenin sosyo-kültürel yapısına bağlı eğitimde eşitsizlikler ve gelir dağılımındaki dengesizlik gibi sebepler eğitim düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir.

Çizelge 3.3. Görüşme Yapılan Kadınların Aylık Hane Geliri

Aylık Hane Geliri	18-30 yaş arası görüşülen kişi sayısı	50 yaş ve üzeri görüşülen kişi sayısı
17.000 TL ve altı	2	7
18.000-40.000 TL arası	3	1
41.000 TL ve 55.000 TL arası	3	1
55.000 TL ve üzeri	2	1

Çizelge 3.3'te yer alan görüşme yapılan kadınların aylık hane geliri, 30.12.2023'te belirlen asgari ücret (17.002,12) üzerinden belirlenmiştir (CSGB, 2025). Katılımcıların aylık hane geliri incelendiğinde 17.000 TL (asgari ücret) ve altı gelire sahip 9 kişi, 18.000 TL-40.000 TL arası gelire sahip 4 kişi, 41.000 TL ve 50.000 TL arası gelirden 4 kişi, 55.000 TL ve üzeri gelire sahip 2 kişi bulunmaktadır. Çalışmada alt gelir grubunun yüksek bir oranda çıkmasında, 50 yaş ve üzeri katılımcıların genelde emekli ya da devlet destekli aylıklarla (yaşlılık ve dul aylığı gibi) geçimlerini sağlaması ve katılımcıların genel olarak gelir beyanında bulunurken çekingen davranması etkilidir. Örneğin görüşmeler esnasında aynı haneden üç kişinin en az asgari ücretle çalıştığı belirtildiği ve bu durumda hane gelirinin aylık en az 50.000 TL olması gerektiği halde katılımcı, aylık hane gelirinin asgari ücret olduğu beyanında bulunulmuştur. Bununla birlikte program temelli yapılan değerlendirme de programlara katılan katılımcıların ve izleyicilerin sosyolojik profillerinin, genelde düşük eğitim seviyesinde, alt ve orta sınıf mensubu kişilerin olduğu ifade edilmektedir (Erol Işık & Yaman Akyar, 2024,148)

3.6.1. Katılımcıların Televizyon izleme Süreleri ve Gerçeklik Algıları

Çizelge 3.4. Görüşme Yapılan Kadınların TV İzleme Süreleri

Günlük Televizyon İzleme süresi	18-30 yaş arası görüşülen kişi sayısı	50 yaş ve üzeri görüşülen kişi sayısı
2-3 saat	6	-
4-7 saat	2	4
8 saat ve üzeri	2	6

Çizelge3.4’de verilen bilgilere göre günlük ortalama 2-3 saat televizyon izleyen kadınların sayısı sadece 18-30 yaş aralığındaki katılımcılardan 6 kişi yer alırken bu süre zarfında televizyon izleyen 50 yaş ve üstü katılımcı bulunmamaktadır. Görüşme yapıldığı esnada 18- 30 yaş grubunun hem gerek okul gerek iş hayatı dolayısıyla evde bulunmama durumuyla birlikte doğrudan televizyon izleme sürelerini kısa olduğu fakat ilgili programları internet üzerinden takip ettikleri ifade edilmiştir. Günlük ortalama 4-7 saat aralığında 18-30 yaş grubundan 2, 50 yaş ve üzeri grupta 4 kişi yer almaktadır. Son olarak 8 saat ve üzeri televizyon izleme süresi olan 18-30 yaş aralığında 2 kişi yer alırken 50 yaş ve üzeri katılımcılarda 6 kişi yer almaktadır. Nitekim görüşme esnasında özellikle 50 yaş ve üzeri katılımcı kadınlara günde ortalama kaç saat televizyon izledikleri sorulduğunda televizyon izlemediklerini fakat her iki programı da izledikleri, ardından haberleri de izledikleri ifade edilmiştir. Buna göre program süreleri göz önünde bulundurulduğunda, 50 yaş ve üzeri katılımcıların günde ortalama en az 7 saat televizyon izledikleri söylenebilmektedir ki bu da Gerbner’in Ekme-Yetiştirme teorisinde “heavy viewer” olarak tanımladığı yoğun izleyici kitlesini oluşturmaktadır (Ekmekçioğlu, 2019).

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmacı tarafından yürütülen saha görüşmelerinden elde edilen veriler katılımcıların programlara dair görüşleri, “Televizyon Programlarının Toplumsal Algı ve Güven Üzerindeki Etkisi” ve “Suç Mağduriyet Korkusu ve Televizyonun Yetiştirme Etkisi” şeklinde 2 temel başlık etrafında aktarılmıştır. Bu temel başlıklar altında alt başlıklarla katılımcıların görüşleri kodlanmıştır.

Bu başlıklardan “Televizyon Programlarının Toplumsal Algı ve Güven Üzerindeki Etkisi” başlığının altında alt başlıklar; Programların izlenme nedenleri, programları faydalı veya eğitici bulma, sunuculara güvenme durumu, adaleti sağlama / kurumların üstünde yer alma, sosyal destek ve yardımlaşmayı artırma ve karizmatik liderlik / rol model alma, olmak üzere 6 alt başlıktan oluşmaktadır. Diğer temel başlık olan “Suç Mağduriyet Korkusu ve Televizyonun Yetiştirme Etkisi” ise; Acımasız ve Tehlikeli Bir Dünyada Yaşama Algısı, Çocuklar İçin Korku, Televizyonun Yetiştirme Etkisi, olmak üzere 3 alt başlıkta kodlanmıştır.

4.1. Televizyon Programlarının Toplumsal Algı ve Güven Üzerindeki Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde televizyon programlarını izlemenin izleyici/katılımcıların programlara dair algıları, programların toplumsal yaşamlarındaki konumları ve programlara güvenme düzeyleri incelenmiştir. Bu çerçevede, programları izleme nedenleri, programları faydalı veya eğitici bulma algıları, sunuculara güvenme düzeyleri ve nedenleri sorgulanmış; adaleti sağlama / kurumların üstünde yer alma, sosyal destek ve yardımlaşmayı artırma ve karizmatik liderlik / rol model alma durumlarının da yer aldığı, 6 alt kategoride de aşağıda açıklanmıştır.

4.1.1. Programların İzlenme Nedenleri

Çalışmaya katılan katılımcıların “Müge Anlı ile Tatlı Sert” ve “Esra Erol’da” programlarını izleme nedenleri; hak arayışları ve bunlara yönelik duygusal tatmin, merak, izlemekten haz alma, boş zaman etkinliği olarak çeşitlenebilmektedir. Bu bağlamda 50 yaş üzerindeki katılımcıların hemen hemen hepsi bu programları günün büyük bir çoğunluğunu evde geçirdikleri için boş zaman etkinliği olarak nitelendirdiklerini, programların içeriklerini izlemekten haz duyduklarını ve işlenen konuların çözümlenme sürecini merak etmelerinden dolayı programları izlediklerini belirtmişlerdir. Örneğin K6 ve K2 bütün günü evde geçirmelerine bağlı olarak zaman

geçirmek, boş zamanı değerlendirmek için izlediğini şu cümlelerle ifade etmiştir;

“Valla ana kurban, sabah 10’da açıyorum. Gece bire kadar izliyorum. Bütün kanalları da geziyorum. Şimdi başka şeyim yok, meşguliyetim yok “ (K6, 71).”

“Ben dedikodu için bakıyorum, neye bakayım (başka). Hem de zaman geçsin canım sıkılıyor, onun için bakıyorum. Şimdi bir film milim oynarsa (televizyonda) bakmam da ben, Esra Erol'a bakarım. Sabahları da ne film oynuyorsa oynasın ben Müge'ye bakarım (K2, 66).”

18-30 yaş arası katılımcılar ise aslında, genellikle çok televizyon izlemediklerini ancak evde televizyonun o saatlerde açık olması, anne ve büyük anneleri gibi diğer aile fertlerinin programları izlemesi nedeniyle programları izlemek durumunda kaldıklarını ve sonrasında konuların nasıl çözümleneceğini merak ettikleri için izlemeye devam ettiklerini ifade etmişlerdir. Eslin'e (1991, s.59) göre, insanlar televizyonu, zamanın nasıl geçtiğini unutturan, meraklarını körükleyip heyecan uyandıran, insanların çeşitli sebeplerle ayrı düşmelerindeki tatlı hüznün ya da birleşmelerinde hissedilen haz veya iyilerin kötülerini yendiği bir ferahlama aracı olarak kullanılmaktadırlar. Bununla birlikte bu yaş grubundaki bazı katılımcılarda programların Instagram gibi sosyal medya mecralarında gündem olması nedeniyle denk geldiklerini sonrasında olayları merak edip programları izlemeye başladıklarını ve izlemeyi sürdürdüklerini belirtmişlerdir. Örneğin K4 konuyla şu ifadelerle yer vermiştir;

“Olayların sosyal medyada, Instagram’da, viral (yayılma) olmasıyla, çok gördüğüm için açıp “Palu ailesine” bakmıştım... Olayın sonucunu merak ediyorum. Olay nasıl gelişti ya da nasıl sonuçlanacak? Kim suçlu, kim değil... (K4, 28)”

Çalışmaya katılan bazı katılımcıların ise programdaki konuları, kendi gerçek yaşamlarıyla bağdaştırdığı görülmektedir. Bu bağlamda katılımcılar kendi yaşamlarındaki hâlihazırdaki sorunları ya da gelecekteki sorunları çözümü, adaletin tesisi, hak arayışları gibi nedenlerle bu tür programları izlediğini ifade etmektedir. Ayrıca programda ele alınan konuların çözümlenmesi ve hak arayışının devamında ne olacağı gibi merak arayışları da programı izlemede belirleyicidir. Örneğin çalışmaya katılan K1, şu cümlelerle programı izleme nedenini ifade etmiştir;

“Öldürülenler, ölenler kaybolanlar bulundukça (oğlunun arkadaşları tarafından öldürülmesi ve ölümünün tam olarak çözümlenmesi konusunda) teselli

buluyorum. Daha merak ediyorum, acaba bulundu mu diye... En azından ölüsü bulunsun yani tabii öldüğü için üzülüyorum, keşke sağlıklı çıksa diye bekliyorum ama öyle de çıkmayacağını zaten Müge Anlı' da söylüyor. Artık belli bir zamandan sonra sağ çıkacağını düşünmüyoruz, diyor. Ama yine de ben hala bir ümit bekliyorum. Belki sağ çıkar diye ama ölüsünü buluyorlar ama sonra ona da seviniyorum biraz. En azından ölüsü bulunuyor. Bir de bu kez bunu kimin yaptığını araştırıyorlar. Onun da bulunmasını istiyorum. Herkes yaptığını, hak ettiğini yaşıyor ne yapmışsa (bedelini ödesin), öyle, bunun için bakıyorum (K1, 63)”

Sonuç itibariyle katılımcıların bu programları öncelikle boş zaman etkinliği olmak üzere, konuları merak etme, izlemekten haz alma, kayıpların bulunması, cinayetlerin çözülmesi gibi konularda adaletin tesis edildiğine dair tatmin olma ve teselli bulma gibi nedenlerle izledikleri bulgularına ulaşılmıştır.

4.1.2. Programları Faydalı veya Eğitici Bulma

Çalışmaya katılan katılımcılara yöneltilen sorular arasında yer alan “Müge Anlı ile Tatlı Sert” ve “Esra Erol’da” programlarını faydalı ya da eğitici bulunmasına yönelik sorulan soruya görüşmeye katılan bütün katılımcılar, 20 kişi, Evet cevabını vermiştir. Bu çerçevede görüşme esnasında katılımcıların çoğunluğu soruyu anlama biçimlerine göre programları, faydalı fakat eğitici bulmadıklarını ifade etmektedirler. Bunun temel nedeni, eğitmek kavramını, doğrudan okulla ilişkilendirip programı bu çerçevede değerlendirmeleri ve programda yayınlananların aynı zamanda kötü örnek oluşturabileceği fikridir. Neden faydalı olduğuna yönelik sondaj sorusu yapıldığında katılımcılar, bu programlardan gündelik hayatın pek çok alanına ilişkin bilgi edindiklerini; bu programların üstü kapatılmış olayların açığa çıkmasını kolaylaştırdığını ve toplumsal adaleti sağladıklarını, sosyal yardımlarda bulunduklarını ve bu programlardan çok şey öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Örneğin, K5 programları faydalı fakat eğitici bulmadığını şu cümlelerle ifade etmiştir;

“Okuma yazması olmayan o kadar insanlar var. Mesela senet. İnsanlar dolandırılıyordu yani. Mesela Müge Anlı’ da özellikle dolandırıcıları da yayınladıkları için insanlar artık okur-yazar (olmasalar bile dikkat ediyorlar). Bilmeden, önceden önümüze geleni imzalıyorduk. Şimdi onlar sayesinde biz hiçbir kâğıdı imzalamıyoruz. (O yüzden) bence Müge Anlı olumlu, faydalı buluyorum yani (K5, 28).”

Katılımcı, televizyonda izlediği programların insanların dolandırılma gibi herhangi bir suçun mağduru olmamaları konusunda farkındalıklarını arttırdığını herhangi bir kâğıdı imzalamamaları gerektiğini, programdan öğrendiklerini, , bu yüzden programları faydalı bulduğunu ifade etmektedir. Nitekim görüşme yapılan katılımcılar, programları, bu ve benzeri konular açısından faydalı bulduklarını, programdan çok şey öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum programların eğitici rollerde de bulunduğunu bu nedenle izleyiciler üzerindeki etkinliğini ve izlenirliğini önemli ölçüde arttırmaktadır. Programların faydalı bulunmasının yanı sıra özellikle 18-30 yaş aralığındaki katılımcıların 14 kişi, programların cinayetlerin çözülmesi, kayıp kişilerin bulunması gibi olaylarda faydalı bulmakta ama programları, eğitici bulmamaktadırlar. 6 kişi ise programları genel olarak sevdiklerini ve faydalı bulduklarının ifade etmişlerdir. Bununla birlikte yaş aralığı fark etmeksizin katılımcıların nedeyshe hepsi doğrudan ya da dolaylı bir şekilde programda gösterilen toplumsal değer yargılarını zedeleyen, boşanma, aldatma, kavgalar gibi durumların gösterilmesinden rahatsızlık duyduklarını ve bunların yayınlanmasının kötü örnek oluşturabileceği ifade edilmiştir.

Çalışmaya katılan katılımcıların toplumsal cinsiyet algısı, toplumsal değer yargılarını zedeleyen, cinsiyet temelli namus algısı, cinsiyetlerin toplumsal konumu gibi toplumsal beklentiler bağlamında programları faydalı bulmadığını ifade etmektedir. Örneğin çalışmaya katılan K8 ve K19 namus algısının korunmasına yönelik tavırlarının oldukça net olduğu dolayısıyla bu programların namus algısını değiştirmeye yönelik konuların gösterilmesinden rahatsızlık duyduklarını ve bun konuların yayınlanmasının kötü örnek oluşturabileceğini şu cümlelerle ifade etmektedir;

“Aldatma olayları çok sinirlendiriyor. Tahammül edemiyorum söylüyorum... İnsan bu dünya da niye yaşar, namusu için yaşar (K8, 50).”

“Birbirlerinin namusuna laf atmasınlar. İnsanlar anlaşılamazlar, olabilir. Ama niye diyorlar ki benim kocam şu kıza gitmiş, böyle yapmış. İşte avradım benden başka bir erkekle konuşmuş, bir erkekle kalkmış oturmuş. Ben bunları görmek, duymak istemiyorum. Cinayetleri, kayıpları çıkarsınlar ama ötekilerini çıkarmasınlar (programa) (K19, 60).”

Bir diğer katılımcı K2 ise ataerkil değerlerin hâkim olduğu toplumsal yapılarda, dayak gibi fiziksel şiddet unsurları olsa bile evliliklerin devam etmesi gerekliliğini vurgulayarak boşanma sürecini keskin bir şekilde kabul etmediğini

belirtmiştir. Bununla birlikte bir başka adam için çocukları terk eden kadınlar, K2 ile beraber katılımcıların çoğunluğu tarafından kınanmış ve eleştirilmiştir, fakat aynı durumdaki erkekler için yorum yapılmıştır. Burada kadınların toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri ve namus algısının daha çok kadınlar üzerindeki etkisini içselleştirdikleri gözlemlenmektedir. Bu bağlamda bu programların toplumsal cinsiyet ve namus algısına yönelik eşitsizlikleri pekiştirdiği söylenebilmektedir. Programlardaki boşanma konularının, boşanmaların önünü açması, anneliğin toplumsal olarak kutsallığını zedeleyen davranışların, mahremiyete yönelik gizlilik perdesini ortadan kaldırılması ve genel olarak toplumun değer ve ahlak anlayışına uymayan davranışların sergilenmesinde örnek teşkil edebileceği sebebiyle programı faydalı bulmadığını şu cümlelerle ifade etmektedir;

“Bak ben kaç yaşındayım, kaç yıldır evliyim, yani ben çile çekmedim mi? Kötek yemedim mi? Yaptım, her şeyi de gördüm. Ama işte ben çocuklarımın tırnağını, bir saçının telini bir dünyaya değişmem. Onlar (programlardakiler) üç tane çocuğunu bırakıp gece kalkıp başkasına kaçıyor. Öyle olabilir mi sen onu örnek alabilir misin? Yok, almayacaksınız! Allah bizim gençlerimizi korusun. Onları kendinize örnek almayın (araştırmacıya hitaben). Şimdiki gençler örnek alıyor işte... Oraya çıkanların hiçbirisine hak vermiyorum, ne erkeklere ne arvatlara (kadınlara). Ne de o çocuklarını bırakıp gidenlere. O da koca, o da koca. Bir de evlilerle kaçıp gidiyorlar. Sanki dünyada erkek kalmamış. Yav sizin koca(nız), koca değil mi? Çocukların babasını ve çocukları bırakıp gidiyorlar. Bu hiç iyi hareket (davranış) değil işte! Kızıyorum işte hepsine de sövüp sayıyorum. (K2, 66)”

Toplumsal değer yargılarını zedeleyen mahrem konuların programlarda yayınlanması ve bunların topluma olumsuz örnek teşkil edebileceğine yönelik durumlardan dolayı programları faydalı bulunmamasıyla beraber programların cinayet çözme, kayıp kişileri bulma, insanların suçlara karşı mağduriyetini önlemeye yönelik söylemlerde bulunulması, kamusal fayda adına sosyal yardımlarda bulunulması gibi konularda programlar faydalı bulunmuştur.

Örneğin, Çalışmaya katılan bir diğer katılımcı K9 ise programdaki insanların yaşadığı haksızlıkların ortaya çıkarması ve yaşanan olaydan bir diğer insanların ders çıkarmaları açısından programı faydalı bulduğunu ifade etmiştir. Faydalarının yanı sıra program içeriğindeki “kötü örnek” teşkil eden konuların izleyicileri tesir altına aldığını ve izleyicilerin kavga gibi program içeriğinde sergilenen davranışlardan olumsuz olarak etkilendiklerini ve insanlarda o davranışları örnek alama eğilimi olabileceği, kanısına ulaştığını şu cümlelerle ifade etmiştir;

“O olaylar ortaya çıksın. Daha iyi oluyor, gösteriyorlar bir yandan iyi ki gösteriyorlar, meydana çıkarıyorlar. Çok güzel. Ama kavgaları da göstermesinler, çok kavga ediyorlar (programda). Kızlarımıza kötü örnek, oğlanlarımıza kötü örnek, erkeklerimize (eşlerimize) gene kötü örnek (K9, 70).”

K9’un programdaki insanların yaşadığı haksızlıkları ortaya çıkarması ve yaşanan olaydan bir diğer insanların ders çıkarmaları açısından programı faydalı bulduğu ifadesine ek olarak bir diğer katılımcı K4 de benzer ifadeler yer vermiştir. K4, bu programlarda bir cinayetin çözülmesinin, bir ölü kaybının bulunmasının ve suçluların ortaya çıkması gibi kamu kurumlarının işlevsizleşmesine bağlı olarak ortaya çıkan boşluğun doldurulduğunu düşünmeleri açısından programın faydalarını şu cümlelerle ifade etmiştir;

“Bazı konularda insanları da aydınlattıklarını düşünüyorum. Sonuçta bulunmayan insanlar ya da vefat eden insanlar var, hani onları buluyor ya da suç işleyen insanların ortaya çıkmasını sağlıyorlar. Bu konuda bir açıklık sağlıyorlar” (K4, 28).”

Katılımcılara yöneltilen “programlar bireylerin eğitime ve aydınlanmasına katkı sağlayıp sağlamadığına yönelik sorulan bir diğer soruda katılımcılar, çeşitli noktalarda farkındalıklarının arttırdıkları için aydınlanmalarına katkı sağladıklarını düşünmektedirler. Bu bağlamda “kayıp kişilerin bulunması” ve “suç işleyen insanların ortaya çıkmasını sağlaması” noktasında faydalı bulunduğunu, aslında doğrudan devlet kurumlarının (emniyet, adliye gibi) alanı olan işlerin medyanın kuruluşları tarafından üstlendiğini ve devlet kurumlarının işlevini yerine getirmediği dolayısıyla bu kurumların güvenilir bulunmadığı ifade edilmiştir. Programların faydalı ve farkındalık attırmaya yönelik izleyicilere olumlu katkılarının yanı sıra katılımcılar, eğitim kavramını okulla bağdaştırdığından dolayı, medyanın eğitim kurumu görevi göremeyeceğini ve bireyleri eğitime katkı sağlayamayacağı vurgulanmaktadır. Bu programların eğitici bulunmamasının bir diğer nedeni ise programda sunulan içeriklerin bireylerin davranışlarını olumsuz yönde etkileyebileceği ve kötü örnek oluşturabileceğidir. Sonuç itibarıyla bu programların eğitici bulunmamasının nedeni, eğitim kavramının okulla bağdaştırılması ve yayınlanan içeriklerin topluma olumsuz örnek oluşturabileceği, dolayısıyla hem bireysel hem de toplumsal hayatta çeşitli sorunlara neden olabileceğidir. Örneğin “Eğitime ve aydınlanmasına, eğitime çok katkı sağladığını düşünmüyorum.” (K4, 28). İfadesi eğitim kavramının okulla bağdaştırdığından medyanın eğitim kurumu

görevi göremeyeceğini vurgulamaktadır. Bir diğer katılımcı 11 ise programların insanların kaygı, korku gibi duygularla topluma ve insanlara karşı güven sorunu yarattığını, insanların mahremiyet algısını zedelediğini ve dönüştürdüğünü vurgulayarak programları faydalı fakat eğitici bulmadığını şu cümlelerle ifade etmiştir;

“(Programları) faydalı buluyorum oraya katılan insanlar açısından ama eğitici bulmuyorum. Çünkü bu programları izleyen annelerin, yaşlı kesimin kötü etkileneceğini düşünüyorum. Yani mesela çocuğuna baskı yapıyor, bu programı izledikten sonra. İşte dışarı göndermiyor. Yani çok korkak oluyor insanlar... Ya kimseye güvenilmemesi gerektiğini öğretiyor bence. Etrafın ve insanların görüldüğü kadar masum olmadığını öğretiyor, bana göre. Programı izledikten sonra annem, aşırı derecede korkuyor. İşte kaçırmışlar, sende dikkat et kızım, (gibi)... Gerçek hayattaki korkuları artıyor. Kesinlikle daha çok endişe duyuyorlar. Ben o yüzden bu kadar çok kafayı vererek bu kadar çok kendini kaptırarak devamlı izlenilmesini çok doğru bulmuyorum. Çünkü bu hem aile içi sosyal ortamını etkileyecek hem de kendi bireyin iç dünyasını etkileyecek, paranoyak olabilirler .. Öte yandan ben oraya çıkıp insanların özel hayatlarını bu kadar sermesini doğru bulmuyorum zaten. Beni rahatsız ediyor. Kesinlikle çok özel hayata giriyorlar (K11, 18).

Sonuç olarak katılımcıların programları eğitici ve faydalı bulmalarında farklılıklar gözlemlenmiştir. Programları eğitici ve faydalı bulduğunu ifade eden katılımcılar, program içeriklerinde gündelik hayatın pek çok alanına ilişkin bilgi edindiklerini; bu programların üstü kapatılmış olayların açığa çıkmasını kolaylaştırdığını ve toplumsal adaleti sağladıklarını, sosyal yardımlarda bulunduklarını ve bu programlardan çok şey öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Programları eğitici ve faydalı bulmayan katılımcılar ise programda gösterilen toplumsal değer yargılarını zedeleyen, boşanma, aldatma, kavgalar gibi durumların gösterilmesinden rahatsızlık duyduklarını ve bunların yayınlanmasının kötü örnek oluşturabileceğini ifade etmiştir. Nitekim Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), çocukların korunması, toplumsal değerler konusunda hassas ve sorumlu davranmadıkları gerekçesiyle, aile kurumunun işlevini ve kutsallığını zedeleyen, damadın kayınvalideyle ilişkisini konu alan içeriklerin yayınlanması nedeni ile 15.04.2025 tarihinde, "Esra Erol'da" programına ilişkin inceleme başlatmıştır (Bilsel, 2025).

4.1.3. Sunuculara Güvenme Durumu

Görüşme yapılan katılımcıların program sunucularına güvenme seviyeleri incelendiğinde her iki programında sunucularının ismiyle anılması, sunucuların tanınırlığı ya da kimlikleri, izleyiciler için programların içeriğinden daha çok dikkat çekici bulunmaktadır. Bu bağlamda katılımcılara “Müge Anlı ve Esra Erol’a güvenip güvenmediklerine yönelik soru yöneltilmiş, her iki yaş grubundan katılımcılardan 19 kişi sunuculara güvendiklerini ifade ederken sadece 50 yaş üzeri gruptan 1 kişi güvenmediğini ifade etmiştir. Katılımcıların yarısından fazlası, Müge Anlı’yı, Esra Erol’dan daha güvenilir bulduğunu, Esra Erol’un programının nispeten daha kurgu olduğunu ve Müge Anlı’nın bu formattaki programda daha tecrübeli ve etkin olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin K14, “davranışları bize cesaret veriyor, güven veriyor, dobra bir kadın, herkese yardım ediyor” (K14, 51), ifadesiyle sunucunun karakteristik özelliklerine olan inancını ifade ederken bir diğer katılımcı K17, “artık bizim aileden biriymiş gibi” ifadesiyle sunucunun ve kimliğinin içselleştirildiğini, karakterin samimiyetine ve gerçekliğine olan inancını şu cümlelerle ifade etmektedir;

“Müge Anlı artık bizim aileden biriymiş gibi çok seviyorum. Yani kadının yaptığı her şeye güveniyorum. Her şeyine, karakterine, konuşmasına, hareketine, yaptığı her şeye, yardımına, her şeyine güveniyorum. Çok yardım sever yani, çok şey (iyi) yani, ben çok seviyorum. Yakın olsa bir gün gitmek görmek isterim onu yani çok isterim ama elimde değil (K17, 50)”

K17’nin “artık bizim aileden biriymiş gibi” sunucuyla bağ kurduğunu, uzak olmayan bir otorite olmadığını, ulaşılabilir bir konumda olduğunu, kendilerinden, halktan biri gibi algıladıklarını ama aynı zamanda görmek istediğini ancak gerçekte yakın olmadığını ve ulaşılabilir bir konumda olmadığını ifade etmiştir. Toplumdaki yoksul gruplara ve ihtiyaç sahiplerine karşı “Çok yardımsever” oluşunu takdir etmekte medya figürünü kamu vicdanı olarak konumlandırmaktadır.

Bir diğer katılımcı K11 ise, Müge Anlı’nın “devletteki yetkili insanlarla işbirliği” içinde olması ama Esra Erol’un işbirliğinin olmadığı için güvenilir bulmadığını şu cümlelerle ifade etmektedir;

“Müge Anlı’ya güveniyorum ama Esra Erol’a güvenmiyorum. Çünkü, Müge Anlı’nın devletteki yetkili insanlarla işbirliği yaptığını düşündüğümünden dolayı. Mesela polis olsun, cumhurbaşkanlığı olsun, yani yönetimle alakalı iş birliği yapıyor. Hani devletteki yüksek seviyedeki insanların onun yaptığı işlerden haberi var. Bu yüzden Müge Anlı’ya güveniyorum ama Esra Erol’un o kadar güvenilir olduğunu düşünmüyorum. Ben arkasındaki birisinin olduğunu düşünmüyorum. Destekçileri

açısından da öyle düşünüyorum. Yani devlet yetkilileri olsun, emniyet teşkilatı olsun (arkasında kimse yok) (K11, 18).”

Sonuç olarak katılımcı göre, programların devlet tarafından yani gerçek bir otorite tarafından onaylanmış ve destekleniyor olması, programın gerçeklik düzeyini arttırmakta ve kurgu yönünü zayıflatmaktadır. Dolayısıyla güvenilirliğini ve etki düzeyini arttırmaktadır.

Sunucuya olan güven ve gerçeklik inancının aksine bazı katılımcılar ise, Program içeriğinin ve programlardaki olayların kurgusal olduğunu, gerçekte bu kadar kötü olayın olmadığını, abartıldığından ötürü programlara güvenmediğini belirtmiştir. Örneğin K19, programların kurgusal olduğuna dair inancını şu cümlelerle ifade etmiştir;

“Gelenlere inanmıyorum, yalan söylüyorlar, bu milletin hepsi mi böyle (bu kadar kötü). Ben güvenmiyorum bunlara (K19, 60 yaş).”

K19’un ifadesini destekler nitelikte ifadelerde bulunan K5 ise Müge Anlı ve Esra Erol programlarını karşılaştırarak programın kurgusal olduğuna yönelik değerlendirmeleri konukların davranışları üzerinden değerlendirerek şu ifadelerde bulunmuştur;

“Esra Erol’da bazıları programa girerken böyle bağırıyor ayılıyor, onları doğru bulmuyorum. Yani bir kayıptır, ne bileyim bir çocuğunu arıyorsundur ya da başka bir şey (olabilir, arayabilirsin). Çok bağırıyorlar. Hem bayılıp hem de çok bağırıyorlar. Terlik fırlatmalarını falan doğru bulmuyorum ama bence bu kurgu. Kurgu olduğu için de onlar bence yapmak zorunda gibi geliyor (reyting için), Esra Erol’ da. Müge Anlı’ da yalnız da gayet sakin ve makuller, yani iyiler, hiçbir sıkıntı yok (K5, 28).”

Sonuç olarak katılımcıların program sunucularına güvenme seviyeleri incelendiğinde programlardaki sunucuların gerçek veya kurgusal olduğuna dair farklı görüşler yer almaktadır. Sunucuları ve programları kurgusal ve güvenilir bulmadığını ifaden katılımcılar programları sevdiklerini/izlediklerini ifade etmelerinin yanı sıra gösterilen içeriklerin abartılı olduğunu ifade etmiştir. Sunucuları ve programları güvenilir bulan katılımcılar ise programların topluma sosyal destekte ve yardımlaşmada bulunduğu, dayanışmayı arttırdığı, sunucuların karakteristik ve toplumsal kimliklerinin etkilerinin olduğu ifade etmiştir. Sunucuların

karakteristik özelliklerine sık sık vurgu yapan katılımcılar, onların samimi, içten ve güvenilir tavırlarını beğendikleri ifade etmektedir. Nitekim Postman’a göre de izleyiciler tarafından sunulan önermelerin doğru olarak nitelendirilip içselleştirilmesinde en önemli ölçüt anlatıcının güvenilir olması, izleyicilerde uyandırdığı içtenlik, hassasiyet, gerçeklik veya çekicilik nitelikleriyle sunulan izlenimdir (Postman, 2010: 116).

4.1.4. Adaleti Sağlama / Kurumların Üstünde Yer Alma

Katılımcıların hemen hemen hepsi doğrudan ya da dolaylı bir şekilde bu programların devlet kurumlarından daha çok etkili olduklarını, suçluların cezalandırılması, kayıpların bulunması, adaleti sağlama gibi durumlarda devletin yetersiz kaldığını belirtmiş, bu programlara bu konularda daha fazla güvendiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte devlet kurumlarıyla iş birliği içerisinde olduklarını suçluların programda bulunup devlete teslim edildiği üstü örtülmüş olayların bile bu programlar vesilesiyle çözümlendiğini bu bağlamda devletinde onlara destek verdiklerini ifade etmişlerdir. Örneğin, K15 devlet kurumlarının işleyişleri bağlamında devlete olan güvensizliğini vurgulayarak izledikleri programları adaleti sağlamada devletin üstünde daha etkin rol üstlendiğini şu cümlelerle ifade etmiştir;

“Görüyoruz çevremizde, bir kaç olay oluyor. Polisler ya da savcı hiçbir şekilde peşine düşmüyor ama bunlar programa çıktıkları zaman peşine düşüyorlar. Hapse kadar yolunu gösteriyorlar. O yüzden bunlardan daha üstün görüyorum. Polisin daha etkisiz, Müge Anlı ve Esra Erol daha etkili olduğunu düşünüyorum. Polisler tutup götürdüğü zaman savcı kafasına göre hareket ediyor, vermek istediği cezayı veriyor, çünkü çevremde çok gördüm. O yüzden bana göre bunlar (Müge Anlı ve Esra Erol) daha etkili (K15, 20).

Bir diğer katılımcı K10 ise izledikleri programları, hak ve adalet kurumunun üstünde gördüğünü vurgulayarak programlardaki konuların adaleti sağlama işlevini örneklendirerek K15’in ifadelerini şu cümlelerle desteklemektedir;

“Ne yapıyorlarsa bizim içi yapıyorlar. Bizden yediği içtiği yok adamların bizim için çabalıyorlar. Kayıpları buluyorlar, ölenleri açığa çıkarıyorlar, gidenleri getiriyorlar. Fakir olanlara yardım ediyorlar, daha ne yapsınlar kızım! Allah onları başımızdan eksik etmesin. Kimsenin çıkaramadığını onlar çıkarıyor meydana. Haklıyı, haksızı öldürenleri çıkarıyor, adaleti sağlıyor (K10, 68).”

Katılımcı K10, televizyonda izlediği programlarda yer alan kişilerin “bizim için” çalıştığını vurgulayarak bu figürleri halkın bir parçası olarak konumlandırmakta ve onları resmi otorite ya da uzak bir kurumsal yapıdan ziyade halkın içinden çıkan adalet temsilcileri olarak görmektedir. "Bizden yediği içtiği yok" ifadesiyle çıkar gözetmeyen, samimi ve özverili bir çaba vurgulanmakta; bu da medyada yer alan kişilerin meşruiyetini ve inandırıcılığını artırmaktadır.

Çalışmaya katılan katılımcılar “Müge Anlı ve Esra Erol karşılaştırması ile programlardaki konuların adaleti sağlama işlevini farklı açılardan değerlendirdikleri görülmektedir. Örneğin K6 şu cümlelerle devlet kurumlarıyla programların işbirliği ve güvenilirliğini değerlendirmektedir;

“Müge Anlı devlet ile çalışıyor. Devlet ona izin vermese Müge Anlı bir adım bile atamaz. O devlet ile çalışıyor. Bunu başından beri, yani biz cahil de olsak biliyoruz, devletine çalıştığını biliyoruz. Esra Erol yeni çıktı, şu (son) 5-6 senedir çıktı. O da güzel iş yapıyor. Ama gene Müge Anlı’ ya ulaşamaz. Onun programı daha ağır, daha ağırdan gidiyor, daha etkili. Müge Anlı’ nın programının yolu daha uzun, o daha tecrübeli. Esra Erol’da güzel işler yapıyor onunki de zamanla oturur... Allah onları başımızdan eksik etmesin. Dönüp dolaşıp yine onlara muhtaç oluyoruz. Neden? Çünkü devletin polisi kapı kapı gezip benim kaybımı arayamaz. Müge Anlı’ ya yetkiyi veriyor. Diyor ki (devlet), (suçluları) ara bul, hapsetmek bana (benim işim). Müge Anlı onları hapsetmiyor, mahkeme etmiyor (ceza vermiyor). Götürüp (devlete) teslim ediyor” (K6, 71).”

K6’nın “Allah onları başımızdan eksik etmesin” duası, medya figürlerinin neredeyse kutsal bir konuma yerleştirildiğini, halkın onlara duyduğu minnettarlığın duygusal ve inançsal bir boyuta taşındığını göstermektedir. “Devletin polisi kapı kapı gezip benim kaybımı arayamaz” ve “dönüp dolaşıp yine onlara muhtaç oluyoruz” ifadesi, adaletin tecellisi konusunda medya figürlerine duyulan derin güvenin, geleneksel ve meşru adalet kurumlarının önüne geçtiğini göstermesi açısından oldukça anlamlıdır. Bununla birlikte ticari amaçlı bir kuruluş olan medya figürlerinin ya da programların, devlet desteğini aldıkları, yetkiyi devletten aldığını dolayısıyla devlete yardımcı bir mekanizma olarak konumlandırmaktadır. Böylelikle bu programların meşruiyetini ve gücünü, gerçek bir otoritenin yani devletin, meşruiyetinden ve gücünden aldığı vurgulanmaktadır. Programların meşruiyeti ve işlevselliği hakkındaki bir diğer görüş üstü kapatılan, ortaya çıkmayan olayların bu programlar aracılığıyla orta çıktığını K18’ şu şekilde ifade etmiştir;

“Tacizdir, tecavüzdür, daha önce de varmış. Ama örfdür, gelenektir, adettir, diye bir şekilde üstü kapatılıyordu. Ya da evlendiriliyordu haberimiz olmadan. Oysa altında yatan böyle sebepler varmış. Kadın çıkmış bunları yıllar sonra dile getiriyor. Mecbur evlendim vs. diye. Bunun hoşuma giden tarafı bunların ortaya çıkması. Daha önce de varmış ama dile getirilemiyormuş korkudan. Ama Müge Anlı’da öyle olmuyor. Suçluların cezasını çektiğini düşünüyorum (K18, 30)”

Katılımcının ifadesi, medyanın hem şiddetin görünür kılınmasında hem de faillere yönelik toplumsal cezalandırmanın sağlanmasında önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Kadınların yıllar sonra dile getirdikleri suskunluk hikâyelerinin medyada yer bulması, aynı zamanda bir yüzleşme ve toplumsal farkındalık aracı işlevi görmektedir; adaletin medya aracılığıyla sağlandığı inancını pekiştirmektedir. Bu bağlamda, resmî kurumların eksik kaldığı adalet sağlama işlevinin, medya temsilleriyle tamamlandığına dair toplumsal bir algının varlığı gözlemlenmektedir.

Sonuç olarak katılımcıların izledikleri programları kayıpları bulmak, faili meçhul ölümleri aydınlatmak, kayıpları geri getirmek, fakirlere yardım etmek gibi işlevler, doğrudan devlet kurumlarının (emniyet, adliye, sosyal hizmetler) sorumluluğunda olan konular olsa da, katılımcı bu işlevleri ticari kuruluş olan medya kuruluşları ve programları üzerinden gerçekleştirmeye yönelik bir algıda olduğu görülmektedir. Bu durum ise katılımcıların kamu kurumlarına yönelik güvensizliğin ve işlevsizlik algısının bir göstergesi olarak yorumlanabilir niteliktedir. “Kimsenin çıkaramadığını onlar çıkarıyor meydana” ifadesi ise medyanın “gerçeği ortaya çıkaran”, “gizli kalanı görünür kılan” ve “adaleti tesis eden” bir güce sahip olduğu inancını açıkça yansıtmaktadır.

4.1.5. Sosyal Destek ve Yardımlaşmayı Arttırma

Katılımcılardan 50 yaş ve üzeri yaş aralığında olan bireylerin yarısı bu programların insanlara çok fazla çeşitli biçimlerde sosyal yardımda bulunduğunu doğrudan ifade etmiştir. Diğer yarısı ise dolaylı olarak insanlara yardım ettiklerini ve faydalı olduklarını ifade etmişlerdir. 18-30 yaş aralığındaki katılımcıların ise 3’ü tekerlekli sandalye yardımı, yoksullara maddi destek sağlamak gibi doğrudan sosyal yardımlarda bulunulduğunu belirtmiştir. 7’si ise bu konuyla ilgili bir görüşte bulunmamışlardır. Dolayısıyla, programları diğerlerinden daha çok önemsemeleri ve sevmelerinde, suçluların bulunması ve cezalandırılması gibi unsurların dışında programların aynı zamanda topluma çok fazla maddi manevi destek sağladıklarını düşünmeleri etkilidir. Katılımcıların pek çoğu program içerisindeki tekerlekli

sandalye bağı, sevgi izi, aş evi gibi sosyal yardımlarla programın faydalarını ifade etmektedir. Örneğin; K12 “İhtiyaç sahiplerine çok yardımcı oluyor, işte bir ara şey vardı tekerlekli sandalye yardımında bulunuyordu. Bu çok güzel bir davranıştır bence. İşte aş evleri vardı galiba. Bunlar çok güzel davranışlar, fayda sağlıyor (K12, 18).” izlenilen programların yürüttüğü çok yönlü sosyal projelerden duyduğu memnuniyeti dile getirmektedir.

K12’nin ifadelerini destekler nitelikte olan bir diğer katılımcı K1 ise programın sosyal yardımlaşma ve toplumsal güçlendirme projeleri bağlamında toplumsal fayda sağladığını şu cümlelerle ifade etmektedir;

“Bilmiyorum, benim gözlemlediğim kadarıyla, mesela çok yardımsever. Tek o programı yapmıyor o başka şeyler de yapıyor. Bayağı bir şeyi var. Mesela şimdi yeni bir proje daha yürürlüğe koydu, bu muhacirler için, çocuklar için bir şey açacak çalgı vs. onlar zaten doğuştan yetenekli davul zurna falan çalışıyorlar. Onlara bu sefer destek sağlıyor. (Bununla birlikte) aş evleri, ondan sonra daha nice şeyler. Mesela bu sevgi izi, bilmem ne. Önceden millet kayboluyordu, bulamıyordun, şimdi bu sevgi izi ile bulabiliyorsun. Birçok şeyi (projesi) var, seviyorum ya bilmiyorum. Bana güven veriyor yani. Tanışmak isterim, görüşmek isterim, ilgimi çekiyor yani seviyorum (K1, 53).”

K1’in “Muhacir çocukların doğuştan yetenekli olduğunu” ve “onlara destek sağlandığını” belirten anlatısı, dışlanan, yoksullaştırılmış ya da ötekileştirilmiş grupların görünür hâle gelmesi ve bu gruplara yönelik toplumsal duyarlılığın artması açısından medya temsillerinin etkisini gözler önüne sermektedir. Katılımcılar, sadece yapılan yardımları değil, bu yardımların biçimini ve kapsayıcılığını da takdir etmekte; medya figürünü bir anlamda toplumun vicdanı olarak konumlandırmaktadır.

Ayrıca K1’in “Sevgi izi” gibi somut projeler üzerinden yardımın görünür kılınması ve etkisinin doğrudan yaşanması, bireyde güven duygusunu pekiştirmektedir. Katılımcının “seviyorum ya bilmiyorum... bana güven veriyor” ve “tanışmak isterim” ifadeleri, bu tür medya temsillerinin yalnızca izlenmediğini, aynı zamanda duygusal bir bağ kurularak benimsendiğini ve aidiyet hissi yarattığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda medya, yalnızca bilgi aktaran bir araç değil, aynı zamanda sosyal destek sunan, ihtiyaç sahiplerini gözetken ve bireyde güven duygusu oluşturan bir toplumsal aktör konumuna gelmektedir.

Bu bağlamda izlenilen programların yalnızca adaletin sağlanmasından değil,

medya figürünün yürüttüğü çok yönlü sosyal projelerden duyduğu memnuniyeti dile getirmektedir. Bahsedilen projeler –muahacir çocuklara müzik eğitimi, aş evleri, sevgi izi gibi uygulamalar– doğrudan devletin veya yerel yönetimlerin görev alanına giren sosyal hizmetlerdir. Ancak burada bu hizmetler bir medya figürü eliyle sağlandığı için daha sahici, daha erişilebilir ve daha etkili algılanmaktadır.

Sonuç olarak katılımcıların genel olarak ifade ettiği üzere, medyanın ihtiyaç sahiplerine yardımcı olmasını, kamu vicdanı olarak konumlandırmasının yanı sıra bu yardımları yapabilecek güce ve imkâna sahip olduğunu bu yönüyle iyi niyetli bir otorite olarak nitelendirildiğini göstermektedir. Bu bağlamda Sevgi izi” gibi somut projeler üzerinden yardımın görünür kılınması ve etkisinin doğrudan yaşanması, izleyicilerde güven duygusunu pekiştirdiği görülmektedir. Katılımcıların “seviyorum”, “bana güven veriyor” veya “tanışmak isterim” gibi ifadeleri, bu tür medya temsillerinin yalnızca izlenmediğini, aynı zamanda duygusal bir bağ kurularak benimsendiğini ve aidiyet hissi yarattığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda katılımcılar açısından medya, yalnızca bilgi aktaran bir araç değil, aynı zamanda sosyal destek sunan, ihtiyaç sahiplerini gözetten ve bireyde güven duygusu oluşturan bir toplumsal aktör konumuna gelmektedir.

4.1.6. Karizmatik Liderlik/ Rol Model Alma

Katılımcıların programlardan etkilenme ve izleme düzeylerini etkilemede sunucuların eylem ve davranışları etkin rol oynamaktadır. Sunucuların liderlik özellikleri, karakteristik yapılarındaki çekicilik ya da karizmatik tavır, izleyicileri etkilemekte, onları kendilerine yakın görmek, güçlü bulunmalarından dolayı sorun çözme becerilerin güvenmekte ve rol model alma eğilimi göstermektedirler. Bu çerçevede Weber, karizma kavramını, birini diğer sırandan insanlardan ayıran üstün özellikleri vurgulanırken karizmatik otorite kavramıyla bir kişi ya da grubun olağanüstü özellikleri ve kutsallığından kaynaklanan insanları etkisi altına alan büyüleyici özelliklere sahip olmaya dair inancın varlığına bağlıdır (Özdemir, 2014, s. 75-76). Bununla birlikte sunucuların tavırlarından rahatsızlık duyma eğilimi de söz konusudur. Nitekim çalışmaya katılan katılımcılardan özellikle 18-30 yaş aralığındaki bireylerden 4 kişi genel olarak sunucuları beğendiklerini belirtmiştir. 18-30 yaş aralığındaki diğer katılımcılardan 4 kişi, sunucuların, özellikle Müge Anlı’nın, sert ve baskılayıcı tavırlarından rahatsız olduklarını belirtmiştir; 2’ si de aksine özellikle Esra Erol’un, “yumuşak ve sakin” yapısından dolayı, edilgen biri olduğunu ve bu nedenle bu tarz programları sunmaya uygun olmadığını belirtmiştir. Bu çerçevede her iki sunucuya karşı hissedilen yakınlık değişkenlik göstermektedir.

50 yaş ve üzerindeki katılımcılarda ayrıştırıcı bir oran gözlenmeksizin genel olarak sunucuları beğendiklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcılar genel olarak programların sunucularını dobralık, tarafsızlık, cesaretlilik gibi niteliklerden dolayı desteklenmekte ve beğenmektedir. Bununla birlikte “programlarda gerçekçi tavırları” gibi ifadelerle sunucuları samimi ve dürüst bulurken sunuculara karşı güvenlerini ifade etmektedirler. Örneğin K8, sunucunun tavırlarıyla, programdaki konuların gerçekliliğini şu cümlelerle ifade etmektedir;

“Valla davranışları çok güzel, çok hoş, Esra Erol olsun Müge Anlı da olsun. Yani sen neysen onu senin yüzüne söylüyor, ona bayılıyorum. Dobra, eğer, ise eğri doğruysa doğru, yani babaları da olsa anası da olsa hiçbir zaman yanlış konuşmuyorlar. Tepkilerinin yersiz olduğu hiç düşünmedim. Çünkü yersiz hiçbir şey yapmıyorlar. (K8, 50).”

K8’in ifadelerini destekleyen bir diğer katılımcı K11 ise Müge Anlı ve Esra Erol programlarını karşılaştırarak programlardan etkilenme ve izleme düzeylerini, sunucunun davranışlarının belirlediğini vurgulayarak sunucuların eylem ve davranışlarının rol model alma eğilimi gösterildiğini şu cümlelerle ifade etmektedir;

“Müge Anlı bana göre çok dobra bir insan olmuş. Hani sürekli program sunmaktan ve artık insanlarla uğraşmaktan insanları tanıyor. Çünkü yıllardır o kadar hani cinayet çözmüş ki o kadın insanları tanıdığı için bana çok dobra geliyor. Hani özenebileceğim insanlardan. Kimseye güveni yok, herkese sorguluyor. Direkt açıkça soruyor her şeyi. Diğerleri mesela o biraz daha pasif kalıyor, (Müge Anlı’ nın) yanındaki kişiler. Esra Erol’da öyle benim için. Müge Anlı’ ya göre çok pasif. Çünkü Esra Erol daha önce evlenme programı yapıyordu. Ben, onun (Esra Erol’un) biraz göz önünde bulunmak istediğinden dolayı öyle yaptığını düşünüyorum. Sırf program izlensin, kafası (düşüncesinde) olduğundan dolayı. Bana göre, Müge Anlı, o programı en iyi sunabileceklerinden birisi ve ikonum yani (gülüyor) (K11, 18).”

K11’in ifadelerine göre Müge Anlı’nın “dobra” oluşunu, düşüncelerini açık ve korkmadan ifade edebiliyor oluşundan, kadınların daha zayıf ve savunmasız olarak nitelendirildiği bir toplumda, bir kadın olarak bu güce Müge Anlı’ nın sahip olduğundan etkilendiğini ve bu yönüyle ona özendiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, insanlara güvenmeme ve herkesi sorguya çekme cüretinde bulunması oradaki gücünü göstermekte ve bu yönüyle katılımcı tarafından bir lider, bir karizmatik otorite olarak konumlanmasını sağlamaktadır. Otorite, güven duygusu ya

da korku aşılayarak disiplini sağlayabilen, yaptığı işe hakim olup üstün yargılama yetkilerine sahip olan, diğerlerinden çeşitli noktalarda güçlü olup bu yeteneği başkalarını bilgilendirmek için kullanan uzmanlar olarak nitelendirilmektedir (Sennett, 2011, s. 27- 29) Nitekim Esra Erol'un daha "pasif" yani daha sakin ve sert olmayan bir tavır sergilemesinin takdir edilmeyen, toplumda bir "kanaat önderi" otorite olamayacak bir kişilik özelliği olduğunu dolayısıyla bu gibi "ciddi ve sert" yapıdaki bir programı sunabilecek vasıfta olmadığı ifade edilmiştir. Sertlik, cüretkârlık, açıklık, güç ve liderlik gibi toplumsal olarak erkeklik ile özdeştilen kavramların (Karakaya & Özkan, 2024, 132), bir kadına atfedilmesi, modern toplumsallaşmada erkeksileşme ile (Yaraman, 2010, s.701), kadının ancak "erkekleşince" saygı duyulabileceğini ve bir otorite olarak nitelendirilebileceği gözlemlenmektedir. Örneğin K20 de, toplumsal olarak erkeklik ile özdeştilen davranışların, sunucuya atfederek, kadının ancak "erkekleşince" saygı duyulabileceğini ve bir otorite olarak nitelendirilebileceğini bununla birlikte gerekmediği sürece yumuşaklığı ve sakinliği daha çok sevdiğini şu cümlelerle ifade etmektedir;

"Esra Erol biraz daha yumuşak onu seviyorum. Müge anlı bir sınır koyuyor, ben ekran karşısında bile alabiliyorum o sınırı. Orada bulunan avukat ve uzmana karşı otoriter biri... Onların üzerinde otorite kurması çok güzel bir duygu uyandırmıyor aslında. Çünkü onlar yaşça büyük kendisinden. Ama şöyle de düşünüyorum; kendisi (Müge Anlı) o programı yönetiyor, konunun dağılmasını engelliyor, süre aşımını engelliyor. Böyle yapması gerektiğini de bazen düşünüyorum (K20: 30)."

Katılımcı Esra Erol'u daha sakin ve samimi bulduğundan kendisine daha yakın bulmakta ve bağ kurmaktadır. Müge Anlı' ya dair "sınır koyuyor", ifadesi sunucunun hiyerarşik olarak kendini diğer herkesten üstün tuttuğunu, insanları aşağıladığını, oradakileri baskıladığını; özellikle "kendisinden yaşça büyük" kimselere karşı otoriter olmasının, toplumun yaşça büyük kişilere karşı saygı gösterilmesi gerektiğine yönelik değer yargılarına ters düştüğünü ve bundan hoşlanmadığını belirtmektedir. Öte yandan bir yönetici olarak yumuşak ve sakin bir davranış halinin yönetim sürecinin aksaklığa uğramasına neden olabileceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla sunucunun sert ve sınır koyucu olmasının programın ve sürecin aksamaması için bu gerekli olabileceği fikriyle, değer yargılarına ters düşen bir durumu makul bir zeminde değerlendirmekte ve davranışı, mantıklı ve kabul edilebilir bir biçimde meşrulaştırmaktadır.

Sonuç olarak programlardan etkilenme ve izleme düzeylerini etkilemede sunucuların eylem ve davranışları etkin rol oynamaktadır. Sunucunun her zaman doğru konuşması, herkesi sorguya çekme cüretinde bulunması programdaki gücünü göstermekte ve bu yönüyle katılımcı tarafından bir lider, bir karizmatik otorite olarak konumlanmasını sağlamaktadır. Ayrıca sunucunun cesaret, dürüstlük, dobralık gibi davranışlarından dolayı katılımcılar tarafından saygın, otoriter görülmesi kadınlar tarafından rol model alma eğilimini arttırmaktadır.

4.2. Suç Mağduriyet Korkusu ve Televizyonun Yetiştirme Etkisi

Suç mağduriyet korkusu düzeyi, insanların kendilerini hangi düzeyde güvende hissettiğini gösteren temel unsurlardan biri olarak bir toplumda bireylerin kendilerini bir suçun mağduru olma konusunda yoğun kaygı duymaları o ülkedeki güvenlik politikalarının göstergesi olarak kabul edilmektedir. (Dolu, Uludağ & Ulutaş, 2010). Bu bağlamda geniş kitlelere ulaşabilme imkânı nedeniyle kitle iletişim araçları özellikle de televizyon aracılığıyla topluma iletilen mesajlarda yoğun olarak suç ve şiddete dair içeriklerin yer alması bireylerde mağduriyet korkusunu arttırmaktadır. Bu çerçevede Gerbner (2014), televizyon izleme düzeyi ile bireylerde acımasız ve tehlikeli bir dünyada yaşama algısında bulunmalarının birbiriyle doğru orantı olduğunu ifade etmekte, otoritelerin belli bir toplumsal algı oluşturmak için televizyon aracılığıyla kitleleri korkuyla yetiştirdiklerini ifade edilmektedir. Böylelikle bir suçun mağduru olma korkusu yaşayan kişinin, güvenliğinin tehlikede olduğunu düşünmesine ve kaygılı hissetmesine neden olduğu belirtmektedir. (Ömeroğlu, 2012). Dolayısıyla televizyonda yayınlanan suç programları, sundukları suç ve şiddet içeren yayınlarla izleyenlerin doğrudan yaşamaksızın herhangi bir suçun mağduru olmaya potansiyel olduklarını, tehlikeli bir dünya da yaşadığından kimseye güvenilmemesi gerektiğini dayatmaktadır. Bu konuda televizyon toplumun kültürel oluşumunu ve toplumsal gelişimini ataerkil düzenin devam etmesi için bireyleri yetiştirmektedir (Şahin, 2011, s. 71).

Bu çerçevede de bu araştırmada yer alan bireylerin, yaş grubu fark etmeksizin, hepsi programlara maruziyetle beraber bir suçun mağduru olma korkusu yaşadıklarını belirtmiştir. Bununla birlikte programların tehlikeli bir dünyada yaşandığı için çevrelerindeki kimseye güvenmemeleri gerektiği konusunda sık sık deyimlerde bulunduğunu ve sunulan içeriklerle izleyicileri yetiştirdiği gözlemlenmiştir. Örneğin, katılımcı K12 ve K15, programların suç korkusunu tetiklediğini, dolayısıyla toplumsal hayatta kaygı ve korku ile baş etme sorunları yarattığını şu cümlelerle ifade etmektedirler;

“Programda izlediğim türden bir olayın başıma gelmesinden çok korkuyorum, Tecavüz, taciz, cinayet, pedofili bunlar beni korkutuyor. Yani yarın bir gün benim başıma gelme ihtimali de çok yüksek. Bunların yaşadığımız ülkeye yaşadığım şehir itibariyle bunların benimde başıma gelme ihtimali çok yüksek. Yani yaşadığım şehir ve yaşadığım semt itibariyle tehlikede olduğumu düşünüyorum. Yani bir adım atarken 10 kere düşünüyorum. Yani bir yere giderken arkamı kontrol ede gidiyorum. Ben niye bunlara mecbur kaldığımı bazen düşünüyorum. Niye temkinli hareket etmek zorundayım, diye düşünüyorum. Gece dışarı çıkamıyorum. Niye çıkamıyorum? Yani benim yaşlıtlarım başka şehirde yaşayan yaşlıtlarım o kadar rahatken ben niye bu şehirde buna mecbur kalıyorum diye düşünüyorum... . Yani programa katılanlardan yaşadığımız şehirden de çok fazla katılan oldu. Yani niye bunlara mecbur kalıyoruz diye düşünüyorum ben. Yani bu yüzden yaşadığım şehirde çok güvenilir bulmuyorum (K12,18 yaş).”

K18, programları izledikten sonra orada yer alan olayların ya da suçların onunda başına gelebileceğini düşünmeye başladığını, bundan korku duyduğunu ve kendini bu konuda savunmasız hissettiğini belirtmiştir. Bununla birlikte yaşadığı ülkeyi, şehri ve semti tehlikeli bulmakta ve bu kaygıyla, gece dışarı çıkmama, hayatı kısıtlama gibi çeşitli mağduriyetten korunma stratejileri geliştirmeye çalıştığını belirtmiştir. Nitekim programda yaşadığı şehre ilişkin olayların çıkması, yaşadığı şehirden kimselerinde programda yer alması; bireylerde olayların kurgu olmadığını, tehlikenin uzakta değil yanı başlarında da yer aldığı algısı yaratmakta ve katılımcı yaşadığı şehri güvenli bulmamaktadır.

“Dolmuşa binerken bile korkuyoruz aklımıza hep Özgecan (Aslan) geliyor. Programlardan sonra tek başıma bir yerlere gitmemeye başladım. Yanımda sürekli küçük bir çocuk da olsa götürüyorum”(K15, 20)

K15 ise, gündelik hayatında dış dünyaya karşı kaygı ve endişe duymaktadır ve dolayısıyla eylemlerini gerçekleştirirken tedbirli davranmakta örneğin tek başına bir yere gidemez hale geldiğini ifade etmektedir. “Aklımıza hep Özgecan (Aslan) geliyor.” İfadesi, medya aracılığı ile toplumda yankı uyandıran, 2015’te tecavüz girişimine direndiği için minibüste, minibüs şoförü tarafından öldürülen üniversite öğrencisi Özgecan Aslan olayının, unutulmadığını, bireylerin geçmişte yaşanan olayların travmasını taşıdığını ve aynı olayların kendisinin de başına gelme ihtimalinden korktuklarını, yaşadığı toplumda kendini güvende hissetmediklerini göstermektedir.

Sonuç olarak izlenen programların genel olarak katılımcıların yaşamlarını olumsuz olarak etkilediği gözlemlenmektedir. Programları izleyen katılımcılar, toplumsal hayata dâhil olma süreçlerinde korku ve kaygı düzeylerinin daha fazla arttığını ifade etmektedir. Toplumsal hayatta var olma koşullarının cinsiyet eşitsizlikleriyle belirlediği kadınların, izledikleri programlar sonucunda sosyal hayata dâhil olma davranışlarının korkuyla daha belirgin bir şekilde sınırlamalarına ve insan etkileşimlerinde güven problemi yaşamalarına neden olabilmektedir.

Bu bağlamda Suç Mağduriyet Korkusu ve Televizyonun Yetiştirme Etkisi, olan başlık bulgulardan elde edilen kodlara göre; Acımasız ve Tehlikeli Bir Dünyada Yaşama Algısı, Çocuklar İçin Korku, Televizyonun Yetiştirme Etkisi, olmak üzere 3 alt başlıkta sınıflandırılmıştır.

4.2.1. Acımasız Ve Tehlikeli Bir Dünyada Yaşama Algısı

Bu çalışmadan elde edilen bulgular neticesinde bireyler programları izledikten sonra kendilerini çok güvensiz hissetmekte, programda insanlara güvenilmemesi gerektiği konusu vurgulanmakta, sunulan olaylarla da kendilerini daha çok tehlikeli bir dünyada yaşadıklarını hissettiklerini ve korkularının daha çok arttığını belirtmişlerdir. Örneğin, araştırmacının tek başına sahada bulunmasına istinaden katılımcılardan biri araştırmacıya “sen sana mukayyet ol, etraf kötü (K9, 70)” ifadesini kullanmıştır. Nitekim diğer katılımcılar da programda gösterilen olayların gerçekte de var olduğunu sadece artık daha çok ortaya çıktığını ve kimseye güvenilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Burada katılımcıların acımasız ve tehlikeli bir dünyada yaşama algılarında ve suç mağduriyet korkusu düzeylerinde 18-30 yaş ile 50 ve üzeri yaş gruptaki katılımcılarda ayrıştırıcı bir fark gözlemlenmemiştir. Bununla birlikte katılımcılardan evli ve çocuk sahibi olanlar, yani katılımcıların çoğunluğu kendilerinden çok çocukları için endişe duymakta olduklarını ifade etmişlerdir. Örneğin K19, programda gördüklerinden rüyalarına girebilecek kadar rahatsız olduğunu şu cümlelerle ifade etmektedir;

“Korkuyorum, (programları) izlediğim zaman rüyalarım giriyor. Sıkıntı alıyorum. Diyorum ki, seyretmeyeyim, bu kez de bir şeyden haberin olmuyor, herkese güveniyorsun. İnsan kardeşine, babasına, dayısına güvenemeyeceğini anlıyor (K19, 60).

Katılımcı programı izlediğinde, programda gördüklerinden rüyalarına

girebilecek kadar rahatsız olduğunu ve bu nedenle izlemeyi bırakmak istediğini ifade etmiştir. Ancak, aslında olumsuz durum ve olaylardan haberdar olamayacağını, herkese güvenmeye devam edeceği için kaygılanmaktadır. Katılımcı programları “bu kez de bir şeyden haberin olmuyor” ifadesiyle dünyada olup biten “kötü” şeylerden haberdar olunabilecek tek güvenilir kaynak olarak nitelendirmekte ve orada edindiği kimseye “güvenemeyeceği” bilgisini içselleştirmektedir. Katılımcının bu ifadeleri Gerbner’ in televizyon programlarının izleyicileri, acımasız ve tehlikeli bir dünyada yaşandığına dair yetiştirdiğini ve dolayısıyla bir suçun mağduru olma korkusunu attırdığına yönelik yaklaşımını doğrular niteliktedir.

Bir diğer katılımcı K11’in ifadesi ise K19’un ifadelerini destekleyecek niteliktedir. K11 programları izlemenin sonucunda suçun mağduru olma korkusunu attırdığına şu cümlelerle ifade etmektedir;

“En basitinden taksiye binerken 18 yaşında bir genç kız olarak söylüyorum, babamı arıyorum ve telefon yanımda oluyor. Yanımda şu an biber gazı taşıyorum. Çünkü ders çalıştığım için eve geç dönebiliyorum. O sırada başıma bir şey gelebilir. Bu korkuyla bir biber gazı taşıyorum yanımda. Arkamda birisini hissettiğimde sürekli arkamı kontrol etme çabasında oluyorum ya da birisini hemen arıyorum... Hani hiç beklemediğim bir tip birisi tarafından öldürülmek bana çok korkunç geliyor. Korkuyorum kesinlikle çok korkuyorum. Kime güveneceğimi bilmiyorum, endişe duyuyorum (K11, 18).”

Programda izlenen içerikler doğrultusunda bireylerde suç mağduru olma korkusu düzeyi artmaktadır. K11, 18 yaşında genç bir kız olarak gündelik hayatında kendini güvende hissetmediğini, bir taksiye bile binerken korku ve kaygı içinde bindiğini, aileyi aramak, biber gazı taşımak gibi tedbirler almak zorunda olduğunu ifade etmektedir. Katılımcı “hiç beklemediğim bir tip birisi” tarafından yani tehlikeli ya da suçlu olup olmadığını tespit edemediği biri tarafından öldürülebileceğini, bu durumda tanımadığı herkesin potansiyel tehlike oluşturduğu gibi “kime güveneceğimi bilmiyorum” ifadesi ile tanıdığı kimselerinde ona zarar verme potansiyellerinin olduğunu belirtmiştir. İnsan yaşamı için önemli olan güven duygusunun bu denli yoksunluğu, katılımcının korku ve endişe içinde yaşamasına dolayısıyla, toplumsal aidiyet duygusunu zedelemesine ve kolektif bilincin zayıflamasına neden olabilmektedir. Tehlikenin uzakta değil yanı başında olabileceği, programda yayınlanan olayların kurgu değil gerçek olduğunu, kimseye güvenilmemesi gerektiği fikrine yönelik bir diğer örnek olan K2’nin ifadeleri şu şekildedir;

“Allah korusun tabi bizi ama ben kolay kolay kimseye güvenemem... gerçek hayatta da bu tür olaylar başımıza geliyor. Bizim oğlanın (iki genç kızı öldüren oğlundan bahsediyor) olayı hiç aklımıza gelir miydi? Gelmezdi. Ama oldu işte! O da haberlere çıktı. Bak bizim ciğerimiz (kendimizin, yabancı biri değil). Bizim başımıza geldi işte yani gerçekte de var böyle şeyler (K2, 66)”

Nitekim katılımcıların hepsi programlarda gösterilen suç ve şiddet olaylarının gerçekte var olduğunu, reyting için biraz davranışlarda abartıya kaçılrsa da programların, toplumda zaten var olan gerçek hikâyeleri, açığa çıkmamış olayları gündeme getirdiğini ifade etmişlerdir. Gerçek hayatta bunlardan çok daha fazla şey olduğunu, ama bunların büyük bir kısmını bilmediğimizi, bu programlar sayesinde öğrenebildiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılara göre programlar, en yakınındakilerin bile tehlikeli olabileceğini vurgulamakta ve dikkat etmeleri gerektiğini onlara anlatmakta, onları bu gibi konularda yetiştirmektedirler.

4.2.2. Çocuklar İçin Korku

Katılımcılardan evli olup çocuk sahibi olanlar yaşları fark etmeksizin kendilerinden çok çocuklar için kaygılandıkları ve özellikle istismardan korku duyduklarını ifade etmektedirler. İstismar; fiziksel, cinsel, duygusal olarak sınıflandırılabilir. Fiziksel istismar, çocuğun kaza olmayan sebeplerle yaralanması olarak nitelendirilirken duygusal istismar, çocuğun ebeveynleri veya çevresindeki diğer yetişkinlerin çocuktaki yeteneklere yönelik istek ve beklenti içinde olmaları ve ona saldırgan tutumlarda bulunmaları olarak ifade edilmektedir. Cinsel istismar ise, çocukların kendilerinden yaşça büyük kimselerce cinsel doyum için zor kullanarak ya da ikna edilerek kullanılmasıyla birlikte başkasının bu amaçlar doğrultusunda çocuğu kullanmasına müsaade edilmesi olarak ifade edilmektedir (Koçak & Büyükgönenç, 2011, s.91). Özellikle fiziksel, toplumsal ve diğer birçok değişken konusunda kendilerini korumada daha yetersiz ve dirençsiz hissedebireylerin suç mağduriyet korkusunun daha yüksek düzeyde hissettiği ifade edilmektedir (Hale, 1996). Bu programlarda sıklıkla gündeme gelen çocuk taciz ve cinayetleri gibi çocuk istismarlarına yönelik olayların bu konuda ki korkularını daha da arttırdıklarını belirtmektedirler. Bu bağlamda bu çalışmada yer alan katılımcılardan 50 ve yaş üzeri yaş aralığından olan katılımcıların %100’ü kendilerinden çok çocuk ve torunları için korku hissetmektedirler. Örneğin K9, şu cümlelerle programdaki taciz ve cinayet gibi olayların kendi hayatlarındaki korkularını daha da arttırdıklarını şu cümlelerle ifade etmektedir;

“İnsanlara hiç güvenemiyorum. Her gün torunlara söylüyorum. Ana kurban, kimseye güvenilecek zaman kalmadı, diye. Ben (Gazi) Antep’ liyim kızım (araştırmacıya hitap ediyor). Söylüyorum kız torunlara, Forum’a, Sanko’ ya (alışveriş merkezlerine) giderken dikkat olun. Oğlanlara da söylüyorum, (insanlara) güvenilecek zaman değil diye. Çocuklar için korkuyorum, ben benim için korkmuyorum. Allah esirgesin; götürürler (kaçırırlar), kandırırlar, parasını alırlar (dolandırırılar), her şey var...” (K9, 70)

Televizyon programları aracılığıyla maruz kalınan içerikler, bireylerin günlük yaşam pratiklerinde davranış değişikliği göstermelerine neden olabilmekte ve geçmişe yönelik deneyimlerini yeni edindikleri bilgilerle yeniden yorumlayarak travmatik bir durum tespiti yapabilmektedirler. Örneğin, geçmişte mahalle bakkalı tarafından gösterilen bir davranış, bir çocuk olarak sevilme, biçiminde nitelendirilirken, programlarda maruz kalınan içerikler sonucunda travmatik bir taciz olarak nitelendirilebilmektedir. Bu durum bireyin gündelik hayatına daha fazla zarar verebilmekte, daha fazla korku ve endişe duymasına neden olabilmektedir. Örneğin katılımcı K18, izlediği programlar sonucunda geçmişinde maruz kaldığı davranışı “şefkat” olarak anlamlandırdığını ancak program içerikleri sonucunda aynı olayı “taciz” olarak yeniden yorumladığını, böylelikle programların, bu konulara yönelik bir farkındalık oluşturduğunu şu cümlelerle ifade etmektedir;

“Müge Anlı’ yı izledikten sonra, mesela ben çocukken bir dükkâna gittiğimde, bir adam bana sevgi sözcükleri kullanırdı, eğilip öpmesi... ben zannederdim ki beni seviyor, ama öyle değilmiş. Ama şimdi anlıyorum ki çok yanlış bir şey ve çocuğumu, otobüslerde olsun, dışarıda olsun kimsenin kucağına vermemeye çalışıyorum. Geçen otobüste yer yoktu. Tek bir kişilik yer vardı. Adam öyle kızımı kucağına alamaya çalıştı. Beynimde şimşekler çaktı, asla izin vermedim ve geçmişim aklıma geldi. O yünden bu yönüyle hoşuma gidiyor. Müge Anlı’yı izledikten sonra böyle oldum. Bir Himmet Aktürk olayı vardı. Kıza şeker veriyor, işte çağırıyormuş yanına, sarılıp öpüyormuş. Sonradan bu kıza tecavüz edip öldürdü. Bu olay beni çok etkiledi ve dedim ki şansım varmış ki ben de öyle bir durum olmadı. Küçüktük bilmiyorduk ama onlar bizim bu masum duygularımızdan beslenmeye çalışmışlar (K18, 30).”

Çalışmaya katılan katılımcıların hemen hemen hepsi, ifadesinde her yerinin artık tehlikeli olduğunu, özellikle çocukların korunması konusunda dikkatli olunması gerektiğini ifade etmiştir. İlerleyen yaş ve çocuk sahibi olma durumu ile beraber

kendileri için değil daha çok küçük çocukları, torunları, tehlikede olduğu için korktuklarını belirtmiştir. Kimsenin güvenilmez olduğunu, dışarıda nasıl kendilerini korumaları gerektiğini, çocuklara anlatılması gerektiğini vurgulamaktadır. Örneğin K19 ve K11 programı izlemeleri sonucunda suçun mağduru olma korkusunu taşıdıklarını şu cümlelerle ifade etmektedir;

Sadece (Gazi) Antep değil, her yerde öyle artık. Komşularımın hepsine değil de bazısına güveniyorum. Çocukları okula gönderdiği zaman kızıma söylüyorum, anlat çocuklara her şeyi, böyle şeyler oluyor diye. Korkuyorum biraz, torunum olduktan sonra daha da çok korkuyorum. Ben diyorum zaten, benim kızım, çocuklarım büyüdü, bu kez de onların (torunların) sıkıntısı gelmeye başladı. Kendimizinkini büyüttük bu kez de torunlar için korkuyoruz (K19, 60).

“Programda izlediğim türde bir olayın başıma gelmesinden çok korkuyorum, Tecavüz, taciz, cinayet, pedofili bunlar beni korkutuyor. Yani yarın bir gün benim başıma gelme ihtimali de çok yüksek. Aşırı yaşlı bir adamın, 18 yaşında bir kıza tecavüz etmesi mesela beni çok korkutuyor (K11,18).”

Bu bağlamda, bu araştırmada 50 yaş ve üzeri yaşta olan katılımcıların hepsinin çocuklarının ve torunlarının olması, kendilerinden çok, çocuklar için korku ve endişe duydukları ifade edilmiştir. 18-30 yaş aralığındaki katılımcıların yarısı evlidir ve onlarda çocukları için kendilerinden daha çok endişe etmektedirler. 18-30 yaş aralığındaki katılımcıların diğer yarısı ise evli olmayıp kendilerinin de birileri için “çocuk” veya “potansiyel mağdur” sayılabileceğinden kendileri için korku ve kaygı hissettiklerini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak televizyon programları aracılığıyla maruz kalınan içeriklerin, katılımcıların pek çok konuda suç mağduru olma korkusunu arttırmasına ve katılımcıların günlük yaşam pratiklerinde davranış değişikliği göstermelerine neden olabilmektedir. Ayrıca katılımcıların, program içerikleri nedeniyle, suçlara özellikle tacize maruz kalma korkusunun yanı sıra geçmiş deneyimlerini yeniden yorumlayarak olaylara yönelik farkındalık geliştirdiği gözlemlenmiştir.

4.2.3. Televizyonun Yetiştirme Etkisi

Programları izleyen katılımcılar programları izlemenin onlara çok şey öğrettiğini, daha önce fark etmedikleri durum ve olayları programlarda verilen mesajlar sayesinde daha farklı bir bakış açısıyla değerlendirdiklerini ifade

etmişlerdir. Gerbner, (2014, s. 56), medyanın, insanların büyük bir kısmını korkak ve güvensiz hale getirip onlara “ biz size yardım edip sizi koruyabiliriz” diyerek, toplumsal baskının ve kontrolün artırılmasına hizmet eden bir araç olduğunu belirtmektedir. Televizyonun bu konuda algı oluşturmada etkin olabileceği söylenebilmektedir (Öztürk, 2015, s.256).

Bu çalışmaya katılan yaş, medeni durum, sosyo- ekonomik düzey gibi değişkenler fark etmeksizin katılımcıların hepsi programları izledikten dünyayı algılama biçimlerinin değiştiğini, daha fazla tehlike ve korku duyduklarını ama bu programların varlığından mutlu olduklarını belirtmiştir. Katılımcıların hemen hemen hepsi böyle bir şey yaşarlarsa programa katılıp problemini çözmeyi deneyeceğini ifade etmiştir. Birkaç tanesi ise rezil olma korkusundan ve sunucuların tavrından rahatsızlık duydukları için çekimser olacaklarını ancak çaresiz kalınca programa katılmayı deneyebileceklerini ifade etmektedir.

Katılımcılar programları izlemenin onlara çok şey öğrettiğini, daha önce fark etmedikleri durum ve olayları programlarda verilen mesajlar sayesinde daha farklı bir bakış açısıyla değerlendirdiklerini ifade etmektedir. Örneğin K20, programa olan bakış açısının programı izlemekle farklılaştığını şu cümlelerle ifade etmiştir;

“Faydalı buluyorum çünkü insanların gözünde bir at gözlüğü vardı. Benimde gözümde bir at gözlüğü vardı. Olaylara daha farklı bakma şansım oldu. İnsanlara artık güvenmiyorum. Özellikle kız çocuğumu gözümde bile sakınmamı sağladı bu program ve oradaki olaylar. Kızımı annem dışında, babası da dâhil, hiç kimseye teslim edemem ben. Özellikle Müge Anlı ve Esra Erol’un (programlarının) bunda etkili olduğunu düşünüyorum (K20, 30)”

K20, programları izlemeden önce “gözümde bir at gözlüğü vardı” ifadesiyle çevresindeki olaylara dar çerçeveden baktığını, farkındalık düzeyinin düşük olduğunu belirtmektedir. Önceden insanlara güvendiğini fakat programları izledikten sonra doğrudan olumsuz bir deneyim yaşamasa bile, kız çocuğunun tehlikeye açık olduğunu, bu nedenle babasına bile teslim edemeyecek ölçüde kaygı duyduğunu ifade etmektedir. Bu durum, programların sunduğu içerikler ile güvensiz ve tehlikeli bir dünyada yaşandığı, çocukların pedofili gibi suçlara maruz kalabileceği konusunda ebeveynlere korku ve kaygıları ekmektedir. Bu programalar, bu konularda babalara bile güvenilemeyeceği gibi fikirler çerçevesinde bireylerde, özellikle kadınlarda, toplumsal değer ve normlarını sorgulamalarına yönelik algı oluşturmaktadır.

Ayrıca çalışmaya katılan katılımcıların hepsi bu programları izlemenin bireylerin, çeşitli konularda bilgi ve tecrübe edinmelerini sağladıklarını ifade etmişlerdir. Bu çerçevede programda yer alan sunucu ve uzman ekibin olaylar hakkındaki yorumlarından bilgi edindiklerini, biyolojik bir bilgiden hukuki bir bilgiye onları dinleyerek ulaştıklarını, bu yönüyle bireylerin toplumsal yaşama dair daha çok fikir edinmelerini sağladıklarını ifade etmektedirler. Nitekim bu programlarda üstü örtülmüş ya da açığa çıkarılmadığı düşünülen pek çok olayın aydınlatılması, insanların bu programlara kamu kurumlarından daha çok güvenmelerine, suçluların bu programlar vasıtasıyla bir şekilde cezasını çekeceği ve adaletin yerini bulacağı yönelik bir görüş oluşturmaktadır. Örneğin K2, programlar sayesinde yeni imkânların geliştiğini dolayısıyla izlenen programların ders niteliğinde olduğunu şu cümlelerle ifade etmektedir;

“30 yıl sonra anasını, çocuğunu bulan var. Eskiden böyle imkânlar yoktu. Orada ki avukatların da (Müge Anlı, Rahmi Özkan, Şevki Sözen’den oluşan uzman ekibi kast ediyor) orada olması, bize de tecrübe oluyor. İnsan o adamların konuşmalarından ibret alıyor. Müge Anlı diyor ki, kimseye kanmayın, kimseye paranızı vermeyin.” (K2, 66)

Bir diğer katılımcı K3 ise programları faydalı bulduğunu vurgulayarak K2’nin ifadelerini şu cümlelerle desteklemektedir;

“Bu programların eğitim düzeyi daha düşük olan insanların daha bilinçli bireyler olmasına olanak sağlıyor olduğundan faydalı buluyorum. Bununla birlikte, insanların suç işleme oranların da bir miktar azalma olabiliyordur. Suça meyilli insanlar belki bundan ders çıkarıyordur. Bu programlarda her türlü olaylar var suç, cinayet, ailevi şeyler vs. bunları izleyip ders alabilirler kendi aileleri içindeki problemlere yönelik” (K3, 18).

Katılımcılardan K3 ve K2’nin görüşleri doğrultusunda programların cinayet çözme, kayıp bulma, dolandırıcılık gibi genel olarak suçlara yönelik farkındalık oluşturmada “iyi” olarak nitelendirilebilecek içerikleri faydalı bulduklarını insanların bunları izleyip kendi hayatlarına dair bilinç ve deneyim elde edebileceklerini ifade etmişlerdir. Bu programların olumlu katkılarıyla beraber, bazı katılımcılar, programlarda olumsuz örnek teşkil edecek durumlarında yer aldığını ifade etmektedir. Bu programlar sundukları içeriklerle bireylerde korku, kaygı, herkesten şüphelenme gibi davranışları izleyicilere aktarmaktadır. Bununla birlikte bu programlar toplumdaki, mevcut otoritelerin, hâkim görüşlerin bireylere

özellikle korku yoluyla aktarılmasında etkilidirler ve bireyleri bu görüşler çerçevesinde yetiştirmekte ve otoritelere tabi kılmaktadırlar. Örneğin K13, programlarda aktarılan korku yoluyla bireylerin farkındalığını arttırdığını şu cümlelerle ifade etmektedir;

“Nasıl kötü örnek olacak ki! Sonuçta insanların sorununu çözüyor, onlara yardımcı oluyor. Gerçekleri ortaya çıkarıyor. Aksine insanın daha çok gözünü açar. Örneğin, acaba benim eşimde bana böyle yapıyor mu (aldatıyor mu)? Benim onun telefonunu dinlemem, onu takip etmem lazım gibi bir güven sorunu oluyor (eşime karşı) Esra Erol’ a o yüzden, güveniyorum, inanıyorum. İnsanlara örnek oluyor sonuçta (K13, 56).”

Sonuç olarak katılımcıların suç programlarını belirli düzeyde farkındalıklarla izledikleri ancak, sahip oldukları farkındalıkların suç programlarını izlemeleri sonucunda arttırdığı inancı katılımcıların görüşlerinde sıklıkla ifade edilmektedir. Nitekim yaş, medeni durum, sosyo- ekonomik düzey gibi değişkenler fark etmeksizin katılımcıların hepsi programları izledikten dünyayı algılama biçimlerinin değiştiğini, daha fazla tehlike ve korku duyduklarını ama bu programların farkındalık geliştirmesi, hak ve adalet sağlaması gibi nedenlerle programların varlığından hoşnut olduklarını belirtmiştir.

5. TARTIŞMA

Suç mağduriyeti korkusunun oluşmasında veya artmasında televizyon programları önemli rol oynamaktadır. Televizyonun izleyiciler üzerindeki etkilerinin ve özellikle korku etkisini inceleyen çalışmalarda George Gerbner' in (2014) Kültürel Göstergeler ve Yetiştirme teorisi temel teşkil eden çalışmalardandır. Bu nedenle televizyon programlarının suç mağduriyeti korkusuna etkisini inceleyen bu araştırmanın da temel perspektifini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, yürütülen bu saha çalışmasında suç mağduriyeti korkusunda televizyonun yetiştirme etkisini incelemek adına 18-30 yaş arası ile 50 yaş ve üzeri kadınlarla görüşme yapılmıştır. Bu kadınlar Türkiye'de hali hazırda suç ve şiddet içerikli programlar olan ve gerçeklik iddiası temelinde reality show olarak da nitelendirilen "Müge Anlı ile Tatlı Sert" ve "Esra Erol'da " programlarının izleyicilerinden oluşmaktadır. Çalışmanın katılımcılarından elde edilen verilere göre iki yaş grubu arasındaki korku düzeylerinde önemli fark saptanmamıştır. Fakat yaş grupları arasında korku biçimleri birbirinden farklılık göstermektedir. 18- 30 yaş arası katılımcılar kendileri adına daha çok korku duymaktayken 50 yaş ve üzeri kadınlarda kendileri ile birlikte çocuk ve gençler için programda izledikleri türden olaylara, daha çok cinsel istismar ve cinayete, maruz kalmalarından korku ve endişe duymaktadırlar.

Utma (2015), çalışmasında istatistiksel olarak erkeklerin daha fazla suç korkusu yaşamalarına rağmen kadınların, çocuk ve yaşlıların daha fazla suç mağduriyet korkusu yaşadıklarını; bunun nedeninin kadının toplumsal konumdaki ikincil konumu ve değersizleştirilmesi olduğunu ifade etmektedir. Sallanan Gül ve Altındal'ın (2015) ise kadın cinayetlerinin ve suç korkusunun görseller üzerinden medyada nasıl yeniden üretildiğini konu edinen çalışmasında, gazete haberlerini inceleyerek haber metin ve görsellerinde suç mağduriyet korkusunu açık veya örtük bir biçimde mesajlarda sunduğunu belirtmiştir. Kadın cinayetleri haberlerinin sıradanlaştırılıp normalleştirilerek, içeriklerin erkek egemen toplumsal yapının göstergeleri ile sunulduğunu ve kadınlara yönelik suç mağduriyet korkusunu pekiştirmede rol oynadığını belirtmişlerdir. Nitekim bu çalışmanın bulguları doğrultusunda da suç ve şiddet içerikli programları, kriminal reality showları, izleyen kadınların hemen hepsinin şiddet, cinayet ve istismar gibi olayları programlarda izlemesiyle suç mağduriyet korkularının arttıklarını, mağdurların genel de kadın ve çocuklar olduğunun yansıtıldığı bu nedenle tehlikede ve savunmasız hissettikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Gökmen'e (2023) göre, kadınlar, reality showların gerçekliğine olan inançları

neticesinde, izledikleri olaylardan ders çıkarmakta, gerçek yaşamda var olan “sıradan” insanların dertlerini ve problemlerini izlemekten keyif almaktadırlar. Bu programları izlemeye etkin olan faktörün programda yayınlanan hikâyelerin merak uyandırması, devamında ne olacağının öğrenme isteği ve başladıkları bir konuyu tamamlamaya yönelik istekleri olduğu dolayısıyla bu programları izlemenin aynı zamanda bağımlılık yaptığı belirtilmektedir. Bununla birlikte programlarda izlenen yaşam öyküleri ile izleyiciler, oradakilerden daha iyi koşullarda yaşadıkları için kendi yaşamlarına şükretme eğilimi gösterdiklerini bu yönüyle bu programların bireyler için yaşadığı koşullara şükretme mekanizması görevi gördüğü ifade edilmektedir. Fakat aynı zamanda izleyicilerde sunulan içerikler gündelik yaşamlarını olumsuz yönde etkileme, korku, endişe ve güvensizlik yaratmakta vurgulanmaktadır. Nitekim bununla birlikte bu programları izleyerek pek çok olumlu mesaj alındığı, gündelik hayatlarındaki bazı hataları yapmalarını engelleyebilecek davranışlar edindikleri gibi bazı izleyenler için programda sunulan suç, şiddet, toplumun ahlaki değerlerine ters düşen durumların bu programlar tarafından ifşa edilmesi ve sunulması topluma olumsuz örnek oluşturabilecek bir nitelik taşıyabilmektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın bulgularına göre de bu izleyiciler genel olarak programları izlemekten haz almakta, olayların çözülme sürecini merak etmekte, gündelik yaşamalarında farkında bile olmadıkları olayları ve davranışları bu programlar vasıtasıyla öğrenmekte bu yönüyle programları faydalı bulmaktadırlar. Aynı zamanda programlarda sunulan suç, saldırı gibi içerikler nedeniyle kendilerini tehlikede hissetmekte, kimseye güven duyamamakta ve suç mağduriyet korkusu yaşamaktadırlar. Programda sunulan toplumun mahrem konuların, ahlaki değerleri ve normlarıyla uyuşmayan içeriklerin topluma olumsuz örnek teşkil edebileceği ve bunları normalleştirebileceği sebebiyle programda sunulmasından rahatsızlık duymaktadırlar. Bu yönleriyle bu çalışmanın bulguları Gökmen ‘in (2023) bulgularını desteklemektedir.

Şahin Kaya’nın (2011), “Müge Anlı ile Tatlı Sert” programı aracılığıyla medya ve kadın ilişkisini incelediği çalışmasında ise, bu program aracılığıyla erkeklerin değil kadınların korku öznesi olduğunu, programların şiddet, saldırganlık, suç içeren yayınlarla bu korkuyu arttırdığını ve kimseye güvenilmemesi gerektiğine dair mesajlar içerdiğini, hangi tür risklere karşı korunmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bu içeriklerle, izleyiciler yani kadınlar korkutulmuş ve yalnızlaştırılmakta ve standartlaştırılmakta, böylelikle kitle kültürü içerisinde itaatkâr bir konumda yer almasına neden olmakta, dolayısıyla da ataerkil ideolojide toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretimini sağlamakta olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte izleyici- kadın programda yansıtılan tehlikeli dünyadan

korunmak için hayatını toplumun ikincil pozisyonunda konumlandıran sisteme karşı muhalif bir davranışta oluşturmadıklarını belirtmiştir. Böylelikle kadının bu toplumsal düzendeki bu konumunu, izlenen programın lideri olan kadın yani Müge Anlı' cinayet çözümlemelerinde yüksek sesle konuşma, programda yer alanlar üzerinde hâkimiyet kurma gibi erkesi tavırlarla, kadının ikincil pozisyonundan uzaklaşarak ataerkil ideolojide ön plana çıkabilmekte ve dolayısıyla toplumsal cinsiyet kimlikliklerine yönelik eşitsizliklerin yeniden üretimini sağlamaktadır.

Nitekim bu çalışmanın saha verileri arasında Şahin Kaya (2011), ifadelerini destekleyen bulgulara ulaşılmıştır. “Müge Anlı ile Tatlı Sert” ve “Esra Erol'da” programlarının izleyicileri ile yapılan bu çalışmanın saha araştırmasında, bu programları izledikçe katılımcıların gündelik hayatlarına yönelik korkularının arttığına, en yakınları da dâhil kimseye güvenemediklerine, her an her yerde herhangi bir suçun ya da şiddetin mağduru olabileceklerini, bu programlardan öğrendiklerine dair bulgulara ulaşılmıştır. Bununla birlikte katılımcılar cinayetlerin çözülmesi, kayıpların bulunması gibi konularda sunucu Müge Anlı'yı genel olarak beğendiğini, dobra, sert ve otoriter kişiliği genel olarak iyi bir yönetici olduğunu, dolayısıyla sunucunun davranışını çıkaramadıkları ses, arayamadıkları hak gibi konularda lider bir pozisyonda konumlandırmakta ve kendi hemcinsleri olan bir kadına bir tür “yetki devrinde” bulundukları saptanmıştır. Böylelikle bu çalışmanın bulguları, Şahin Kaya'nın (2011) ifadeleriyle örtüşmekte, kadınların bu programlar aracılığıyla korkutularak ataerkil toplumsal düzendeki ikincil konumunu yeniden üretildiğine yönelik ifadeleri destekler niteliktedir.

Medya ve kadın ilişkisinde kadının toplumdaki ikincil konumuna vurgu yapan Çardak (2012) ise, çalışmasında kadınların suç mağduriyet korkusunun pekişmesinde, onların toplumsal hayatlarındaki rolleri, ikincil konumları, bazı bölgelerde dışlanıp bazı bölgelerde yok sayılmalarının sonucu olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte kadınların maruz kaldığı şiddet, cinsel istismar gibi durumlarında onların güven duygusunu azalttığını ve herhangi bir suçun mağduru olma korkusunu yoğun olarak hissetmelerine neden olduğunu vurgulamaktadır. Nitekim bu çalışmada bazı katılımcılar geçmiş deneyimlerinden yola aslında geçmişte cinsel istismara maruz kaldıklarını, bunu dile getirmediğini, ancak programları izledikten sonra bazı davranışların istismar olduğunu fark ettiklerini ifade etmişlerdir. Oluşan farkındalıkla birlikte yani kadınların geçmiş mağduriyet deneyiminin benzerinin programda yayınlanması bireyin bu durumun yaygınlığına yönelik endişesini arttırmakta ve gündelik hayatını daha güvensiz bulmakta, kendini daha fazla tehlikede hissettiğinden kendisi ve yakınları için daha fazla suç

mağduriyet korkusu yaşamaktadır.

Oysaki Köseoğlu (2017), çalışmasında elde ettiği bulgulara göre bireyin geçmiş yaşantısındaki mağduriyet durumunun kadınların mevcut suç mağduriyet korkularına etkisi bulunmamaktadır. Ancak literatürde suç mağduriyet korkusu ile geçmiş mağduriyet deneyiminin güçlü bir ilişkisi olduğu suç mağduriyeti yaşayanların yaşamayanlara oranla daha fazla suç mağduriyet korkusu yaşadığı ifade edilmektedir (Karakuş, vd., 2010). Bu durum aynı zamanda Gerbner'in (2014) bireyin, doğrudan bir suçun mağduru olmasa da televizyonda maruz kaldığı içerikler neticesinde, kendini acımasız ve tehlikeli bir dünyada yaşadığını hissetmesine ve korkularını arttırdığına dair görüşlerini de destekler niteliktedir.

Köseoğlu'nun (2017) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde kadınların suç mağduriyet korkusuna yönelik yaptığı çalışmada, medyanın, suçun görünürlüğünü arttırdığını, hassas ve halk tarafından tepkiyle karşılanan olayları dramatize ederek bireylere sunduğunu ve böylelikle onların üzerinde oldukça güçlü bir tesir altında bırakarak onların suçlarla ilgili endişelerini ortaya çıkarmakta önemli rol oynadığını belirtmektedir. Ancak araştırmanın bulgularına göre medyayı daha fazla, yani 4 saat ve üzeri takip edenlerin suç mağduriyeti korkusu, 1-3 saat aralığında medyayı takip edenlerden daha yüksek değildir. Bu çerçevede medya araçlarını daha fazla maruz kalmanın ve onları takip etmenin suç mağduriyet korkusuna etkisinin olmadığını saptamıştır. Bu görüş, bu çalışmanın temel yaklaşımı olan Gerbner' in (2014), medya araçlarına maruz kalındıkça korku düzeyinin artmasına yönelik görüşleriyle örtüşmemektedir. Bu çerçevede de bu çalışmanın bulgularına göre de bireylerin / kadınların kitlesel medya aracı olan televizyonda izlediği suç içerikli programlardan sonra gündelik hayatı ve çevresindeki insanları tehlikeli bulma ve suç mağduriyet korkusu yaşama oranlarında önemli bir artış olduğu gözlemlenmiştir.

Bununla birlikte bu araştırmanın katılımcılarının çoğunluğu, gündelik hayatlarındaki korkularını arttırıp toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretse de bu programları faydalı bulduklarını, toplumun gizli kalmış, açığa çıkarılması ve “topluma aktarılması gereken” konuları topluma aktardıkları için toplumun aydınlanmasında etkili olduğu ifade edilmiştir. Örneğin daha önce etrafındaki insanlara güvenle yaklaşırken programları izledikten sonra artık daha temkinli olduklarını, programda herkese güvenilmemesi gerektiğinin sıklıkla vurgulandığını, kendilerini bu gibi konularda eskisinden daha bilinçli ve tecrübeli hissettikleri belirtilmiştir. Nitekim Uluç Küçükcan'da (2019) çalışmasında, bu programların bireylere suça maruz kalma riskini hatırlatarak mağdurlarla yakınlık duygusunu

arttırarak, bireyler üzerindeki dramatik etkiyi arttırdığını ifade etmektedir. Bu çerçevede bu programların izleyenleri tehlikeli bir dünyada yaşadıkları ve herkese güvenilmemesi konusunda yetiştirdikleri söylenebilmekte ve bu konudaki diğer araştırma bulgularını da desteklemektedir (Gerbner, 2014; Gökulu, 2018; Taylan, 2011; Ekmekçioğlu, 2019; Yavuz, 2019; RTÜK, 2020).

Katılımcıların suç mağduriyet korkusunun artması, tehlikeli dünyada yaşandığına ve en yakınları da dahil herkesin potansiyel tehlike olduğuna dair görüşleri genel olarak benzer nitelikte olmasıyla beraber 18-30 yaş arası bekar bireylerde daha çok kendileri için korku ve endişe duygusu söz konusuyken evli olan, 50 yaş üstü katılımcılarda dahil, bütün bireylerde kendilerinden çok çocukları için korku ve endişe hissettikleri bulgularına ulaşılmıştır. Bu çerçevede Talu ve Avcı'nın (2019) annelerin özgeci suç mağduriyet korkusuna yönelik çalışmasında suç korkusu ve yaş faktörü arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu bireyin yaşı arttıkça korku düzeyinin azaldığı, yaşa bağlı çocuk yetiştirme deneyimiyle beraber çocukları risklere karşı koruma yeterliliğine sahip olmalarının sonucu olduğu yönünde değerlendirmelerde bulunmuştur. Ancak bu çalışmanın bulgularına göre ise bireylerin kendileri adına suçun mağduru olma korkusu veya risk algısı değişmekte, ancak korku düzeylerinde, yaşa bağlı yeterlilik duygusunun riski önlemeye yeterli bir etken olarak değerlendirilmemesi sonucunda bireylerin suç mağduriyeti korkusunda azalma olduğuna yönelik bulgulara rastlanmamıştır. Aksine yaşa bağlı olarak günün büyük bir kısmını evde geçirmeye bağlı olarak izlenen suç, şiddet, saldırganlık içeren televizyon programlarının izlenmesiyle gerçek dünyaya ilişkin algıları değişmekte, gerçek dünyayı daha tehlikeli, güvenilmez hissetmekte çocuk ve gençlerin mağduriyetlerine dair daha fazla korku hissetmektedirler.

Nitekim Astam ve Pınarbaşı (2017), Müge Anlı ile Tatlı Sert programında 'Irmak Kupal Örneği' üzerinden yaptığı çalışmasında çocukların cinsel istismar konusunda en korunmasız grup olduğunu, bu tür olaylardan sadece mağdurların değil mağdur yakınlarının da etkilendiğini vurgulamaktadır. Bu çalışmaya göre Müge Anlı programı sırasındaki emniyet güçleri ile olan işbirliği ile olayı çözümlemeye çalışırken aynı zamanda yaptığı açıklamalarla “pedofili” suçunun çocuklar üzerindeki sarsıcı etkilerine dair bilgiler vererek toplumun bilinçlenmesini sağlamaktadır. Bu yönüyle bu programların bilgilendirme ve eğitim işlevi gördüğü vurgulanmaktadır.

Ünal Reşitoğlu (2017) ise, bireylerin kendilerinin haricinde diğerleri yani yakınları için hissettikleri suç mağduriyeti korkusunu incelediği çalışmasında

erkeklerin kendilerinden daha çok eşi ve çocukları için suç mağduru olma korkusu hissettiklerini, kadınların ise çocuklarının mağduriyet yaşamalarından korku ve kaygı duyduklarını bulgulamıştır. Çalışmada genel olarak ebeveynlerin çocukları için suç mağduriyeti korkusu hissettikleri; çocuk sahibi olmayan bireylerin de çocukların suçun mağduru olmasına yönelik hassas ve endişeli oldukları belirtilmiştir. Çocuklara yönelik tehlikenin nereden ve kim tarafından geleceği tespit edilemediği için başlarına bir şey gelmemesi adına daha kontrollü olmaya çalıştıkları ve bu çerçevede kadın ve çocukların daha savunmasız olduğu düşüncesinden dolayı, özellikle cinsel saldırı suçundan korku duydukları vurgulanmaktadır.

Türk ve Darı (2022), bu programlarda mağdur veya failin program sunucusu ve programdaki uzman ekip tarafından belirlenebildiğini ve toplumunda bu fikirleri içselleştirerek karar mercii konumunda yer aldığını ifade etmektedir. Bu programa katılanların tüm mahrem bilgilerinin ve aile mahremiyetinin milyonlarca izleyiciye ifşa edilmesi, reyting arttırmak için tüketilen gerçek olay ve karakterlerin programdan sonraki hayatlarında büyük sorunlara neden olabilmektedir. Bununla birlikte sunucular ve program ekibi tarafından, programdaki olay ve karakterlerin, toplumsal ahlak ve değerlerle yargılanarak, seyircilerin bu yargılamaları içselleştirmeleri ve bu mahremiyetin ifşasına razı gelip yapılan yargılamalara sessiz kalmalarının sağlandığı ve programların etki gücünü arttırdığı vurgulanmaktadır.

Öztürk (2023) ise, suç konulu reality showların gerçeklik iddiasıyla izleyiciyle aktif bir etkileşim kurarak onları programa dâhil ettiğini ve toplumsal alanda tartışılan konuları gündeme taşıdığını belirtmektedir. Bu programların kurbanlaştırma yoluyla anlatı yapısı olduğunu, programda sunulan bireylerin bazılarının diğerleri tarafından sürekli olarak zorbalıklara ve haksızlıklara maruz kalması, izleyicilerin tarafından empati ile desteklenebildiğini vurgulamaktadır. Bu programlar içerikleri aktarırken dramatik ve sansasyonel olayları aktarması, şiddet, suç ve polisiye gibi olayları sıkça sunması programın şiddeti normalleştirdiği ya da toplumun güvenlik algısını etkileyebilmektedir. Bu programların, olayları dramatik bir biçimde sunmakla birlikte, toplumsal sorunların anlaşılması ve çözülmesinde katkıda bulunduklarına dair inancın önemli olduğu belirtilmektedir.

Bu çalışmanın bulgularına göre ise cinayetlerin çözümlenmesi, kayıp kişilerin bulunması gibi devlet kurumlarını ilgilendiren konularda, programların sunucuları olan Müge Anlı ve Esra Erol'a güvenin devlet kurumlarına olan güvenden daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, düşük gelirli olan kimselere maddi ve manevi yardım gibi toplumsal destek ve dayanışmaya yönelik uygulamalarının olduğu, bu

konularda da insanlara çok yardımcı oldukları belirtilmiştir. Gerbner (1966), Kort-Butler ve Hartshorn, (2011) çalışmalarında suç mağduriyeti korkusuna dair toplumsal algıların biçimlenmesinde rol oynadığını, olayların çözümlenmesi program içerisinde gerçekleşirken devlet/ hükümetin gücüne ve etkinliğini pekiştirecek mesajları vurguladığını, böylelikle halkın mağduriyet riskine rağmen devlet gibi toplumsal kontrol mekanizmalarının güvenini pekiştirdiğini ifade etmektedir. Ancak bu çalışmanın katılımcılarının ifadeleri doğrultusunda televizyonda izlenen bu programların devlet kurumlarının güvenilirliğini pekiştirmediği gibi bireylerde cezalandırma ve adaletin tesis edilmesi gibi devlet kurumların görevi olan konularda programların daha başarılı ve güvenilir bulunduğuna yönelik bulgulara ulaşılmıştır. Bu bağlamda bu programların, emniyet güçleri, adalet kurumu ve diğer devletin ilgili kurumlarından daha etkili ve güvenilir olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Sonuç itibariyle medya ve suç korkusu arasındaki ilişkiyi anlamak için birçok araştırma yapılmakta ancak, kitlesel medya araçlarının türleri, sunduğu içerikler, hedef kitlesinin özellikleri, çalışmanın yapıldığı bölgenin suç oranları ve sosyo-kültürel yapısı gibi faktörler, medya ile suç mağduriyet korkusu arasındaki ilişkinin doğrudan anlaşılmasını ve saptanmasını güçleştirmektedir.

6. SONUÇLAR

Suç mağduriyeti korkusu kavramı, insanların herhangi bir suça maruz kalma veya suçun mağduru olmaktan hangi düzeyde korku ve kaygı hissettiklerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Suç mağduriyeti korkusu bireysel ve toplumsal düzeyde olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Örneğin bireysel anlamda evden pek fazla çıkmama, tehlikeli bulunan mekânlardan belli saatlerde uzak durmaya çalışma, psikolojik olarak rahat olmama, yaşam tarzını değiştirme gibi durumlar bireyin yaşam kalitesini düşürmektedir. Toplumsal boyutta ise komşuluk ilişkilerinin zayıflaması, ortak hareket etme ve dayanışma gibi sosyal bağları önemli boyutta zayıflatmaktadır. Bu nedenle araştırılması önem arz eden bir konudur.

Suç mağduriyet korkusu ile ilgili alan yazın incelendiğinde bu olgunun temelde birey düzeyi ve toplumsal düzey olmak üzere iki farklı yaklaşımla açıklamaktadır. Bu yaklaşımlardan birey düzeyinde, mağduriyet teorisi ve savunmasızlık teorisi bulunmaktadır. Toplumsal düzey ise, toplumsal kontrol teorisi ve düzensizlik teorisi olarak ayrılmıştır. Bu çerçevede suç mağduriyet korkusunu belirleyen etmenler incelendiğinde yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, bireyin geçmiş mağduriyet durumu, sosyal ve çevresel koşullar ve kitlesel medyanın önemli rol oynadığı söylenebilmektedir.

Suç mağduriyet korkusunun oluşmasında ve biçimlenmesinde kitle iletişim araçları ya da kitlesel medya, geniş kitlelere ulaşması bakımından önemli rol oynamaktadır. Özellikle televizyon gibi geniş kitlelere ulaşma imkânı yüksek olan kitle iletişim araçlarında şiddetin gösterilmesi bireylerde duyarsızlaşma, korku, haz, acımasız ve tehlikeli dünya algısının oluşması gibi etkilere sahiptir. Özellikle televizyonda yayınlanan programların yoğun olarak suç ve şiddet içeriklerine yer vermesi ve bireylerin programları izleme düzeylerine göre bu içeriklere maruziyet düzeyi bireylerde dış dünyaya yönelik algılarını biçimlendirmektedir. Dolayısıyla kitle iletişim araçları pek çok yönüyle gerek bireysel gerek toplumsal olarak etkisi yüksek olan bir konumdur.

Kitle iletişim toplum üzerindeki etkilerini inceleyen yaklaşımlar çeşitlenmektedir. Bunlardan kullanımlar ve doyumlar teorisi, medyanın salt bazı konuları sık gündeme getirdiğini ve böylelikle toplumsal algı oluşturduğunu ifade ederken, eşik bekçiliği teorisi, toplumda baskın olan gündemin ve topluma egemen olunması istenen algının, eşik bekçileri olarak nitelendirilen otoriteler tarafından belirlendiğini ve toplumun bu yönde biçimlendirildiğini ifade etmektedir. Suskunluk-

sessizlik sarmalı teorisi ise toplumda, üzerinde uzlaşılan değer yargıların ve düşüncelerin olduğunu, buna “kamuoyu” denildiğini, bu yargılardan sapanların toplumdan dışlanma ile tehdit edildiği varsayımında bulunmaktadır. Bir diğer perspektif olan kültürel göstergeler ve yetiştirme teorisi, Gerbner ve arkadaşları kitle iletişim araçlarının otorite oluşturma, toplumsal kontrol ve toplumsal biçimlendirme aracı konumundadır. Onlara göre kitle iletişim araçları insanlara korku yayarak onları bu çerçevede yetiştirmekte ve kontrol altına almaktadır. Bu çerçevede, kültürel göstergeler ve yetiştirme perspektifinde kitle iletişim araçlarının incelenmesi; kurumsal analiz, mesaj sistem analizi ve yetiştirme analizi olarak üç temelde incelenmekte ve diğer perspektifleri de içeren kapsayıcı ifadeler içermektedir. Bu nedenle kültürel göstergeler ve yetiştirme perspektifi, bu çalışmanın da temel alındığı perspektif olup suç mağduriyeti korkusunun oluşmasında özellikle yetiştirme analizi üzerinde durularak ve bulgular bu çerçevede değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda bu çalışma yetiştirme teorisi bağlamında, televizyonda yayınlanan kriminal reality/ suç programlarının izlemenin suç mağduriyeti korkusuna etkisini konu edinmektedir. Bu çalışma Türkiye’de televizyonda yayınlanan ve en çok izlenen kriminal reality/ suç programlarından olan “Müge Anlı ile Tatlı Sert” ve “Esra Erol’da” programlarının toplumsal algıyı biçimlendirmesini, toplumsal gerçeklik ve riske ilişkin algılamalar ve suç mağduriyet korkusu üzerindeki etkisini, Gerbner’ in Kültürel Göstergeler ve Yetiştirme (Kültüvasyon) yaklaşımı ile incelenmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmada “Müge Anlı ile Tatlı Sert” ve “Esra Erol’da” programları, Kültürel Göstergeler ve Yetiştirme teorisi ile incelenirken teorinin üç ana bileşenlerinden ikisi olan kurumsal analiz ve mesaj sistem analizi teorik olarak incelenip daha sonra üçüncü bileşeni olan ekme-yetiştirme analizi için saha araştırması gerçekleştirilmiştir. Yapılan saha araştırmasında Gaziantep ilinde amaçlı örneklem tekniği ile seçilen 18-30 yaş ile 50 yaş ve üzeri kuşakta yer alan 20 kadın katılımcı ile derinlemesine görüşme yapılarak bu programların izleyiciler üzerindeki ekme-yetiştirme etkisi analiz edilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre katılımcılar, bu programları boş zaman etkinliği, haz alma, bilgi edinme, kendi yaşantılarıyla bağlantı kurarak sorunları çözümü ve hak arayışları gibi nedenlerle programları izlemektedir. Programların izlenme nedenleri arasında sunucuların kimliği ve karakteristik yapılarının da etkili olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre katılımcılar sunucuların özellikle Müge Anlı’ nın dobra, yardımsever, otoriter, karizmatik, güçlü ve sert

olması gibi özellikleri genel olarak sevdiklerini ve rol model aldıklarını fakat bazen programda bulunan büyükler sesini yükseltmesi gibi değer yargılarına ters düşen durumlarda ya da programda yer alan bireyler üzerinde otorite kurmaya çalışması ve onları aşağıladıklarını düşünmeleri nedeniyle bu davranışlardan rahatsız olduklarına yönelik bulgularına ulaşılmıştır.

İzlenen bu programlar kayıpları bulmak, cinayetleri çözmek, ihtiyaç sahiplerine yardım etmek ve genel olarak yürüttükleri sosyal destek projelerinden dolayı topluma faydalı bulunmaktadır. Bu yönüyle medyayı kamu vicdanı olarak konumlandırmakta, iyi niyetli bir otorite olarak nitelendirmekte ve adaleti sağlama gibi doğrudan devlet kurumlarını (emniyet, adliye, sosyal hizmet gibi) sorumluluğunda olan konularda, doğrudan ya da dolaylı bir şekilde, ticari kuruluş olan medyanın daha etki ve işlevsel buldukları belirtilmiştir. Nitekim özellikle suça maruz kalma ve onu önleme noktasında ne yapılabileceğine yönelik, gündelik hayatlarında varlığından haberdar bile olmadıkları çoğu konuyu oradan öğrenmelerine yönelik çok faydalı bulunduğu ifade edilmiştir. Programların faydalarının önemsinmesi ile birlikte program içeriklerinden aldatma, boşanma, program sırasındaki kavgı ve hakaret içeren olayların yayınlanmasının topluma olumsuz örnek oluşturabileceğini ve aile kurumunun kutsallığını ve mahremiyet algısını zedelediği için bunların yayınlanmaması gerektiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bu yönüyle izleyenlerin tam anlamıyla edilgen olmayıp içerikleri seçtikleri ve bunlara yönelik değerlendirebildikleri gözlemlenmiştir.

Bunlarla beraber katılımcıların genelinde programları izleme ve içeriklere maruziyet arttıkça suç mağduriyeti korkusunda artış yaşandığı bulgularına ulaşılmıştır. Buna göre izleyiciler bu programlarda karşılaştıkları olaylarla kendi hayatlarını karşılaştırma eğilimi göstermekte ve gerçek hayatlarında programda yansıtıldığı gibi suç ve şiddet dolu olduğunu, en yakınındaki kimselere bile güvenilemeyeceğini, bu yöneyle tehlikeli bir dünyada yaşandığı algısını oluşturdukları gözlemlenmiştir. Katılımcıların gündelik hayatlarında eylemlerinde ve insan ilişkilerinde sınırlandırdıklarını, korku ve kaygı duyduklarını ifade etmişlerdir. Bunlarla birlikte her iki yaş grubu arasındaki en belirgin ayrımın çocukların mağduriyeti yönelik korku olduğu, programda yer alan çocuk tacizleri ve cinayetlerinden dolayı 50 yaş ve üzeri yaş grubunda olanların, kendilerinden çok çocukları ve torunları için korku duyduklarına yönelik bulgulara ulaşılmıştır. Bu durum bireylerin yaş fark etmeksizin gündelik hayatlarındaki neredeyse herkese kaygıyla yaklaşma eğilimi göstermesine ve daha çok güvenlik önlemi almaya yönlendirebilmektedir. Bu durum, toplumun aile, hukuk, ekonomi, eğitim gibi

nerdeyse bütün kurumlarını etkileyebilmektedir

Sonuç olarak, Gerbner' in yetiştirme teorisi temelinde incelenen programların katılımcılar üzerindeki etkileri incelendiğinde, teoride öne sürülen televizyon izleme süresi arttıkça insanların gerçeklik algılarının değiştirildiği, bu çalışmanın sahasında da gözlemlenmiştir. Gerbner televizyonların şiddet ve suç içerikli yayınlarla insanlarda korku ve kaygı oluşturarak bireylerde acımasız ve tehlikeli bir dünyada yaşandığına dair algı oluşturduğu ve onları bu konuda yetiştirdiğine dair fikirleri destekler nitelikte bu çalışmanın amacına uygun bulgulara ulaşılmıştır.

7. ÖNERİLER

Suç mağduriyeti korkusunu önlemeye yönelik çalışmalar yürütmek, suçu önlemek kadar önemli bir konudur. Suç mağduriyeti korkusunun önlenmesine yönelik bireysel ve çevresel politikaların uygulanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Suç mağduriyet korkusu ile baş etme biçimleri ve bu korkunun inşa edilme süreçleri gelecekte başka çalışmalar içinde incelenmesi gereken bir araştırma konusu olabilir. Suç mağduriyeti ile baş etme konusunda bireyler birlerinden farklı stratejiler gösterebilmektedirler. Örneğin, biber gazı taşıma, giyip tarzlarına dikkat etme, gece geç saatlerde dışarı çıkmama, özellikle gündelik hayatlarında insanlara güvenmeme ve ilişkilerini sınırlandırma eğilimi göstermektedir. Dolayısıyla suç mağduriyeti korkusu gerek bireysel gerek toplumsal pek çok etkileri olan bir konudur. Bu bağlamda gelecekte yapılacak çalışmalarla, suç mağduriyet korkusunun bu etkileri, korku düzeyleri, toplumsal refah ve dayanışma duygularıyla olan ilişkileri farklı boyutlarıyla açığa çıkarılabilir.

Suç mağduriyet korkusu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, kadınların erkeklerden daha fazla suç mağduriyet korkusu yaşadığı ve bunda toplumsal cinsiyet rollerinin etkili olduğu söylenebilmektedir. Özellikle televizyon gibi geniş kitlelere ulaşabilen kitle iletişim araçlarında gösterilen içeriklerle erkeklerin daha saldırgan ve suçlu profilde yansıtılması, kadınların ise daha kırılgan ve “mağdur olmaya müsait” bir biçimde gösterilmesi, izleyen kadınların suç mağduriyet korkusunu arttırdığı gibi bazı bireylerde de suç ve saldırganlığa teşvik edici nitelikte olabilmektedir. Bu bağlamda televizyonda yayınlanan içeriklerin yapılandırılması, şiddet ve suç içerikli yayınların azaltılması, denetlenmesi ve gerektiğinde yayından kaldırılmasının, kadınların yaşadığı suç mağduriyet korkusunun azalmasında etkili olabileceği düşünülmektedir. Böylelikle başta televizyonda yayınlanan programlar olmak üzere kitle iletişim araçlarının, suç mağduriyet korkusunu tetikleyebilecek bir yayın anlayışından uzak ve toplumsal ahlak, değer ve etik habercilik ilkeleri ile uyumlu, toplumsal refahı temel alan içerikler sunmaları, suç mağduriyet korkusuna yönelik alınabilecek önlemler arasındadır.

Kitle iletişim araçları sundukları içeriklerle suç ve suç mağduriyeti ile ilgili gerçekte var olma olasılıklarıyla ve abartılı söylemlerle korku kültürü oluşturulmasında belirli oranlarda etkili olmaktadır. Bu çerçevede toplumsal alana

yayılabilir ölçüde bazı eğitim seminerleriyle bireylerin suç mağduriyeti riskine, gerçekte var olan tehdide yönelik algısına ve bunlarla baş etme stratejilerine yönelik farkındalık oluşmasına ve suç mağduriyet korkusunun azaltılmasına katkıda bulunulabilir. Bu çerçevede, bireylerin bilinçlenmesi ve farkındalıklarının artırılması için medya okuryazarlığına yönelik eğitimlerin artırılması önem arz etmektedir. Böylelikle bireylerin, gündelik hayatlarında karşılaştıkları haberleri salt televizyon gibi az ve sınırlı medya araçlarından almaması, mümkün olduğunca farklı araç ve görüşlerin takip edilmesi sağlanabilir. Bununla birlikte takip edilen kitle iletişim (medya) araçlarının, kişisel çıkarlarının ne yönde olduğunun sorgulanmasını gibi davranışların kazandırılması ile bireylerin medya araçlarını kullanırken edilgen olmayıp bilinçlendirilmiş, aktif konumda olabilecek şekilde yetiştirilmesi önem arz etmektedir.

Nitekim televizyon gibi kitle iletişim araçlarındaki düzenlemelerle birlikte kamusal alanda da toplumsal cinsiyet rollerine bağlı eşitsizliklerin girilmesi, hak ve özgürlüklerin iyileştirilmesi ve uygulanması önemli olabilmektedir. Bu çerçevede suç ve şiddetin önlenmesi, adaletin tesisi, emniyet, mahkemeler gibi kamu kurumlarının etkinliğini arttıracak politikalar geliştirilmesi, toplumun güven ve refah algısını yükselmesini sağlayabileceği ve dolayısıyla suç mağduriyet korkusu düzeyine olumlu katkıda bulunabileceği söylenebilmektedir.

Öte yandan suç mağduriyeti konusunda bir diğer etken olan, bireyin yaşadığı sosyo- kültürel çevredeki düzensizliklerin etkisidir. Yaşanılan çevrenin, fiziki koşullarındaki düzensizliklerin giderilmesi, karanlık sokakların aydınlatılması, kırık camlı terkedilmiş binaların onarımı gibi politikalar bireylerin sosyal mekânları kullanırken kendilerini daha güvende hissetmelerine yardımcı olabilmektedir.

Son olarak yaşanılan bölgede suç oranlarının yüksek olduğuna dair algı, sosyo- ekonomik yetersizliğe dair savunmasızlık algısı, bireylerin suç mağduriyeti kokusunu arttırmaktadır. Bu duruma yönelik yerel yönetimler ve hükümetlerin gerçekleştirebileceği ve alabileceği önlemlerle bölgede oluşabilecek suç ve saldırganlıkları önleyebilecek örneğin, devriye hizmetlerinin sıklaşması gibi çalışmaların yürütülmesi önemlidir. Emniyet güçleri ile toplum arasında işbirliğini arttıracak düzenlemelerin yapılması, toplumsal olarak daha zayıf, korunmaya muhtaç algısına tabi olan kadın, çocuk ve yaşlılara yönelik toplumsal destek algılarını güçlendirecek düzenlemelerin, kolluk güçleri ve adalet kurumlarının işlevselliğine yönelik sosyal politikalarla toplumsal güvenin sağlanmasının, suç mağduriyeti korkusunu önlemeye yönelik olumlu katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Arık, E. ve Arık, M.B. (2021). Televizyon ve mahrem. E. Kütükoğlu (Ed). *Mahremiyetin Medyası*. Eğitim Yayınevi
- Kültür Araştırmaları Dergisi* (4), 28-52.
- Astam, F. K. ve Pınarbaşı T. E. (2017). Medya ve toplum ilişkisi çerçevesinde kadın programlarının incelenmesi: “Irmak Kupal örneğinde Müge Anlı ile Tatlı Sert Programı”. III.Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu. s. 669- 685
- Aşkın, C. A., (2017). Korku kültürü çerçevesinde medyada korku söylemi: bir örnek olarak 31 ekim 2016 cumhuriyet gazetesi operasyonu. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 27, 109-134 11(22), s. 36-63.
- Bak, G. & Altıntop, M. & Bak, A. (2020). George Gerbner’in genel iletişim modeli, kültürel göstergeler ve ekme kuramı. *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(25), 484-492.
- Baudrillard, J. (2002). *Tam Ekran* (Çev. B. Gülmez). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Benli, N. (2018). Suç ve şiddet olgusunun türk televizyon kanalları ana haber bültenlerinde görünürlüğü. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(83), s. 202-215.
- Bilandzic, H., Busselle R. W. (2012). Cultivation and the perceived realism of stories. Morgan M., Shanahan J., & Signorielli N. (Eds.). The cultivation differential, içinde (s. 168-186), New York: Peter Lang.
- Callanan V. J., Rosenberger, J. S. (2017). Cultivation Theory: Gerbner, Fear Crime, and Cops. C. P. Campbell (Ed.), *The routledge companion to media and race* içinde (s. 30-42). Routledge.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı [CSGB] (2025). *Yıllar itibarıyla net ve brüt asgari ücret (01/08/1996 - 31/12/2025)*. <https://www.csgeb.gov.tr/poco-pages/asgari-ucret/>
- Çardak, B. (2012). Kadınların suç korkuları üzerine nitel bir çalışma. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 1(1), 23-45.
- Çelik, F. & Mirza, E. (2020). Öğrencilerin Selçuk Üniversitesi, Alaeddin Keykubad Kampüsü’ne yönelik suç korkusu. *Inonu University Journal of Art and Design*.
- Çelik, H., Başer Baykal, N. ve Kılıç Memur, H. N. (2020). Nitel veri analizi ve temel ilkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 8(1), 379-406.
- Çetinkaya, M. (2022). *Televizyonlarda yayınlanan gündüz kuşağı programlarında değişen aile yapısı ve mahremiyet*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Karabük Üniversitesi.
- Çığ, Ü. (2004). *George Gerbner Hayatı, Kuramı ve Çalışmaları* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], İstanbul Üniversitesi,
- Çığ, Ü. (2006). George Gerbner. B. Çoban (Ed.), *Kadife karanlık 2: ayna*

- şövalyeleri, içinde, (s. 11-88). Su Yayınları.
- Çoklar, I. ve Solak, N. (2017). Suç korkusu: tanım, ölçüm ve belirleyiciler. *Nesne*, 5 (10), 311-328.
- Demiray, C. (2018). *Türkiye'deki ataerkil toplumda kadınlarda suç korkusu oluşumunda medyanın rolü: suç programları seyircilerinin korku düzeyleri üzerine bir araştırma* [Bitirme tezi], Kocaeli Üniversitesi.
- Dolu, O., Uludağ, Ş., Doğutaş, C. (2010). Suç korkusu: nedenleri, sonuçları ve güvenlik politikaları ilişkisi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65 (1), 57-81.
- Dursun Z. & İlhan V. (2021). Sosyal medya bağlamında gündüz kuşağı televizyon programlarının izleyici profili. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12(3), 1203-1222.
- Ekmekçioglu, G.(2019). *Ekme-Yetiştirme kuramı bağlamında Kırşehir örnekleminde medyada kadın algısı*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], İstanbul Üniversitesi
- Erdoğan, İ. (1998). Gerbner'in ekme tezi ve anlattığı öyküler üzerine bir değerlendirme. *Kültür ve İletişim*, 1(2), 149-180.
- Erol Işık, N., & Yaman Akyar, B. (2024). Dramatization of morality and legality in turkish media: the world of tv series and crime reality shows. *Sosyoloji Dergisi* (48), 140-155. <https://doi.org/10.59572/sosder.1558129>.
- Eslin, M., (1991), *TV beyaz camın arkası* (Çev: M. Çiftkaya). Pınar Yayınları.
- Ferraro, F. K. (1995). The fear of crime: interpreting victimization risk. Suny.
- Ferraro, F. K. ve LaGrange, R. (2000). The measurement of fear of crime. J. Ditton (Der.) *The Fear of Crime* içinde (s. 277-308). North Carolina.
- Fiske, J. (2003). *İletişim çalışmalarına giriş* (Çev. S. İrvan). Bilim ve Sanat Yayınları
- Furedi, F. (2017). *Korku kültürü*. Ayrıntı Yayınları.
- Garofalo, J. (1981). The fear of crime: Causes and consequences. *The Journal of Criminal Law & Criminology*. 72(2): 839-860.
- Gaziarifoglu, Y. (2009). *Suç mağduriyeti korkusu ve algılanan suç mağduriyeti riskinin değerlendirilmesi*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Gedik, B. Ç. (2022). *Toplumsal cinsiyet rejiminin medya aracılığıyla yeniden üretimi: Müge Anlı İle Tatlı Sert örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Ankara Üniversitesi.
- Geleri, A. (2013). Suç korkusu. Dolu, A. Geleri, ve H. İ. Bahar (Ed.), *Suç Sosyolojisi* içinde (s.106- 133). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gerbner, G. (2014). *Medyaya karşı* (Çev. G. Ayas & V. Batmaz & V. Kovacı). Ayrıntı Yayınları.

- Gerbner, G. (1966). Images across cultures: Teachers in mass media fiction and drama. *The School Review*, 74(2), 212-230.
- Gökmen, E. (2023). Televizyonda reality showların kadın izleyiciler için anlamları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(47), 705-742.
- Gökulu, G. (2018). Medya ve Suç Korkusu İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Social Sciences Studies Journal (SSSJournl)*, 4 (84), s. 585-594.
- Groombridge, B. (1976). Televizyon ve toplum. A. Usluata (Çev.). İstanbul: Reklam Yayınları.
- Gün Çıngı, T. (2021). Suç korkusunun farklı görünüşleri: bireysel korku, öteki için korku ve ötekinden korku. Y. Sevim (Ed.), *Korku Sosyolojisi* içinde (s.201-216). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Gündüz, T., Akyüz, A. N. ve Büyükaşahin Sunal, A. (2020). Çocuk ve ergenlerde televizyon izleme sıklığı ve toplumsal cinsiyet kalıp yargıları: ekme kuramı bağlamında bir derleme çalışması, *Nesne*, 8(17), 333-358
- Hale, C. (1996). Fear of crime: a review of the literature. *International Review of Victimology*, 4. s. 79–150.
- Hamzaoglu, N. ve Türk, B. (2020). Suç mağduru olma korkusu üzerine bir değerlendirme. *The Journal Of Academic Social Science*, 8(108), s. 120-135
- İlhan, V. & Usta, D. (2018).“Televizyonda gündüz kuşağı evlilik programlarındaki dönüşüm: ”Esra Erol’da ” örneği” . *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), s. 571-598
- Kanipek, K. (2021). *Türk popüler tarihinde evlilik programları*. Iksad Yayınları.
- Karakaya, H., & Özkan, S. (2024). “Erkeklik” ve toplumsal cinsiyet: nitel bir araştırma. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(1), 118-139. <https://doi.org/10.46849/guiibd.1484778>
- Karakuş, Ö., McGarrell, E.F. ve Başbüyük, O.(2010). Fear of crime among citizens of Turkey. *Journal of Criminal Justice*, 38. 174–184.
- Karaman, Ü. (2016). *Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı çerçevesinde evlendirme programları: Esra Erol’la programı üzerine bir inceleme*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Anadolu Üniversitesi.
- Kırtepe, S. (2014). *Televizyon dizilerinin toplum üzerindeki etkileri sosyo-kültürel bir çözümleme (Erzurum örneği)*, [Yayınlanmamış doktora tezi], Atatürk Üniversitesi.
- Koçak, C. ve Büyükgönenç, L. (2011). Toplumdaki bireylerin çocuk istismarı ve ihmeline yönelik bilgi be görüşleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (1), 89-104.
- Kort-Butler, L. A. ve Hartshorn, K. J. S. (2011). Watching the detectives: Crime programming, fear of crime, and attitudes about the criminal justice system. *The Sociological Quarterly*, 52(1), 36-55.
- Köker, E. (2007). Kadınların medyadaki hak ihlalleriyle baş etme stratejileri. Sevd

- Alankuş (Der.), *Kadın odaklı habercilik içinde (ss.149-166)*. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Köseoğlu, M. (2017). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşayan kadınların suç mağduriyeti korkusu* [Yayınlanmamış doktora tezi], Hacettepe Üniversitesi.
- Küçükdoğan, B. (2009). Kültür ve televizyon. B. Küçükdoğan (Ed.). *Televizyon ve... içinde* (69-109). Ütopya Yayınları.
- Maigret, E. (2014). *Medya ve iletişim sosyolojisi* (Çev. H. Yücel). İletişim Yayıncılık
- Marshall, G.(2021). *Sosyoloji sözlüğü* (Çev. O. Akınhay ve D. Kömürcü). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Medyajans, (2023, 22 Mayıs). “Tv Reyting Sonuçları”.
<https://www.medyajans.com/televizyon-reytingleri.html>.
- Moşarafa, E. (2015). All you need to know about: The cultivation theory. *Global journal of human-social science* (a), 15(8), (22-38).
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nitel ve nicel yaklaşımlar*. Yayınodası Yayınları.
- Newton, K. & Van Deth, J. W. (2005) *Foundations of Comparative Politics, Democracies of the Modern World*. Cambridge University Press
- Okun, D. A. (2016). Oprah Winfrey’s leadership through womanhood. *Women Leaders in Chaotic Environments*, 61–69. doi: [10.1007/978-3-319-44758-2](https://doi.org/10.1007/978-3-319-44758-2)
- Ömeroğlu, Ö. (2012). Suç korkusu, cezanın caydırıcılığı ve küçük suçlar. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16 (4), s.329 – 370.
- Özdemir, G. (2014). Weberyen anlamda Türklerde otorite ve meşruiyet ilişkisi (15.yüzyıl Osmanlı dönemine kadar). *Akademik İncelemeler Dergisi* 9(2), 69-90.
- Özer, Ö. (2004). *Yetiştirme kuramı: televizyonun kültürel işlevlerinin incelenmesi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özer, Ö. (2021). Yetiştirme kuramı: televizyon ve twitter’ın yetiştirme rolüne yönelik Türkiye’de yapılan bir araştırma. *Global Media Journal TR Edition*.
- Özer, Ö. (2005). Yetiştirme kuramı: televizyonla yaşamının ideolojik kültürel sonuçlarına yönelik yapılan araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (1) s.75-108.
- Özkan, S. (2017). Gerbner’in kültürel göstergeler kuramı bağlamında televizyon haber içeriklerine ilişkin bir araştırma. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 2(4), s.29-141.
- Öztürk, A. (2023). Reality show programlarında suçun sunumu: gerçeklikten gerilime. M. F. Sansar ve M. Sarıoğlu (Ed.), *Sosyal ve Beşeri Bilimler Modern Değerlendirmeler ve Araştırmalar içinde* (s. 219-246). Livre de Lyon
- Öztürk, M. (2015). Medya ve suç korkusu arasındaki ilişki. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (36), s. 251-263.

- Öztürk, M., Kocacık, F., & Gönültaş, M. B. (2016). Suç korkusu ve risk algısının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *International Journal Of Human Sciences*, 13(1), s.1488-1502.
- Postman, N. (2010). Televizyon Öldüren Eğlence Gösteri Çağında Kamusal Söylem. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Radyo Televizyon Üst Kurulu [RTÜK] (2020). *Televizyon yayınlarında şiddet araştırma raporu*. Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Daire Başkanlığı: Bilkent, Ankara.
- Sabah Gazetesi (2024, 7 Şubat). Reyting sonuçları açıklandı. <https://www.sabah.com.tr/fotohaber/yasam/rejting-sonuclari-aciklandi6-subat-2024-salirejting-siralamasinda-hangi-yapim-birinci-oldusurvivorben-bu-cihana-sigmazam/3>
- Sallanan Gül, S. ve Altındal Y. (2015). Kadın cinayetlerinin ve suç korkusunun görseller üzerinden medyada yeniden üretimi: radikal gazetesi örneği. A. Solak ve Ö. Solak (Ed.), *Suç Korkusu Kongresi* içinde (s.536-557). Serra Yayıncılık
- Sennett, R. (2011). *Otorite*. Ayrıntı Yayınları.
- Sevim, Y. (2021). Kadın, aile, evlilik üçgeninde korkular. Y. Sevim (Ed.), *Korku Sosyolojisi* içinde (s. 19-40). Eğitim Yayınevi.
- Sipahi, E. B. (2021). Kentin incinebilirleri: Türkiye’de üniversiteli kadın öğrencilerin suç korkuları üzerine bir araştırma. *Sefad*, (46) , 289-318.
- Soydan, E. ve Alpaslan, N. (2014). Medyanın doğal afetlerdeki işlevi. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), 53-64.
- Şahin, H. (2011). Kitle iletişim araçlarında aile ve ataerkinin yeniden üretimi (örnek olaylar: Zuhale Topal’la izdivaç programı ve Geniş Aile dizisi) [Yayımlanmamış Yüksek Tezi], Dumlupınar Üniversitesi.
- Şahin Kaya, Ş. (2012). Sahibinden satılık korkular: kadının korkutulan özne olarak inşasında medyanın rolü. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 191-211.
- Şenol, D. & Gülver, Ö. (2020). Suçun sosyal psikolojik maliyeti: suç korkusu ve suç korkusuna neden olan faktörler. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (5), s. 25-41.
- Şimşek, G. (2017). George Gerbner’in “Medyaya Karşı” eserine dair genel bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 1205-1213.
- Talu, E. ve Avcı, N. (2019). Annelerin özgeci suç korkusunu etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (51), 262-287.
- Taylan, H. H. (2011). Televizyon programlarındaki şiddetin yetiştirme etkisi: Konya lise öğrencileri üzerine bir araştırma [Yayımlanmamış doktora tezi], Selçuk Üniversitesi.

- Türk, G. D. ve Darı, A. B. (2022). Reality programlarda otorite ve itaat sınırlarında dönüşen mahremiyet. S. N. Mustafa ve M. Bostan (Ed.), *Global Ekran ve Kültür* içinde, (s. 33-70). İstanbul: Kriter Yayınevi
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], (2024). *Bölgesel istatistikler*. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/tabloOlustur.do>
- Uluç Küçükcan, Ö. (2019). Şiddetin ve suçun kamusallaşması: reality showlar ve toplumsal etkileri. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (34), 165-182.
- Utma, S. (2015). Suç korkusu ve medyanın suç korkusunun oluşmasına etkileri. A. Solak ve Ö. Solak (Ed.), *Suç Korkusu Kongresi* içinde (s.497-508). Serra Yayıncılık.
- Ünal-Reşitoğlu, H. (2017). Kadınlar, mağdurluk ve suç korkusu. *Toplum ve Demokrasi*, 11(24), s. 37-56.
- Yaraman, A. (2010). Modern ataerkil toplumsallaşma: “erkeksi”, “erkekçi” kadınlar. F. Çoban Döşkaya (Ed.), *21.Yüzyılın eşiğinde kadınlar, değişim ve güçlenme* içinde (s.698- 704). Dokuz Eylül Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını
- Yavuz, Y. (2019a). *Suç mağduru olma korkusuna sosyolojik bir bakış (Ankara ili örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Kırıkkale Üniversitesi.
- Yavuz, Y. (2019b). Suç mağduru olma korkusuna sosyolojik bir bakış. *Toplum ve*
- Yaylagül, L. (2006). *Kitle iletişim kuramları*. Dipnot Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, K. ve Şahin, T. (2016). Eğitim fakültelerindeki araştırma görevlilerinin meslek deneyimlerinin incelenmesi: araştırma görevlisi olmanın anlamına ilişkin fenomenolojik bir çalışma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 44, s. 143-168.
- Yücel, M. T. (2009). Suç korkusu ve etkisinin nötrleşmesi. *TBB* (83), s. 278-301.
- Zafer, C. ve Vardarlier, P. (2019). Medya ve toplum. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22 (2), 355-361.

EKLER

EK 1

**T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU**

Tarih: 16.06.2023
Saat: 10:00
Sayı: 2023/89
Konu: Çiğdem CİCE

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun yaptığı toplantı sonucunda **Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Sosyoloji Anabilim Dalı** yüksek lisans öğrencisi **Çiğdem CİCE**'nin yürütücü olduğu **Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Hatice ŞAHİN**'in danışmanı olduğu **“Yetiştirme Teorisi Bağlamında Televizyon Programlarının Suç Korkusuna Etkisi: ‘‘Gaziantep Örneği’’** konulu yüksek lisans tezi çalışmanız oy birliğiyle uygun bulunmuş ve **16.06.2023** tarihinden geçerli olmak üzere onaylanmıştır.

e-imzalıdır
Doç. Dr. Ahmet İLYAS
Başkan

e-imzalıdır
Dr. Öğr. Üyesi Emine YÖNEY
Başkan V.

(katılmadı)
Prof. Dr. Ayşe Dilek ATASOY

e-imzalıdır
Doç. Dr. Dursun ÇADIRCI

e-imzalıdır
Doç. Dr. Ömer SABUNCU

e-imzalıdır
Dr. Öğr. Üyesi Derya EVRAN

(katılmadı)
Doç. Dr. Yasin TAŞ

(Ek-1 Etik Kurul Raporu)